

ISSN 2229 0710

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563 Vol. 10 No. 2 July - December 2020

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, NAKHON SI THAMMARAT RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN 2229-0710

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities And Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563 Vol.10 No.2 July - December 2020

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities And Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563 Vol.10 No.2 July - December 2020

- นโยบาย**
1. สนับสนุนผลงานบทความวิชาการ (Academic Article) และบทความวิจัย (Research Article) ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
  2. กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- ขอบเขตงาน**
- เป็นวารสารวิชาการที่ครอบคลุมสาขาวิชา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
  2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาและผู้สนใจได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
- เจ้าของ**
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันท ชาติทอง
ศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร
ดร.สุดาวรรณ มีบัว

บรรณาธิการ ดร.สัญญากร นิลกาญจน์

กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการภายนอกสถานศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข
รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ
รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ บุญกำเนิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตพร แซ่แงสายจันทร์
ดร.ไมตรี อินทรีย์
ดร.จารุโส สุดศิริ
ดร.จิราพร ไชยเชนทร์
พ.ต.ต.หญิง ดร.จิรสุตา ปลายยอด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ภาค 8

กองบรรณาธิการภายในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร
รองศาสตราจารย์พัชรภรณ์ เอื้อจิตร์เมศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ สังขภิญโญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ รต.หญิง ดร.ณิชา วัชรกุลพลส์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ ช่างสาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิรา ชัยรักษา เงินถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.สุดาวรรณ มีบัว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.จุไรรัตน์ รัตติโชติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการอำนวยการ

ดร.สุดาวรรณ มีบัว	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ รต.หญิง ดร.ณิชา ยี่งนคร	รองคณบดี
ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาน	รองคณบดี
อาจารย์สุภาภาณูจน์ ชัยฤกษ์	รองคณบดี
อาจารย์วิเชียร มั่นแหล่	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ฯ
อาจารย์ขวัญฤตา หนูปล้อง	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ฯ
นายอนุสรณ์ นิลโพธิ์	นักวิชาการศึกษา
นายสุเมธ อธิจิ	นักวิชาการคอมพิวเตอร์

ออกแบบปก นายธรรมรัตน์ รัตนพันธ์

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เลขที่ 1 ม.4 ตำบลท่าจี้ อำเภอมะนัง จังหวัด
นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ 80280

โทรศัพท์ 075-809842 โทรสาร 075-377442

Website : <http://human.nstru.ac.th>

E-mail : human.nstru@gmail.com

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์การ์สันตี เลขที่ 1610 ถนนราชดำเนิน ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อกำหนดเฉพาะของวารสาร

1. บทความที่ลงตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจแนะนำทางวิชาการโดยผู้ประเมินอิสระหรือพิชญพิจารย์ (Peer Review) ในสาขานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 2 คน
2. ข้อคิดเห็นใดๆ ของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ของผู้เขียน คณะผู้จัดทำวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
3. กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

ISSN : 2229-0710

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563 เป็นวารสารทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ เปิดโอกาสให้นักวิจัยและนักวิชาการได้นำเสนอ บทความอันเป็นผลมาจากการวิจัยและบทความวิชาการ ในกรอบวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งบทความทุกบทความ จะผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้นๆ ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน และกระบวนการส่งบทความ การพิจารณาบทความ เป็นไปตามขั้นตอน ตามเกณฑ์ที่กำหนดท้ายเล่ม

กองบรรณาธิการเปิดรับบทความ โดยส่งผ่านระบบ ThaiJo และดำเนินการตามระบบตามมาตรฐาน TCI เพื่อให้ทุกบทความมีคุณค่า เกิดประโยชน์ทางวิชาการ และสังคม ตามเป้าหมายหลักของวารสารวิชาการ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

การศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พ.ศ. 2562 A Study of the Capability of Village Health Volunteer Leaders in 2019 ศุภกัญญา ภาวังกะรัต.....	1
เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร Sufficiency Economy of family in Ban Ba Hua Muai, Ba Hi Sub-District, Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon Province. ขวัญเดือน วงศ์แก้ว.....	21
สวัสดิการชุมชนเพื่อชุมชน Community Welfare for the Community นิภารัตน์ นกตรีพงศ์.....	37
ทุเรียนกรุงชิงอนาคตไกลเกษตรไทยสู่ตลาดต่างแดน Durian Krung Ching, the future of agriculture, Thailand to foreign markets. จรุ ถิ่นพระบาท.....	54
การบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ Managing household financial risks in the new normal. วิทยา อบโอ.....	69
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรินทร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี Community-based Ecotourism Management Tha Khanon Subdistrict, Khiri Rat Nikhom District Suratthani Province. ทัชณีย์ บุญทิพย์.....	81

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในวิถีชีวิตใหม่

The Local Government Organizations To Creating a Child And Youth Friendly

City in The New Normal.

วรฤทธิ บุรินทร์กุล..... 94

การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง

Social Business Corporation of Suphot Second-hand Products Stores.

ปฐมมาดี ไชยเพชร สุกัญญา ชูประสูตร สุธิดา สุทิน และจุไรรัตน์ รัตติโชติ..... 110

การศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พ.ศ. 2562 A Study of the Capability of Village Health Volunteer Leaders in 2019

ศุภักชญา ภาวังคะรัต

Supakchaya Phawangkharat

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำองค์กร อสม. จำนวน 629 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 88.24 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 45.95 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 53.10 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 61.05 มีความรู้ ประสบการณ์การฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ อสม. 4.0 ร้อยละ 96.03 และพบว่า ความสามารถของผู้นำ อสม. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน และทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด พบว่า ความสามารถของผู้นำ อสม. ด้านการจัดการสุขภาพชุมชน และทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐานของผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากที่ผ่านมา กระทรวงสาธารณสุขมุ่งเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพกลุ่มประธานชมรม อสม. ระดับจังหวัดในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่

การศึกษานี้จึงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาความสามารถของผู้นำ อสม. ได้แก่ การพัฒนามาตรฐานสมรรถนะ การจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะผู้นำ อสม. ตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด เขต ภาค และแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ อสม. ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพใน ศสมช. รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อม อสม. ให้สอดคล้องนโยบายการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ ได้รับการดูแล

และมีการจัดการสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีใน
ทุกกลุ่มวัยอย่างยั่งยืนตามบริบทของชุมชน

คำสำคัญ : อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน แนวทางการพัฒนาความสามารถของผู้นำ ระบบสุขภาพปฐมภูมิ

Abstract

This study has purposed for studying Capability of Village Health Volunteers (VHVs) Leaders which is a descriptive study conducted with 629 participants. Analysis statistics is independent t-test and one-way ANOVA. The result shows that the most participants are 88.24 percent of women, 45.95 percent of 51-60 years old, 53.10 percent of high school level, 61.05 percent of agriculturists, 96.03 percentage of having knowledge and experience of VHVs training 4.0, and found the abilities' VHVs in understanding digital literacy, management of community health leader and cardiopulmonary resuscitation (CPR) that related with participation of community health management and health management of community basic public health at statistical significance. Comparing to the abilities' of VHVs leadership in district level and province level, it is seen that competency of VHVs leadership in community health management and basic CPR of VHVs leadership in in district level and province level are different in statistical significance. Because of promoting, supporting and developing the potential of the group of volunteers, Ministry of Public Health focuses on policy implement in the area of VHVs leadership province level.

Thus, this research is policy proposal for determining guidelines for competency development of VHVs leaders such as the development of performance standards, preparation of development plans for VHVs leaders since district, province, service area office, region, and country level in order to develop VHVs leadership which can participate in community health managements, primary

healthcare service center including VHVs preparation to comply with the policy of primary health system development. These affect to population in community getting access to basic health service that has a quality, take care and provide health management at the individual, family and community levels, resulting in the sustainable quality of life.

Keywords : Village health volunteers, Participation in community health management Community, Primary healthcare service center, Leadership development guideline, Primary health system.

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้ประกาศปฏิญญาอัลมาอะตา (Declaration of Alma-Ata) ซึ่งเป็นผลจากการประชุมระดับนานาชาติว่าด้วยการสาธารณสุขมูลฐาน เมื่อปี พ.ศ. 2521 ณ นครอัลมา - อตา สหภาพโซเวียต (ปัจจุบันคือ นครอัลมาตี สาธารณรัฐคาซัคสถาน) โดยกำหนดเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าภายในปี พ.ศ. 2543 และให้การสาธารณสุขมูลฐานเป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาสุขภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การอนามัยโลก ได้ลงนามยอมรับกฎบัตรเพื่อพัฒนาการทางสุขภาพขององค์การอนามัยโลก เมื่อปี พ.ศ. 2523 เพื่อใช้กำหนดเป็นแผนพัฒนาของประเทศ ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของการสาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทย (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2557)

การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นกลยุทธ์ในการบรรลุความมีสุขภาพดีถ้วนหน้าของประชาชน ภายใต้ความหมายของคำว่าความร่วมมือของประชาชน ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ยึดถือเป็นหัวใจของการทำงานมาตลอดแต่การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายรูปแบบทั้งลักษณะของปัจเจกชน องค์กรและกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น ในระยะแรกของการดำเนินงาน กระทรวงสาธารณสุขมีความประสงค์ที่จะให้ประชาชนมีสุขภาพดี และเริ่มต้นด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ (Knowledge) ด้านการแพทย์ จึงได้พยายามที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของอาสาสมัคร และถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของทฤษฎี 3 ก. โดยความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นหัวใจสำคัญขึ้นอยู่กับ 3 ส่วน คือ องค์กรในระดับชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ ทรัพยากรที่บริหารจัดการโดยชุมชน และกำลังคน จึงเป็นที่มาของการคัดเลือกบุคคลที่มีจิตอาสา และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพในระดับพื้นฐาน ยกระดับทั้งด้านความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพในระดับชุมชน จนเป็นที่รู้จักในนาม “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)” ในปัจจุบัน (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2557) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เป็นศูนย์กลางและกลไกสำคัญในการจัดการระบบบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพป้องกันและควบคุมโรค รักษาพยาบาลขั้นต้น และฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยสามารถเข้าถึง และได้รับประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเอง (พนิตนาฏ วิสุทธีธรรม, 2560)

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลักในการส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการจัดการสุขภาพชุมชน ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นเครือข่ายที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานดังกล่าว และเพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ อสม. ในลักษณะของการองค์กร หรือชมรม จึงได้กำหนดให้มี “องค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” ในข้อ 3 ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554 ประกอบ กับมติคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลางในการประชุม ครั้งที่ 2/2560 วันที่ 27 ธันวาคม 2560 คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง จึงออกประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง เรื่อง การรวมกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2561 ถือเป็นการยกระดับการพัฒนาผู้นำในกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอีกระดับหนึ่ง

ดังนั้นการขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชน โดยองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระดับนานาชาติตามที่องค์การอนามัยโลกประกาศปฏิญญาแห่งอัสตานา รวมทั้งทิศทาง นโยบายการพัฒนาของประเทศไทยตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) นั้นต้องอาศัยศักยภาพของผู้นำองค์กร เพื่อขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด จึงต้องมีการศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

(อสม.) ปี 2562 เพื่อนำไปสู่การพัฒนายกระดับกลุ่มผู้นำองค์กร อสม. ให้สามารถขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชนไปสู่การมีสุขภาพดี และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปี 2562 กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.)
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน การจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ระหว่างผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน การจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในแต่ละภูมิภาค

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รวมทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และเป็นแนวทางการพัฒนามาใช้ในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร ส่งเสริมการเรียนรู้รวมทั้งการเสริมสร้างแรงจูงใจในกลุ่มผู้นำ อสม. และ อสม. เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชนตามเป้าประสงค์อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มผู้นำองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้ง 76 จังหวัด รวมอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป จำนวน 930 คน โดยมีวิธีคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของแดเนียล (Daniel, 2010) กรณีทราบจำนวนประชากร โดยใช้ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งสูตรที่ใช้ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

$$n = \frac{NZ^2\alpha_{/2} p (1-p)}{(N-1) d^2 + Z^2\alpha_{/2} p (1-p)}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรเป้าหมาย จำนวน 930 คน

$Z\alpha_{/2}$ = ค่ามาตรฐานใต้โค้งปกติ เท่ากับ 1.96

P = ค่าสัดส่วนของผู้นำ อสม. ที่เข้าร่วมการประชุมขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลสู่การปฏิบัติ ณ โรงแรมเอเชีย แอร์พอต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เท่ากับ 0.85

d = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.02 ของค่าสัดส่วนที่ทำการสำรวจ เท่ากับ 0.02×0.85 เท่ากับ 0.017

ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 601 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง หรือความผิดพลาดจากการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพิ่มอีกร้อยละ 5 ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 630 คน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทบทวนและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลและเว็บไซต์ทั้งจากในและต่างประเทศ ดังนี้ นิยามเกณฑ์การพิจารณาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้ง 76 จังหวัด และอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสม.) ตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินความสามารถของผู้นำ อสม. และนิยามประเภท สำหรับสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาความสามารถของผู้นำ อสม.

2. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างแบบสอบถามตามทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์นโยบายการพัฒนาศักยภาพ อสม. ของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับตัวแทนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้นำ อสม. เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน รวมทั้งการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ให้ประชาชน นำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบกับผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถหรือมีความเชี่ยวชาญ และมีการเสวนากลุ่ม อสม. และผู้เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นประเด็นสำหรับทำแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 3 คน ด้านวัดและประเมินผล 1 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ด้วย เทคนิค IOC เลือกข้อที่มีดัชนี ตั้งแต่ 0.7-1.0 มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2. การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนหาค่าความเชื่อมั่นเชิงสอดคล้องภายในด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของคอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ 0.864 แสดงว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการทดสอบ มีความน่าเชื่อถือ (Nunnally, 1978) จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลข้อมูลในประชากรที่ ศึกษา

3. เก็บข้อมูล ตรวจสอบและทวนสอบความถูกต้องของข้อมูลเบื้องต้น แล้วบันทึกข้อมูล ด้วยโปรแกรมฐานข้อมูลบนคอมพิวเตอร์ ต่อจากนั้นจึงใช้โปรแกรมทางสถิติ STATA เพื่อ วิเคราะห์ข้อมูล สำหรับสถิติทดสอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) คือ เป็นการบรรยายข้อมูล โดยวิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง การประเมินความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการ สุขภาพชุมชน การจัดการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) และความต้องการ ด้านการพัฒนาของ อสม.

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงวิเคราะห์ (Analytical statistic) คือ การทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

สมมติฐานข้อที่ 1 ความสามารถของผู้นำ อสม. ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ความรอบรู้ ด้านสุขภาพ ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน และมีความรู้ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน กับการมี

ส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบ Spearman's rank correlation

สมมุติฐานข้อที่ 2 สถิติทดสอบการเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ระหว่างระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด โดยใช้สถิติ ทดสอบ Independent Samples t-test

สมมุติฐานข้อที่ 3 การเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค ระหว่างภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance: One Way ANOVA)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปี 2562 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน รวมทั้งการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ ได้รับการดูแล และมีการจัดการสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกกลุ่มวัยอย่างยั่งยืนตามบริบทของชุมชน ผู้วิจัยได้รับและตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 629 ฉบับ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปี 2562 จำนวน 629 คน พบว่า ผู้นำ อสม. ระดับจังหวัด 71 คน คิดเป็นร้อยละ 11.28 และผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ 558 คน คิดเป็นร้อยละ 88.72 โดยข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของผู้นำ อสม. ระดับจังหวัด และผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ มีลักษณะโดยทั่วไป ดังนี้ ผู้นำ อสม. ระดับจังหวัด พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 51 คน (ร้อยละ 71.83) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี

จำนวน 37 คน (ร้อยละ 52.11) ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 คน (ร้อยละ 70.42) มีภูมิลำเนาส่วนใหญ่อยู่ภาคกลาง จำนวน 24 คน (ร้อยละ 33.80) ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 36 คน (ร้อยละ 50.70) และมีความรู้ ประสบการณ์ การฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ อสม. 4.0 จำนวน 71 คน (ร้อยละ 100) ในขณะที่ลักษณะโดยทั่วไปของผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 535 คน (ร้อยละ 95.88) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 252 คน (ร้อยละ 45.16) ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 284 คน (ร้อยละ 50.90) มีภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ จำนวน 163 คน (ร้อยละ 29.21) ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 348 คน (ร้อยละ 62.37) และมีความรู้ ประสบการณ์ การฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ อสม. 4.0 คน จำนวน 533 (ร้อยละ 95.52)

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	ทั้งหมด		ระดับจังหวัด		ระดับอำเภอ	
	n = 629		n = 71		n = 558	
	จำนวน	(ร้อยละ)	จำนวน	(ร้อยละ)	จำนวน	(ร้อยละ)
เพศ						
ชาย	74	(11.76)	51	(71.83)	23	(4.12)
หญิง	555	(88.24)	20	(28.17)	535	(95.88)
อายุ						
ต่ำกว่า 30 ปี	22	(3.50)	0	(0.00)	22	(3.94)
31-40 ปี	71	(11.29)	6	(8.45)	65	(11.65)
41-50 ปี	190	(30.21)	24	(33.80)	166	(29.75)
51-60 ปี	289	(45.95)	37	(52.11)	252	(45.16)
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	57	(9.06)	4	(5.63)	53	(9.50)
การศึกษา						
ประถมศึกษา	62	(9.86)	0	(0.00)	62	(11.11)
มัธยมศึกษาตอนต้น	83	(13.20)	7	(9.86)	76	(13.62)

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ทั้งหมด		ระดับจังหวัด		ระดับอำเภอ	
	n = 629		n = 71		n = 558	
	จำนวน	(ร้อยละ)	จำนวน	(ร้อยละ)	จำนวน	(ร้อยละ)
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	334	(53.10)	50	(70.42)	284	(50.90)
อนุปริญญา/ปวส.	99	(15.74)	6	(8.45)	93	(16.67)
ปริญญาตรีขึ้นไป	49	(7.79)	8	(11.27)	41	(7.35)
อื่น ๆ เช่น ไม่มีการศึกษา	2	(0.32)	0	(0.00)	2	(0.36)
ภูมิลำเนา						
ภาคเหนือ	178	(28.30)	15	(21.13)	163	(29.21)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	160	(25.44)	18	(25.35)	142	(25.45)
ภาคกลาง	143	(22.73)	24	(33.80)	119	(21.33)
ภาคใต้	113	(17.97)	13	(18.31)	100	(17.92)
กรุงเทพฯ	35	(5.56)	1	(1.41)	34	(6.09)
อาชีพ						
เกษตรกรรม	384	(61.05)	36	(50.70)	348	(62.37)
รับจ้างทั่วไป	42	(6.68)	7	(9.86)	35	(6.27)
ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	127	(20.19)	13	(18.31)	114	(20.43)
พนักงานเอกชน	8	(1.27)	8	(11.27)	0	(0.00)
ข้าราชการ/ พนักงานภาครัฐ	4	(0.64)	0	(0.00)	4	(0.72)
อื่น ๆ เช่น แม่บ้าน	64	(10.17)	7	(9.86)	57	(10.22)
ความรู้ ประสบการณ์ และการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ อสม.4.0						
ไม่มี	25	(3.97)	0	(0.00)	25	(4.48)
มี	604	(96.03)	71	(100.00)	533	(95.52)

2. ความต้องการด้านการพัฒนาของ อสม.

ผลการศึกษาระดับความสำคัญของความต้องการด้านการพัฒนาของ อสม. พบว่า โดยรวมส่วนใหญ่ต้องการให้มีพัฒนาระดับสูง จำนวน 499 คน (ร้อยละ 79.3) รองลงมา

คือ ต้องการให้มีพัฒนาระดับน้อย จำนวน 79 คน (ร้อยละ 12.6) และต้องการให้มีพัฒนา ระดับปานกลาง จำนวน 51 คน (ร้อยละ 8.1) มีค่าเฉลี่ยคะแนนต้องการให้มีพัฒนา เท่ากับ 10.356 คะแนน (SD = 3.611) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จำแนกตามลักษณะผู้นำ อสม.

3. การประเมินความสามารถของผู้นำ อสม.

ผลการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้นำ อสม. พบว่า ส่วนใหญ่มีความสามารถด้าน ผู้นำ อสม. ระดับสูง จำนวน 306 คน (ร้อยละ 48.6) รองลงมา คือ ระดับปานกลาง จำนวน 198 คน (ร้อยละ 31.5) และมีความสามารถด้านผู้นำ อสม. ระดับน้อย จำนวน 125 คน (ร้อยละ 19.9) มีค่าเฉลี่ยคะแนนการเข้าร่วมกิจกรรม 56.656 คะแนน (SD = 8.928) โดยข้อมูลความสามารถของ ผู้นำ อสม. ระดับจังหวัด และผู้นำระดับอำเภอ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้นำ อสม. ระดับจังหวัด มีสมาร์ท โฟนใช้ จำนวน 69 คน (ร้อยละ 97.18) ด้านความรอบรู้ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย เปรียบเทียบข้อมูลองค์ความรู้เบื้องต้นด้านสุขภาพได้อย่างมีเหตุผล มีการตัดสินใจ หรือปฏิเสธเสี่ยงวิธีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติ สามารถชี้แนะบอกต่อเรื่องสุขภาพส่วนบุคคลได้ จำนวน 71 คน (ร้อยละ 100) ด้านการเป็นผู้นำ การจัดการสุขภาพชุมชน ส่วนใหญ่มีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่เคารพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สนใจใฝ่ รู้อยู่เสมอ รู้ทันข้อมูลข่าวสาร มีความคิดเป็นระบบ สรรหาคัดเลือก อสม. กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นแกนนำเชื่อมประสานภาคีเครือข่าย เป็นทีมประเมิน วิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพ เป็นผู้นำ เสริมสร้างความรอบรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ ใฝ่รู้ค้นหา ความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาสุขภาพตนเองตลอดเวลา เป็นนักสื่อสารที่สามารถถ่ายทอดความรู้ด้าน สุขภาพ ให้คำชี้แนะ ชี้นำด้านสุขภาพ เสริมสร้างพลังให้แก่ชุมชน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีจิตอาสา จิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม ติดตามกลุ่มเป้าหมาย เยี่ยมบ้าน บันทึกผลการ ปฏิบัติงาน เปรียบเทียบภาวะสุขภาพ และสรุปผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนสม่ำเสมอ จำนวน 71 คน (ร้อยละ 100) ด้านทักษะการปฐมพยาบาลและการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่ มีทักษะ การช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โดยโทรเรียก 1669 ตรวจดูว่าผู้ป่วยหายใจ และการกดนวดหัวใจ ด้วยอัตราเร็ว 100 ครั้งต่อนาที จำนวน 71 คน (ร้อยละ 100) และส่วนใหญ่ผู้นำ อสม. ระดับ จังหวัด มีทักษะน้อย เกี่ยวกับการติดแผ่นนำไฟฟ้าทั้ง 2 แผ่นเข้ากับหน้าอกของผู้ป่วย

หากต้องกระตุ้นด้วยกระแสไฟฟ้ากดปุ่มช็อคกระแสไฟฟ้า และทำการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน CPR ได้น้อยที่สุด ร้อยละ 39.44

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของผู้นำ อสม. กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.)

ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถของ อสม. ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ($r = 0.670$, $p\text{-value} < 0.001$) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ($r = 0.463$, $p\text{-value} < 0.001$) ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน ($r = 0.757$, $p\text{-value} < 0.001$) และมีความรู้ทักษะการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน ($r = 0.535$, $p\text{-value} < 0.001$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความสามารถของ อสม. ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ($r = 0.546$, $p\text{-value} < 0.001$) ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน ($r = 0.469$, $p\text{-value} < 0.001$) และมีความรู้ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ($r = 0.879$, $p\text{-value} < 0.001$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับนาฏยา นุชนารถ, ศิริชัย เพชรรักรักษ์ และ สุเทพ เชาวลิต (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่นเน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค การควบคุม การรักษาพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งการส่งต่อผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นด้วย แสดงให้เห็นว่า การได้รับการพัฒนาศักยภาพผู้นำ อสม. ตามนโยบายการพัฒนา อสม. ให้เป็น อสม. 4.0 สามารถส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชนตามที่กระทรวงสาธารณสุขคาดหวัง และสอดคล้องกับการศึกษาของฟิลิปโป เคอเทล พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน ที่ผ่านการฝึกอบรมจากกระทรวงสาธารณสุขและทำงานในหมู่บ้านแล้ว แสดงความสามารถที่ดีขึ้นในการตรวจ และรักษาโรคทั่วไป เมื่อเทียบกับ อาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน ที่ไม่ผ่านการฝึกอบรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทักษะที่ผู้นำ อสม. ได้ผ่านการพัฒนาศักยภาพตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยี การจัดการสุขภาพชุมชน รวมทั้งทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้ผู้นำ อสม. สามารถจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.)

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนได้รับบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานได้อย่างครอบคลุม และมีคุณภาพ ในขณะที่ความรอบรู้ด้านสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ดังรายละเอียดตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของ อสม. กับการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.)

ความสามารถของ อสม.	การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการสุขภาพชุมชน		การจัดบริการสุขภาพใน ศสมช.	
	r	p-value	r	p-value
ทักษะการใช้เทคโนโลยี	0.670	<0.001*	0.546	<0.001*
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	0.463	<0.001*	0.071	0.075
ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน	0.757	<0.001*	0.469	<0.001*
ความรู้และทักษะการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน	0.535	<0.001*	0.879	<0.001*
ภาพรวมความสามารถของ อสม.	0.535	<0.001	0.859	<0.001

* แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (Spearman's rank correlation)

จากการเปรียบเทียบความสามารถ การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด พบว่า ภาพรวมความสามารถของ อสม. ของระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมความสามารถของ อสม. ของระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด เท่ากับ 0.701 (SD=0.189) และ 0.876 (SD=0.149) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายด้านของความสามารถของ อสม. พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถของ อสม. ได้แก่ ด้านผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน ($t=2.582$, $p\text{-value}=0.010$) และด้านความรู้ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ($t=2.221$, $p\text{-value}=0.027$) ของระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า ค่าเฉลี่ยของการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านระดับอำเภอ และระดับจังหวัด แตกต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชนของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความสามารถ

บทบาทของผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด มีความแตกต่างกัน ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุขมุ่งเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพในกลุ่มคณะกรรมการบริหารชมรม อสม. และผู้นำ อสม. ระดับจังหวัดขึ้นไป เนื่องด้วยความคาดหวังตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำ อสม. ดังกล่าว ในการถ่ายทอด สื่อสารนโยบายต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิระเดช สวัสดิ์ภักดิ์, สุรีย์มาศ สุขกลี, อัมพวัน ประเสริฐภักดิ์ (2561) ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมการมีส่วนร่วมในการจัดการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษณา ทรัพย์สมบูรณ์ (2560) ผู้นำการพยาบาลทางคลินิกของพยาบาลวิชาชีพ หอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การปฏิบัติบทบาทผู้นำการพยาบาลทางคลินิก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของอนันต์ ลิขิตประเสริฐ (2527) ศึกษาอิทธิพลของผู้นำหมู่บ้านที่มีต่อการพัฒนาสาธารณสุข ชันมูลฐาน : การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้นำในสามหมู่บ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติของผู้นำเป็นตัวอธิบายความแตกต่างกันในระดับการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานของแต่ละหมู่บ้านได้ แสดงให้เห็นว่า บทบาทของผู้นำ อสม. ที่ต่างระดับกันมีผลต่อบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมทั้งการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ที่แตกต่างกัน นำไปสู่การพัฒนานโยบาย และแนวทางในการพัฒนาการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ให้กับผู้นำ อสม. แต่ละระดับ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนในทุกมิติให้บรรลุเป้าหมายต่อไป ดังรายละเอียดตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความสามารถระหว่างผู้นำอสม. ระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด

ความสามารถ	ระดับจังหวัด		ระดับอำเภอ		t	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
ทักษะการใช้เทคโนโลยี	0.848	0.254	0.837	0.322	0.267	0.790
ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ	0.962	0.070	0.942	0.155	0.508	0.611
ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน	0.889	0.196	0.747	0.177	2.582	0.010*
ความรู้และทักษะการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน	0.776	0.239	0.686	0.332	2.221	0.027*
โดยรวมความสามารถของ อสม.	0.896	0.149	0.701	0.189	1.060	0.029*

* แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (Independent t-test)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ระหว่างผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด

ปัจจัย	ระดับจังหวัด		ระดับอำเภอ		t	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการสุขภาพชุมชน	0.972	0.167	0.932	0.228	1.421	0.156
การจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.)	0.765	0.411	0.546	0.485	3.638	<0.001*

* แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (Independent t-test)

เมื่อเปรียบเทียบความสามารถ การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค พบว่าโดยรวมของความสามารถของผู้นำ อสม. ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคและกลาง ภาคใต้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทักษะการใช้เทคโนโลยี ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน และมีความรู้ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ของผู้นำ อสม. ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ความความสามารถของผู้นำ อสม. แต่ละด้านมีความแตกต่างกัน ในแต่ละภูมิภาค ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ระบุว่า ความสามารถของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อนันต์ ลิขิตประเสริฐ (2527) ได้ศึกษาอิทธิพลของผู้นำหมู่บ้านที่มีต่อการพัฒนาสาธารณสุขขั้นมูลฐาน : การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้นำในสามหมู่บ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานสูง มีความทันสมัย มีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มากกว่าผู้นำในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานต่ำกว่า และสอดคล้องกับการศึกษาของชาญชัย จิวจินดา (2563) ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข

ต้นแบบ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ต.กันตัง จ.ตรัง และ ต.บางรักพัฒนา จ.นนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า อสม. ต.กันตัง จ.ตรัง มีความรู้ด้านสาธารณสุข และมีขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมายมากกว่า อสม. ต.บางรักพัฒนา จ.นนทบุรี แต่ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ มณีทิพย์ ขวิตรานุรักษ์ และชาญชัย จิวจินดา (2563) ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขต้นแบบ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ต.กันตัง จ.ตรัง และ ต.บางรักพัฒนา จ.นนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า อสม. ทั้งสองเขตพื้นที่ศึกษามีหน้าที่ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน ถ่ายทอดความรู้ ประชาสัมพันธ์ และชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่า ความรู้ ความสามารถ และบทบาทของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค หรือแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นในการกำหนดแนวทาง หรือนโยบายให้เหมาะสมตามแต่ละบริบทของพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค หรือแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นในการกำหนดแนวทาง หรือนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ และปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) สำหรับผู้นำ อสม. ให้เหมาะสมตามแต่ละบริบทของพื้นที่ ดังรายละเอียดตารางที่ 5 และ ตารางที่ 6

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค

ปัจจัย	เปรียบเทียบ	df	F	p-value
ทักษะการใช้เทคโนโลยี	ระหว่างกลุ่ม	4	329.493	<0.001*
ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ	ระหว่างกลุ่ม	4	140.547	<0.001*
ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	4	448.037	<0.001*
ความรู้และทักษะการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	4	642.334	<0.001*
ภาพรวมความสามารถ	ระหว่างกลุ่ม	4	732.582	<0.001*

* แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (One-way ANOVA)

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค

ปัจจัย	เปรียบเทียบ	df	F	p-value
การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการจัดการสุขภาพชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	4	762.867	<0.001*
การจัดบริการสุขภาพใน ศสมช.	ระหว่างกลุ่ม	4	1013.214	<0.001*

* แสดงนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (One-way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

การขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชน โดยองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระดับนานาชาติตามที่องค์การอนามัยโลกประกาศปฏิญญาแห่งอัสตานา (Astana Declaration) โดยใช้หลักการของการสาธารณสุขมูลฐาน (สสม.) รวมทั้งทิศทาง นโยบายการพัฒนาของประเทศไทย ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) นั้น ต้องอาศัยศักยภาพของผู้นำองค์กร อสม. เพื่อขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional descriptive study) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ กลุ่มผู้นำองค์กร อสม. ทั้ง 76 จังหวัด รวมทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป จำนวน 629 คนจากการศึกษาความสัมพันธ์ความสามารถของ อสม. ทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน และทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. ระหว่างระดับอำเภอ กับระดับจังหวัด พบว่า ความสามารถของ อสม. ด้านผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน และด้านความรู้ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ของระดับอำเภอ และระดับจังหวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ความสามารถบทบาทของผู้นำ อสม. ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด มีความแตกต่างกันเนื่องจากที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุข มุ่งเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพในกลุ่มประธานชมรม

อสม. ระดับจังหวัด และความคาดหวังตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำ อสม. ระดับจังหวัดในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ อย่างไรก็ตามความสามารถของผู้นำ อสม. แสดงถึงบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน จึงควรมีนโยบาย และแนวทางในการพัฒนาระดับความสามารถให้กับผู้นำ อสม. ในทุกระดับเมื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้นำ อสม. การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชนการจัดการบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาคผลการศึกษพบว่า ความสามารถของผู้นำ อสม. ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผู้นำการจัดการสุขภาพชุมชน ทักษะการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดการบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าบทบาทในการจัดการบริการสุขภาพของผู้นำ อสม. ในแต่ละภูมิภาค หรือแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน มีความจำเป็นในการกำหนดแนวทาง หรือนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ ให้เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนในทุกมิติให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

ดังนั้นการศึกษารังนี้จึงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาความสามารถของผู้นำ อสม. ตั้งแต่การพัฒนามาตรฐานสมรรถนะ การจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะผู้นำ อสม. ตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด เขต ภาค และแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ อสม. ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน และการจัดการบริการสุขภาพใน ศสมช. รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อม อสม. ให้สอดคล้องนโยบายการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ ได้รับการดูแล และมีการจัดการสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกกลุ่มวัยอย่างยั่งยืนตามบริบทของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้

1.1 สามารถนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพให้ตรงตามความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป รวมทั้งให้สอดคล้องกับบทบาทของผู้นำ อสม. ในแต่ละระดับ รวมทั้งในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนในชุมชน สามารถเข้าถึง และได้รับบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน

ที่มีคุณภาพ ได้รับการดูแล และมีการจัดการสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกกลุ่มวัยอย่างยั่งยืนตามบริบทของพื้นที่

1.2 สามารถนำผลการศึกษามาใช้ในการกำหนดนโยบาย จัดหาทรัพยากร ส่งเสริมการเรียนรู้ และการเสริมพลังอำนาจให้แก่ผู้นำ และ อสม. เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานสุขภาพภาคประชาชน นำไปสู่การพึ่งตนเองด้านสุขภาพอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับความสามารถด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการสุขภาพในชุมชนที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้หลักการสาธารณสุขมูลฐานตามปฏิญญาอัสตานา (Declaration of Astana) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร หรือแนวทางสำหรับการพัฒนาผู้นำ อสม. ต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษยาภัสสร ขาวปทุมทิพย์. (2556). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขในการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2579). พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2561.
- กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2557). วิชาการการสาธารณสุข. มูลฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ชนัดดา ระดาฤทธิ์. (2549). ศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขต่อการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน กรณีศึกษาเฉพาะเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์, วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- จุฑามาศ ประเสริฐศิลป์. (2549). การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของ อสม. ในเขต
อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์, ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นาฏยา นุชนารถ, ศิริชัย เพชรรักษ์ และ สุเทพ เชาวลิต (2560). การพัฒนาสมรรถนะอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี. Journal of MCU Peace Studies
Vol.6 No.2 (July-June 2018)
- รัตนา เสงสุวรรณ และคณะ. (2557). ความสามารถในการทำงานและภาวะสุขภาพของ
พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย. พยาบาลสาร ปีที่ 43 ฉบับพิเศษ
ธันวาคม 2559.
- อัลญาน์ สมุห์เสนีโต (2557). ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของ
ประชากรวัยแรงงาน : ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะข้อมูล ปี พ.ศ. 2542 และ ปี พ.ศ.
2545. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (2014)
- World Health Organization (WHO) and the United Nations Children's Fund
(UNICEF). (2018) Declaration of Astana. (2018)

ผู้เขียน

นางศุภกัญญา กวังกะรัต

รักษาการในตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ (ด้านสาธารณสุขมูลฐาน)
กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
88/44 ซอย สาธารณสุข 8 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี 11000
E-mail : Cherryphc@gmail.com

**เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม
จังหวัดสกลนคร**

**Sufficiency Economy of family in Ban Ba Hua Muai, Ba Hi Sub-District,
Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon Province.**

ขวัญเดือน วงค์แก้ว

Khwanduan Wongkaew

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิต และรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร 2) ศึกษาปัจจัยส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกลุ่ม การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย ประกอบด้วยวิถีชีวิต และรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สอดคล้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีความพอเพียง เชื่อถือ เคารพ ศรัทธาในเรื่องภูติผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามธรรมชาติ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรำผีเชื่อ ลักษณะทางสังคมเป็นกลุ่มชนที่มีความขยันอดทน อดออม และประหยัดเป็นพิเศษ มีความรักใคร่ ผูกพันกันทุกคนเป็นเสมือนเครือญาติเดียวกัน ใช้ภาษาไทเป็นภาษาพูดไม่ปรากฏว่ามีภาษาเขียน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนคือ 1.1) การสืบค้นทุนชุมชน โดยผู้นำชุมชน และแกนนำหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้านจัดทำแผนแม่บทชุมชน สสำรวจข้อมูลที่เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 1.2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีความร่วมมือร่วมแรง เสียสละทั้งแรงกายใจในการจัดทำกิจกรรมทั้งส่วนตนและชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของชุมชน และพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้รอด พอเพียง และยั่งยืน 1.3) การจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้มีการจัดหาแหล่งเรียนรู้ ทั้งทรัพยากรป่าชุมชน แหล่งน้ำช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เช่น สวนเกษตรผสมผสาน ศูนย์ทอผ้าไหมแพรวา

ฝ่ายอ้อมกรม ศูนย์วิสาหกิจชุมชน โดยมีครูภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นผู้นำ 2. ปัจจัยส่งเสริม เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย มีปัจจัยที่สำคัญหลัก ๆ คือ 2.1) ผู้นำชุมชน 2.2) กระบวนการเรียนรู้ 2.3 องค์การภาครัฐและเอกชน พบว่า ผู้นำเป็นผู้มีบทบาท ที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านงบประมาณ และสิ่งสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ผู้นำชุมชนมีความรู้ ความสามารถ และมีจิตอาสาทำเพื่อส่วนรวม ส่งผลอย่างมากต่อการพัฒนาหมู่บ้าน กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน หัวใจสำคัญของการฟื้นฟูท้องถิ่นชุมชน อยู่ที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เอง การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะทำให้เกิดการฟื้นฟูความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรี และความมั่นใจที่จะตัดสินใจ และเลือกทางเดินของตนได้ จึงมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และฐานเรียนรู้จำนวน 6 ฐาน มีกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสาธิตการประกอบอาชีพเพื่อเป็นแหล่งดูงาน และแหล่งการประกอบอาชีพเสริมสำหรับคนในชุมชน มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนา อาทิ ข้อมูลด้านสาธารณสุข ข้อมูลด้านการเกษตร ข้อมูลปศุสัตว์ โดยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน และบันทึกไว้เป็นข้อมูลประจำหมู่บ้านเพื่อใช้ในการประกอบจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีการรวบรวมและเรียนรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของหมู่บ้าน มีการสืบทอดและนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ส่วนองค์กรภาครัฐและเอกชนได้เข้ามาสนับสนุนหลายหน่วยงาน เช่น เกษตรจังหวัดสกลนคร พัฒนาชุมชนสำนักงานจังหวัด ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และบริษัทเอกชน มีกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระดับกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน, การพึ่งตนเอง, ทุนชุมชน

Abstract

The purpose of this were to 1) Study lifestyle and the sufficiency economy model of family in Ban Ba Hua Moei, Bahi Sub-district, Phanna Nikhom District Sakon Nakhon province 2) Study of factors promoting Sufficiency economy development of family in Ba Hua Moei, Bahi Sub-district, Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon Province. This research is a qualitative research using interviewing principles, Observation and participation in group activities. The selecting a specific group of key contributors. The data analysis using content analysis, descriptive analysis.

The study result found that 1. Study lifestyle and the sufficiency economy model of family in Ban Ba Hua Moei, Bahi Sub-district, Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon province found that Ban Ba Hua Moei Community being a community with a unique identity. According to the Phu Thai ethnic group. Have a simple life and sufficiency. Trust, respect and respect in the spirit of ancestors. Sacred natural things are rituals related to beliefs Phitia ritual. Social character is a group of people who are especially hardworking, patient, patient, and frugal. Affectionate all bonded together as one family using Phu Thai language as a spoken language, Not appearing to have a written language. And there is a pattern of living according to the sufficiency economy at the household level, namely 1.1 Searching for community funds by community leaders And the village leader together with the villagers to create a community master plan. Explore information that is natural resource capital, Cultural capital, Intellectual capital and applied in daily life 1.2 Participation of people in the community. Have strong cooperation Sacrificing both one's body and soul in conducting activities, both personal and community Share knowledge on solving community problems And local development in order to survive, sufficiency and sustainability 1.3

Management of community learning resources. Has provided learning resources such as community forest resources and water sources to help conserve them. Has established a learning center such as a mixed agricultural garden Praewa weaving center, Indigo dyed cloth center, Community enterprise center. With a local wisdom teacher as a leader.

2. Factors supporting the development of sufficiency economy of family in Ban Ba Hua Moei community. There are two main factors: 2.1 Community leaders 2.2 Learning processes 2.3 Public and private organizations. Found that the leader her a role and is an important key element that affects the success in carrying out various activities in the community as an agent to coordinate with both public and private agencies. On budget and support from other agencies. Community leaders who have knowledge, ability and mental ability to do for the public have a great impact on village development. In addition, the learning process of people in the community is also promoted. Because of the heart, restoration of the local community. Is to create the learning process of the local people themselves. Self-learning will cause restoration of pride, dignity and confidence to decide and can choose their path. Therefore has a community learning center and 6 learning bases with learning activities on sufficiency economy. Is a demonstration of occupation to be a source of work and additional occupational sources for people in the community and collecting data for development such as public health information agricultural information livestock information by summarizing the information obtained in the village community meeting and recorded as village information. For use in the construction of a village development plan. Have gathered and learned from the traditional wisdom of the village. Have inherited and applied together with learning activities technology transfer and modern science. Both from government agencies by the

bank for agriculture and agricultural cooperatives and by private companies. There are activities to link the learning network at the group/network level. For the exchange of learning by the participation of people in the community itself.

Keywords : Sufficiency Economy of family, A self-reliance, Community capital

บทนำ

บ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอดุสิต จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เคยประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เหมือนหมู่บ้านทั่วไป แต่สามารถปรับแก้วิกฤตจากพิษของเศรษฐกิจทุนนิยม คือ ความไม่พอ ทั้งไม่พออยู่ ไม่พอกิน ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ขาด ตามกระแสการบริโภคนิยม จนก่อให้เกิดหนี้สิน ยิ่งทำยิ่งจน ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ขาดซึ่งความสุขใจ ให้พื้นที่กลับมาเป็นหมู่บ้านที่มีความสุข คนในหมู่บ้านสามารถลดภาระหนี้สิน และดำรงชีพด้วยความ (อึด) อิ่มกาย คือ พออยู่พอกิน ไม่ขาดแคลน อิ่มใจ คือ มีความสุขใจ เพราะไม่มีหนี้สิน สามารถกินอิ่มนอนหลับได้ ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยมีผู้นำชุมชนคือ กำนันพุดทา เชื้อนกongแก้ว เป็นผู้ศึกษา และลงมือปฏิบัติกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่าง หรือต้นแบบให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน พร้อมกับครอบครัวพัฒนาต้นแบบอีก 30 ครอบครัว เพื่อเป็นแบบอย่างเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน หรือต้นแบบให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน เริ่มกิจกรรมในปีพ.ศ. 2554 การร่วมใจของคนในครอบครัว หมู่บ้านชุมชน ช่วยกันคิด ปรับแก้ และหาแนวทางให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเองพร้อมทั้งร่วมกันแก้ไขปัญหา และนำมาปฏิบัติ โดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ คือ ครอบครัวก่อน แล้วขยายตัวร่วมกันปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมู่บ้าน จนสามารถได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจาก สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในปีพ.ศ.2556

นอกจากนี้ บ้านบะหว้าเมยยังเป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ ภูไท ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เรื่อง ภาษา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ ภูไท ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเหนียวแน่น สามัคคี และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ของจังหวัดสกลนคร บ้านบะหว้าเมย จึงถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กันตนเองและชุมชน เหมาะที่จะศึกษาวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทาง เพื่อศึกษาและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในการพัฒนาครอบครัว และชุมชนอื่นได้

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาร่วมกับบ้านบะหว้าเมย ซึ่งเป็นชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยคนในชุมชนเองจนประสบผลสำเร็จ และได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุขทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ของจังหวัดสกลนคร ในปีพ.ศ.2556 และในระดับประเทศ จนกลายเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน ที่ชุมชนต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดมาศึกษาดูงานตลอดปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบถึง วิถีชีวิต และรูปแบบ รวมทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน ของบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิถีชีวิต และรูปแบบ เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษา ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลในงานวิจัยนี้ หน่วยงาน หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สนใจ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ได้
2. บุคคลที่สนใจ และชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจ สามารถศึกษาและนำข้อมูลในงานวิจัยนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทาง หรือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต โดยการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง โดยเป็นผู้ปฏิบัติงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ สามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หรือครอบครัวพัฒนาต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการกำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูลนั้นผู้วิจัยใช้เกณฑ์กำหนด คือ เป็นผู้มีความรู้และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ครอบครัวพัฒนาต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ในพื้นที่ที่จะศึกษาเท่านั้น

1.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ ผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชน(กำนัน) 1 ราย ผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ 3 ราย หัวหน้าครอบครัว 10 ราย โดยคัดเลือกจากครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข พัฒนาต้นแบบ จำนวนทั้งสิ้น 10 ครัวเรือน จากจำนวนครอบครัวพัฒนาต้นแบบที่เริ่มดำเนินกิจกรรมตั้งแต่แรกเริ่มทั้งสิ้น 30 ครัวเรือน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง ได้แก่ ผู้นำไม่เป็นทางการ (ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน) 2 ราย และประชาชน (ชาวบ้านบะหวะเมย) 5 ราย เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรม การพึ่งตนเอง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร ปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ เช่น ยาสมุนไพร ปราชญ์ชาวบ้านด้านหมอเป่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชน ที่ประสบความสำเร็จ และเป็นแบบอย่างที่ดีของชาวบ้านมาแล้ว และอยู่ในพื้นที่ที่จะศึกษาเท่านั้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาโดยเข้าสนามวิจัย เพื่อสำรวจสภาพจริงของชุมชนเป็นเบื้องต้น ในพื้นที่บ้านบะหวะเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร โดยแบ่งออกเป็นระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เข้าสนามวิจัยติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม/แกนนำ ปราชญ์ชาวบ้าน และคนในชุมชนบ้านบะหวะเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อทำ

ความคุ้นเคย สร้างความสัมพันธ์ที่ดี แจ่งวัตถุประสงค์วิธีการศึกษาและแนะนำตัว โดยใช้การเปิดเผยบทบาทในสถานะภาพนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างละเอียด ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ชุมชน โครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชน การเมืองการปกครอง สภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปใช้เวลาประมาณ 3 เดือน

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้เข้าสู่สนามวิจัยในชุมชนที่ศึกษา เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมทั้งกิจกรรมของชาวบ้านเพื่อสังเกตการณ์ พุดคุยสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหัวเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ในภาพรวมทั้งหมด เริ่มตั้งแต่รูปแบบวิถีการกระบวนกรเรียนรู้ สภาพปัญหาต่าง ๆ และวิธีการแก้ไข รวมถึงปัจจัยส่งเสริม เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้าน บะหัวเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง พร้อมทั้งได้บันทึกข้อมูลไว้จำนวนหนึ่งแล้ว แนวทางและวิธีการในการสัมภาษณ์ ศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ เพื่อจะได้หาข้อสรุปในการวิจัยที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เจาะลึกนี้ผู้วิจัยต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของแต่ละหัวข้อที่ศึกษา ตลอดจนความเชื่อ ความหมายอย่างลึกซึ้งในแง่มุมต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์ครอบคลุมในทุกมิติของการศึกษา โดยใช้เวลาแก่ผู้ตอบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และปล่อยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พูดอธิบายได้ตามต้องการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากพอที่จะตรวจสอบและนำไปใช้วิเคราะห์ได้

2. ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้าประมาณ 3-7 วัน พร้อมทั้งขออนุญาตวัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์ได้ขออนุญาตใช้เทปบันทึกเสียงไว้ตลอดการสัมภาษณ์ทุกครั้ง รวมทั้งถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐาน และหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะสรุปประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ทันที

ระยะที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลที่จะนำมาสรุปข้อมูล ทั้งข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนามนำมาจัดหมวดหมู่ สรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานการวิจัย นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ และแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์มากที่สุด ใช้เวลาประมาณ 4 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกข้อ เพื่อจะได้หาข้อสรุปในการวิจัยต่อไป นอกจากนี้ยังมีเครื่องมืออื่น ๆ ช่วยในการวิจัย เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง โทรศัพท์มือถือ และตัวผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการสังเกต เป็นข้อมูลในภาคสนามได้นำมาแยกประเภท จัดหมวดหมู่แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เป็นเบื้องต้นเป็นระยะ ๆ ด้วยวิธีอุปมา คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ในชุมชน สังคมวัฒนธรรม การทำเกษตร ซึ่งจะมีข้อสรุปในระดับหนึ่ง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และงานที่เกี่ยวข้องที่เก็บไว้แล้ว ด้วยการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบข้อมูล โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ การประชุม (สนทนากลุ่ม) การนำข้อมูลเหมือน หรือต่างแยก และรวมกัน จากนั้นจึงตัดทอนข้อมูลส่วนที่แตกต่างลงให้เหลือส่วนที่เป็นคุณลักษณะร่วม แล้วสร้างข้อสรุป การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้เป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาเป็นข้อสรุปผลการวิจัยได้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1 วิถีชีวิต และรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหว้าเมย ตำบลบะฮี อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่าเกิดจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านร่วมมือกันสืบค้นหาศักยภาพชุมชน นำมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับชีวิต โดยคำนึงถึงบริบทชุมชนในทุกด้าน รวมไปถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน และการคืนสู่เหง้า โดยหันกลับไปย้อนมองว่าจากอดีตที่ปู่ย่าตายายยึดปฏิบัติสืบต่อกันมา มีอะไรบ้างที่เป็นสิ่งดี ๆ เด่น ๆ และยังสามารถนำมาประยุกต์ หรือปรับใช้ได้กับสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีพให้ได้อย่างมีความสุข โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

เอง โดยเน้นการสร้างที่พื้นฐาน คือครอบครัว ให้นั่นคง พึ่งตนเองและมีความสามารถในการจัดการตนเองได้ เมื่อครอบครัวที่เป็นฐานรากมีความแข็งแรง มั่นคง ย่อมส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพสามารถพัฒนา และนำไปสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนได้ด้วยตนเอง มีรูปแบบ และกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1.1 กระบวนการสืบค้น ทนชุมชนเกิดขึ้นได้เนื่องจากผู้นำชุมชน หรือกำนัน เป็นสมาชิกในกลุ่ม “อินแปง” เป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามของชาวบ้านที่จะพึ่งพาตนเอง พึ่งพา “ทุน” ที่พวกเขามีอยู่อย่างเหลืออยู่ไม่น้อย และมากพอให้พึ่งพาตนเองได้ถ้าหาก “ฉลาดใช้” ความฉลาดที่ต้องมาจากการเรียนรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติ ทดลอง แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง โดยเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน ความฉลาดในการค้นหาคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความหลากหลายทางชีวภาพ พืชพรรณธัญญาหาร โดยความร่วมมือของชาวบ้านค้นหาศักยภาพชุมชน หรือทุนในชุมชน พบว่าบ้านบะหว้าเมยมีศักยภาพ หรือทุนชุมชนที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

1. ทุนทางมนุษย์ ทุนมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งนี้ทุนทางมนุษย์หมายถึง ความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะตัว ที่สะสมอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละบุคคลที่อาจมีความคล้ายคลึง หรือแตกต่างกันไป หากสามารถดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาได้

2. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ บ้านบะหว้าเมย มีสภาพดินที่ส่วนใหญ่เป็นดินลูกรังปนทรายใช้ประโยชน์โดยการทำนา และเป็นทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่สาธารณะ 2 แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนหนองโจด การใช้ประโยชน์ ใช้ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษของราษฎรในหมู่บ้าน ที่หมู่บ้านเวียนปลูกพืชผักต่าง ๆ ไว้เพื่อบริโภค และแบ่งปันกันในชุมชนหนองหินการใช้ประโยชน์ ป่าช้าสาธารณะประโยชน์ และเป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3. ทุนทางด้านชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมชุมชน เป็นอีกส่วนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน บ้านบะหว้าเมย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กูไท ที่มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ทุกคนในหมู่บ้านรักในถิ่นที่ตั้งมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนบธรรมเนียม ฮิต 12 ที่ชาวบ้านยังยึดปฏิบัติสืบต่อมาอย่างสม่ำเสมอ และยังคงเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่าตายาย ยังคงรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยหมอสมุนไพรพื้นบ้าน หมอเป่า หมอสูตร ควบคู่

กับการแพทย์สมัยใหม่ ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อของวัฒนธรรมชุมชน มีการบริหารหมู่บ้านด้วยการรักใคร่ด้วยความเป็นเครือญาติ ให้ความเคารพนับถือตามลำดับอาวุโส ไม่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงในหมู่บ้าน สามารถแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านด้วยผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านได้เอง มีการส่งเสริมให้เยาวชนสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ โดยปราชญ์ชาวบ้านในด้านนี้เป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่เยาวชนที่สนใจ

4. ทุนทางการเงิน คนในหมู่บ้านบะหั่วเมย มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด หรือจัดเวทีการเรียนรู้ และมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเข้าใจในการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน และเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มด้วย โดยแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มมาจาก 3 แหล่ง ได้แก่ 1) เงินหุ้นของสมาชิกในกลุ่มต่าง ๆ 2) เงินที่ได้จากฐานการเรียนรู้ในส่วนของฐานกิจกรรมของกลุ่ม และรายได้อื่น ๆ และ 3) เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยกลุ่มจะตั้งเกณฑ์การแบ่งผลประโยชน์เพื่อเป็นเงินออมทรัพย์สวัสดิการชุมชน ออมวันละบาท มีการออกสมุดบัญชีให้สมาชิกคนละ 1 เล่ม เพื่อให้สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินได้เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตหรือเพื่อการอื่น ๆ โดยให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควร

1.2 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้านบะหั่วเมยจะมีการดำรงชีวิตแบบเครือญาติ มีความเป็นพี่น้อง จึงไม่มีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง สามารถเจรจาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยชุมชนประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีประเพณีที่ร่วมการเป็นแนวทางปฏิบัติสืบทอดกันมา ในหนึ่งปีจะมีประเพณีการทำกิจกรรมร่วมกันประจำปี ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะยังคงอยู่ในการสืบทอดแก่รุ่นต่อไป การพัฒนาหมู่บ้าน ให้เกิดเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และปฏิบัติร่วมกันด้วยความสามัคคี และความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือประชาคมหมู่บ้านในการบริหารงานประจำหมู่บ้านเป็นประจำ นอกเหนือจากการประชุมประจำเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ภายหลังจากการที่กำนันไปรับนโยบายจากอำเภอ โดยเฉลี่ยมีการประชุมปรึกษาหารืออย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ความร่วมมือของคนในหมู่บ้านในการทำกิจกรรมสาธารณะ ชาวบ้านทุกครัวเรือนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีการให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมหมู่บ้าน การร่วมในการกิจกรรมงานทางศาสนา และทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มกลุ่มที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ผ่านการตกลงประชาคมหมู่บ้าน ที่เป็นข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกันของคนในหมู่บ้าน โดยมีการบริหารเงินทุนภายในหมู่บ้าน และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อตกลงมีการถือปฏิบัติของคนในชุมชนทุกคนไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน

1.3 การจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้บ้านบะหวะเมย มีการดำเนินงานด้านการเรียนรู้ มีการจกเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนา อาทิ ข้อมูลด้านสาธารณสุข ข้อมูลด้านการเกษตร ข้อมูลปศุสัตว์ ฯลฯ โดยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปลงในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านและบันทึกไว้เป็นข้อมูลประจำหมู่บ้านเพื่อใช้ในการประกอบจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีการรวบรวมและเรียนรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของหมู่บ้าน มีการสืบทอดและนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การทอผ้า การทำข้าวเกรียบว่าว และจักสาน มีการจัดตั้งสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ และมีการใช้ประโยชน์ศูนย์เรียนรู้ให้แก่คนในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน จำนวน 2 ศูนย์ ได้แก่ (1) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์ที่มีการจัดรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการสืบค้นและการเรียนรู้ของชุมชน (2) ศูนย์สาธิตการเรียนรู้ เป็นศูนย์ที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการเรียนรู้การประกอบอาชีพ โดยมีกิจกรรมในศูนย์ จำนวน 11 กิจกรรม ซึ่งเป็นที่เรียนรู้ของคนทั้งในและนอกหมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ อาทิ กิจกรรมการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กิจกรรมการปลูกถั่ว ดาวอินคา โดยบริษัทเอกชน มีกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระดับกลุ่ม/เครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ และกลุ่มออมทรัพย์สวัสดิการชุมชน ออมวันละบาท (เครือข่ายตำบลบะฮิ) กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์สำหรับสมาชิกเสียชีวิต เพื่อช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิตในหมู่บ้าน ร่วมกันจำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยบะเมย บ้านสร้างหิน และบ้านผาอินทร์ มีการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาน้ำประปาไม่พอใช้ แก้ไขโดยการประชุมประชาคมเพื่อขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลเพิ่มเติมให้มีความเพียงพอ ใช้เงินจากผลกำไรของกลุ่มผู้ใช้น้ำประปาแก้ไขปัญหาที่ท่วมขังภายในหมู่บ้าน แก้ไขปัญหาโดยการประชุมประชาคม ใช้เงินจากงบประมาณประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน และมีการจัดทำแผนชุมชนโดยให้คนในชุมชนเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในการจัดทำแผนชุมชน

2 ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหวะเมย ตำบลบะฮิ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ

พอเพียงระดับครัวเรือนบ้านบะหวะเมย คือผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ และมีจิตทำเพื่อส่วนร่วม องค์ประกอบหลักที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ มีอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในของหมู่บ้าน เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านงานงบประมาณ และสิ่งสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ต้องเป็นผู้มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เสียสละ อุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นแกนนำในการผลักดันให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง คณะกรรมการกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ มีความสามัคคี เสียสละ มีความซื่อสัตย์ ได้รับความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความความตั้งใจในการทำงาน ทั้งเรื่องการพัฒนาตนเอง การพัฒนาความรู้หากมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น ต้องมีความเข้มแข็ง อดทน และจะร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไปร่วมกัน ประชาชนในหมู่บ้าน เป็นผู้มีความสามารถ และมีทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความร่วมมือร่วมใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทุกกระบวนการ ทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมจัดการองค์กรกลุ่ม ร่วมกันปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ ร่วมกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรค สมาชิกกลุ่มยังมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมกลุ่มเป็นประจำ เพื่อให้สมาชิกมีการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อให้แนวทางในการดำเนินงาน

การเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน หัวใจสำคัญ การฟื้นฟูของท้องถิ่นชุมชน อยู่ที่ยุทธศาสตร์ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เอง การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะทำให้เกิดการฟื้นฟูความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรี และความมั่นใจที่จะตัดสินใจและเลือกทางเดินตนได้ เมื่อใดที่เขาเกิดความตระหนักว่าตัวเองมีของดีอยู่ และมีความรู้ะไรอีกมากที่คนนอกหรือรัฐไม่รู้ เขาจะเริ่มกล้าที่จะพูดและบอกว่าเขาเป็นใคร ต้องการอะไร มาจากไหน มีรากเหง้าเป็นมาอย่างไร ดังจะเห็นได้จากชาวบ้านได้ค้นพบว่าตัวเองมีวิถีชีวิต วิถีทำมาหากิน มีเครือข่าย และมีพลังกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทำให้เกิดความตระหนักในฐานะพลังที่ตัวเองมีอยู่ ความภูมิใจ และความสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน บ้านบะหวะเมย มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และฐานเรียนรู้ จำนวน 6 ฐาน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนมีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ มีกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสาธิตการประกอบอาชีพเพื่อเป็นแหล่งดูงาน และแหล่งการ

ประกอบอาชีพเสริมสำหรับประชาชน ทุกกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ เกิดขึ้นจากความสมัครใจของคนในหมู่บ้าน ทุกคนมีสิทธิ์ในการเสนอความคิด มีสิทธิ์ในการบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์ร่วมกัน การปลูกผักของชาวบ้านไม่ได้ปลูกเฉพาะในแปลงสาธิตเท่านั้น แต่ทุก ๆ ครัวเรือน มีการปลูกสวนครัวที่จำเป็นต้องใช้ในการบริโภคหรือใช้ในชีวิตประจำวันทุกบ้าน โดยการนำวัสดุ เช่น ครุ ดึง กะละมัง ที่เก่า หรือรื้อแล้วมาเป็นพาชนะที่ใช้ในการปลูกพืชผัก ตั้งไว้บริเวณหน้าบ้าน หรือบางบ้านก็แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งของบริเวณข้างบ้านหรือหลังบ้าน ทำเป็นสวนป่าเล็ก ๆ ของตนเอง พืชผักที่ปลูกและมีแทบทุกครัวเรือนคือ ผักหวาน ที่ปลูกทิ้งไว้ให้ขึ้นกับต้นไม้อื่น ๆ และพืชผัก ผลไม้นานาชนิด ที่มีผลผลิตให้บริโภคและสร้างรายได้เสริมหมุนเวียนตลอดทั้งปี

องค์การภาครัฐ และเอกชน เป็นองค์กรภายนอก การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นระบบ การอุดหนุนงบประมาณเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน สนับสนุนอุปกรณ์ในการผลิต การส่งเสริมด้านการฝึกอบรมปฏิบัติการความรู้ ส่งเสริมให้กลุ่มได้มีโอกาสศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้มาบริหารจัดการภายในให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ที่มีความสนใจได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงการเชิญชวนให้เข้าร่วมงานจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการต่าง ๆ มารายงานให้สมาชิกในหมู่บ้านได้ทราบ เพื่อให้เข้าร่วม เพื่อได้รับทราบข้อมูล และยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้

1.1 องค์การภาครัฐหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ควรมีนโยบายส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องเป็นระบบตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชน

1.2 ควรมีการศึกษาความรู้ความเข้าใจ และการนำแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในเขตพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำผลของการศึกษาเปรียบเทียบและนำข้อมูลไปใช้เป็นกรณีศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชาวบ้านที่นำแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปวางแผน และปรับปรุงให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนา ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาค
การเกษตรและชนบท. (2544). “เศรษฐกิจพอเพียง: ข้อเสนอสู่การปฏิบัติ” ใน มิติทาง
วัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน).
- สถาบันวิจัยสังคม. (2559). **ชนบทไทย**, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2555). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สุพัฒน์ ไผ่ไหล. (2555). **กระบวนการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของเครือข่ายอินแปงในจังหวัด
สกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง สู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงาน
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์จำกัด.
- เอื้องทิพย์ เกตุกราย. (2551). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของ
ประชาชน ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**.
มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร/กรุงเทพฯ.

ผู้เขียน

ขวัญเดือน วงศ์แก้ว

เกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
18 หมู่ที่ 3 ตำบลมหาชัย อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม
Email : kutden.0630@gmail.com

สวัสดิการชุมชนเพื่อชุมชน

Community Welfare for the Community

นิภารัตน์ นักรัตริพงษ์

Niparat Nuktreepong

บทคัดย่อ

พื้นฐานแนวคิดในอดีตสวัสดิการของคนไทย คือการเกื้อกูล ช่วยเหลือดูแลกันซึ่งกันและกันทั้งในครอบครัวและชุมชน ไม่ว่าจะใครจะทุกข์ หรือยากอย่างไร จะดูแลกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ไม่ทอดทิ้งกันไม่ว่าจะ ยากดีมีจนอย่างไร แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป คนเปลี่ยนไป ชีวิตตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างเอาตัวรอด แย่งชิงทุกอย่างที่ขวางหน้า บริโภคอย่างไม่ลืมหูลืมตา สังคมชุมชนแตกสลาย กระแสวัฒนธรรมเมืองไหลบ่าเหมือนกระแสน้ำที่ไหล เชี่ยวเข้าสู่ชุมชน ทำลายภูมิปัญญา วิถีชีวิตดั้งเดิม ให้ความไป วิถีเปลี่ยนไป คนเปลี่ยนไป ความเท่าเทียมของคนในสังคมก็แตกต่าง ช่องว่างของคนรวย คนจนยิ่ง นับวันห่างไกล การจัดระบบของสังคมก็แตกต่าง จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จึงเกิดนักคิดมากมาย ที่ได้ลุกขึ้นมาพูดถึงความเสมอภาคในสังคม และแนวทางการจัดสวัสดิการเพื่อการดูแลกัน จึงถูกคิดขึ้นมา ว่าเมื่อคนเกิดขึ้นมาแล้วจะต้องมีคุณค่ามีชีวิตอยู่ร่วมกัน ในสังคมในโลกนี้อย่างมีศักดิ์ศรี รัฐจะต้องจัดให้เกิดการดูแลขึ้นไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง การจะจัดสวัสดิการได้อย่างทั่วถึง ระบบการเงินของรัฐต้องเข้มแข็ง รายได้จะมาจากไหน ในการเลี้ยงดูประชาชน รัฐต้องคิด ฉะนั้นประเทศที่เรียกว่ารัฐสวัสดิการ ส่วนใหญ่จึงเป็นประเทศที่รัฐเข้าครอบคลุมนกิจการใหญ่ๆ เป็นของรัฐ และจัดการกิจการนั้นๆ ให้เกิดผลกำไร เพื่องบประมาณจะมีดูแลประชาชนได้ แต่ก่อนที่รัฐจะดูแลได้อย่างทั่วถึง ประชาชนควรดูแลกันเองในชุมชนก่อน โดยดลารเกื้อกูลกันจากการจัดสวัสดิการชุมชน

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการสวัสดิการ สวัสดิการชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน

Abstract

The past concept of welfare of Thai people is supportive. Help and look after each other in the family and community. No matter who is suffering or somehow difficult but when society changes, people change. Different people survive Usurp everything in your way Consume abundantly. Community society is broken. The town's culture flows like a current that flows Involve into the community. Destroy wisdom the original way of life has been lost, the way of life has changed, the person has changed, the equality of the society is different. The gap of the rich and the poor is far more distant. The organization of society is different. From various problems that arise, inequality in society therefore many thinkers were born who rose to talk about equality in society. And guidelines for welfare arrangements for taking care of each other Therefore was thought up. Social inequality Therefore many thinkers were born who rose to talk about equality in society and guidelines for welfare arrangements for taking care of each other So it was thought up That when people have arisen, they must have values and live together. In the society of this world with dignity the state must provide custody in one way or another. To provide comprehensive welfare the state financial system must be strong. Where the income comes from in raising the people, the state must think. Therefore the country called the welfare state Most of them are countries where the state collects major affairs, belongs to the state and manages that business for profit So that the budget will have a care of the people but before the state can take care of them thoroughly. People should take care of themselves in the community first. With support from community welfare arrangements.

Keywords : Welfare Management Model, Community Welfare, Community Welfare Fund

บทนำ

ยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เน้นการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเหลื่อมล้ำ สร้างนวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานราก และชุมชนนวัตกรรม เพื่อกระจายความเจริญและสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น ด้วยความรู้และนวัตกรรม และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดนวัตกรรมชุมชน เพื่อยกระดับรายได้ให้กับชุมชน

สังคมไทยมีพื้นฐานวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันมายาวนาน เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐานของสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการร่วมทุกข์และสุขร่วมกัน อันเป็นรากฐานดั้งเดิมของคนไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะการจัดสวัสดิการส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานปัจจัยสี่ โดยมีบ้านและวัดที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสวัสดิการชุมชน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือและพึ่งตนเองให้ได้ในระยะยาว ด้วยรูปแบบความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา ตามกำลังความสามารถของประชาชนสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนของประเทศไทยมีลักษณะภูมิปัญญาและองค์ความรู้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของบริบททางเศรษฐกิจ

รูปแบบของสวัสดิการส่วนใหญ่มีการพัฒนาขึ้นมาจากกองทุนต่างๆ จากการอยู่ร่วมกันในสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครองและทรัพยากรที่แตกต่างกัน มีสวัสดิการแบบธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของชุมชนในการดูแลกันและกันก็ลดลง แต่หลังจากสังคมไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ส่วนหนึ่งได้ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อร่วมกันฟื้นฟูระบบคุณค่าเดิม ทูทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน เช่น สวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน วิสาหกิจชุมชน ความเชื่อทางศาสนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากสถานการณ์เศรษฐกิจดีขึ้นการร่วมกลุ่มเริ่มน้อยลง จนมาถึงช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมามีเศรษฐกิจแย่อีกครั้ง คนตกงาน และย้ายถิ่นฐานกลับมาสู่บ้านและชนบท การพูดถึงทุนทางสังคม การรวมกลุ่ม การจัดสรรประโยชน์ของชุมชน จึงเริ่มกลับมา

สำคัญและดำเนินการเพื่อให้สังคมเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อีกครั้ง พร้อมกับมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน เกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาค มุ่งให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเอง หลายชุมชนประสบความสำเร็จ ในการจัดสวัสดิการของตนเองและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของ คำว่า “ชุมชน” (community) ซึ่งเป็นตัวแสดงของสวัสดิการชุมชน ชนบทไทย คำว่า “ชุมชน” นั้นถูกนิยามใน 2 ขอบเขต (Dumham, 1985 p.23) 1) อาณาเขตตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น และ 2) ขอบเขตการให้บริการหรือชุมชนตามหน้าที่ ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้บริการสังคมด้านต่างๆ ในนามสถาบันทางสังคม เช่น กลุ่ม ชมรม ชุมนุม มูลนิธิ สโมสร สมาคม เป็นต้น ซึ่ง McKnight อธิบายว่าชุมชนมีเอกลักษณ์ตามโครงสร้างของคนในระดับสามัญชน หรือพลเมืองที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยการสร้างนวัตกรรมของตน เป็นเหมือนคนระดับจุลภาคของการอยู่ร่วมกันแบบพบปะกัน (Face to Face) เป็นประจำอย่างมีการเท่าเทียมกันและมีเครือข่ายที่เรียกว่าประชาสังคม (Covil Society)

กลไกที่ทำหน้าที่อย่างที่ระบบสังคม มหาภาคมีเพียงแต่เป็นคนละระบบกันชุมชนชนบทมีศักยภาพและมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตนไม่ว่าระบบการเมือง หรือสวัสดิการสังคม และเศรษฐกิจระดับมหภาคกับระบบใดสวัสดิการชุมชนชนบทที่เกิดขึ้นบนโครงสร้างของชุมชนนั้น จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ยังมีตัวแสดงที่เป็นองค์กรผู้ผลิตและผู้บริโภคและสวัสดิการชุมชนนั้นๆ และการที่สมาชิกชุมชนชนบทและชุมชนชั้นล่างสุดในสังคมมาตลอดในทุกกระบวนการเมืองและเศรษฐกิจทำให้มีประสบการณ์ที่จะสร้างยุทธศาสตร์ที่จะพยุลงสถานภาพของชุมชนชนบทให้รอดมาได้ 2 ยุทธศาสตร์ คือ 1) Minimized Effect หรือการผลิตแบบชุมชนแต่น้อยเพียงเพื่อความเพียงพอในการบริโภคหรือยุทธศาสตร์ความเกียจคร้าน และ 2) Moral Economy คือ การไม่ยอมเปลี่ยนแปลง แบบการผลิตจากการที่ปลูกพืชหลายชนิดในเวลาเดียวกัน (วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2535 น.20)

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ

สวัสดิการ หมายถึง “การกินดีอยู่ดี” หรือ Well-being ซึ่งถ้าจะขยายความออกไปก็อาจกล่าวได้ว่า คือภาวะของการมีสุขภาพดี มีความ เจริญรุ่งเรืองและมีความสุข ถ้าเกี่ยวกับด้านแรงงานก็หมายถึง สิ่งหรือสถานการณ์ที่นายจ้างจัดให้เพื่อความสะดวกสบาย หรือความกินดีอยู่ดี ของลูกจ้างนั่นเอง ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้เกิดภาวะที่มีความสะดวกสบาย หรือความกินดีอยู่ดี ของลูกจ้างนี้มีได้หมายความว่า เป็นความรับผิดชอบของนายจ้างแต่ฝ่ายเดียว รัฐบาลและสหภาพแรงงานก็ต้องมีส่วนร่วมด้วย

สวัสดิการ หมายถึง “สวัสดิภาพ” หรือ Welfare เน้นบริการหรือกิจกรรมใดๆ ที่หน่วยงานราชการหรือองค์กรธุรกิจเอกชนจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ข้าราชการ พนักงาน หรือผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรนั้นๆ ได้รับความสะดวกสบายในการทำงาน มีความมั่นคงในอาชีพ มีหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิต หรือได้รับประโยชน์อื่นใดนอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างที่ได้รับอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจที่ดี เพื่อจะได้ใช้กำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาความสามารถของตนในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ไม่ต้องวิตกกังวล ปัญหายุ่งยากทั้งในทางส่วนตัวและครอบครัว ทำให้มีความพอใจในงาน มีความรักงานและตั้งใจที่จะทำงานนั้นให้นานที่สุด สำหรับสวัสดิการที่สมบูรณ์แบบนั้นย่อม หมายถึงสวัสดิการที่ให้แก่ลูกจ้าง ทั้งในขณะที่ทำงาน นอกเวลาทำงานแต่ยังอยู่ในที่ทำงาน นอกสถานที่ทำงาน นอกจากนั้นจะต้องไม่ให้เฉพาะลูกจ้างเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงครอบครัวและชุมชนด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปของสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย สวัสดิการชุมชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการอย่างเป็นทางการของรัฐ โดยอาศัยทุนทางสังคมชุมชนเป็นพื้นฐาน มีความรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีจนเกิดความไว้วางใจกันภายในชุมชน ใช้ทุนทางสังคมโดยชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อนระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการภาคบังคับของรัฐ แต่ภาครัฐควรมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรสวัสดิการสังคมโดยทั่วไป และขยายระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้า เข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคมได้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนจะได้รับ

สวัสดิการตามหลักเกณฑ์ กติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนดโดยมีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน (ที่สมาชิกเลือกขึ้นมา) เป็นผู้บริหาร เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2557: 96-97) บุตรที่เกิดใหม่ของสมาชิกจะได้รับเงินรับขวัญ แม่ที่คลอดบุตรนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ได้เงินค่าใช้จ่ายในการนอนพักรักษาตัว สมาชิกที่ชราภาพจะได้บำนาญเป็นรายเดือนหรือรายปี สมาชิกที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการนอนพักรักษาตัว สมาชิกจะได้รับเงินค่าจัดการศพเมื่อเสียชีวิต

สวัสดิการชุมชนช่วยแก้ปัญหาทำให้ชุมชนเข้มแข็ง “สวัสดิการชุมชน” กับ “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยชุมชนเข้มแข็งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดสวัสดิการชุมชนที่ดีและการจัดสวัสดิการชุมชนที่ดีส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยกระบวนการดังกล่าว ยังประกอบด้วยตัวแปรอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอีกอย่างน้อย 3 ตัว คือ การมีภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสวัสดิการชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเจตจำนงจากสมาชิกของชุมชน ดังนั้นจะต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทุ่มเทการทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง เสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของสมาชิก ในชุมชนและมีความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้อื่น พร้อมๆกับกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา การมีส่วนร่วมของสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สวัสดิการชุมชนที่จะประสบความสำเร็จในระดับสูง จะต้องได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชนระดับสูงด้วย และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย อันประกอบด้วย สมาชิกภายในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และ ศาสนสถานต่างๆ ซึ่งได้แก่ วัด มัสยิด และโบสถ์ที่ตั้งอยู่และหน่วยงานราชการ สถานศึกษา ภาคีเครือข่ายทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ที่สำคัญ และให้ปัจจัยสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนและเสริมสร้างให้ชุมชนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง

รูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชน

โครงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคมของ องค์กรชุมชน (ชัยพร พิบุลศิริ, 2549: 52-60) ได้กำหนดรูปแบบของการจัดสวัสดิการโดยชุมชนเอาไว้ 7 รูปแบบด้วยกันคือปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2561การพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 63

1) รูปแบบการจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชน โดยรูปแบบ ดังกล่าวนี้อาจใช้กลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน โดยใช้ฐานเงินออมจากสมาชิกหรือทรัพยากรของกลุ่มเป็นตัวตั้งต้นในการจัดสวัสดิการ จึงทำให้รูปแบบการจัดสวัสดิการสามารถทำได้อย่างหลากหลายและมีความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น องค์กรการเงินชุมชนบางประเภทตั้งมาเพื่อสร้างสวัสดิการโดยเฉพาะ หรืออาจกล่าวได้ว่า “เงินเป็นเครื่องมือ เป้าหมายคือสวัสดิการชุมชน”

2) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยฐานการผลิต/ธุรกิจชุมชนรูปแบบดังกล่าว เริ่มจากฐานภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำมาหากิน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์งานหัตถกรรม ทอผ้า การแปรรูปอาหาร ฯลฯ ประกอบกับการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อกลุ่มมีความขยายตัวและประสบความสำเร็จในทางอาชีพมากขึ้นก็จะสามารถจัดสวัสดิการให้กับลูกสมาชิกได้ แต่ทั้งนี้เองรูปแบบดังกล่าวนี้อาจยังคงอาศัยฐานการออมจากสมาชิกในช่วงแรก ก่อนที่จะขยายตัวในเรื่องธุรกิจ ซึ่งคล้ายกับสหกรณ์การเกษตร

3) รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยฐานทรัพยากรธรรมชาติรูปแบบการจัดสวัสดิการดังกล่าว เป็นการจัดสวัสดิการโดยอาศัยฐานของทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักโดยอาศัยแนวคิด “คนดูแลทรัพยากร ทรัพยากรเลี้ยงคน” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือเอาทรัพยากรเป็นปัจจัยสี่ของชุมชน การที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ทำให้ชุมชนขาดสวัสดิการที่สามารถหาได้จากป่าที่เป็นเหมือนร้านค้าของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องเข้ามาอนุรักษ์และพิทักษ์ทรัพยากรในชุมชน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา ชุมชนมีแหล่งอาหารมั่นคง ลดรายจ่ายและสร้างรายได้จากทรัพยากรเหล่านั้นในชุมชน

4) รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยฐานชุมชนเมืองถึงแม้ว่าชุมชนเมืองจะสามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐและเอกชน ที่มีอยู่ในระบบอยู่แล้วนั้น แต่ยังคงมีชุมชนแออัดที่ซ่อนอยู่ชุมชนเมืองอีกชั้นหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนของผู้มีรายได้น้อยซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับสวัสดิการเหมือนที่ได้กล่าวมาแล้วสวัสดิการที่สำคัญของชาวชุมชนแออัด คือเรื่อง ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นทั้งที่ทำงานและที่พักอาศัยในเวลาเดียวกัน ซึ่งชาวชุมชนแออัดมองว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนแออัดสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง และอยู่ร่วมกันกับชุมชนเมืองได้อย่างมีศักดิ์ศรีสวัสดิการที่ชุมชนแออัดจัดเช่น การพัฒนาสภาพแวดล้อม การจัดการขยะโดยชุมชน (ขยะแลกเงิน)

วารสารวิถีสังคมมนุษย์ Journal of The Way Human Society

5) รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุสวัสดิการรูปแบบดังกล่าว ในปัจจุบันจะเป็นการดำเนินการโดยภาครัฐเป็นสำคัญ เช่น การรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแต่รูปแบบสวัสดิการโดยผู้สูงอายุของชุมชนจะอยู่ในรูปของการดูแลซึ่งกันและกันการเอาใจใส่สุขภาพของผู้สูงอายุโดยคนในชุมชนมากกว่าปัจจัยเรื่องเงินทอง เช่น การให้อาสาสมัครชุมชน เข้ามาดูแลสุขภาพผู้สูงอายุทุกเดือน ตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชักถามพูดคุย เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งในบางขณะอยู่ลำพังและต้องการความช่วยเหลือ

6) รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้ยากลำบากโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนการจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ได้รับการสนับสนุนโดสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) สนับสนุนงบประมาณ โดยจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ กองทุนหมุนเวียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ผู้ยากลำบากในชุมชนเป็นหลัก การสนับสนุนงานให้ทำโดยจะประสานความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรชุมชนนั้นๆ เช่น เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี เครือข่ายอาสาสมัครชุมชน เป็นต้น เพื่อนำเงินไปจ่ายเป็นสวัสดิการการศึกษา เด็กคนชรา คนพิการ ผู้ติดเชื้อ นอกเหนือจากนั้นจะอยู่ในรูปของการสมทบทุนกองทุนสวัสดิการชุมชน (Matching Fund) เป็นการสมทบในอัตรา 1:1 ตามวงเงินกองทุนสวัสดิการของกลุ่มที่มีอยู่เดิม โดยมีเงินไขว่จะต้องใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดขึ้นและต้องรับผิดชอบสวัสดิการของผู้ด้อยโอกาสให้ครอบคลุมกับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย

7) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยธุรกิจชุมชนการทำธุรกิจชุมชนจะมีเป้าหมายอยู่ที่การทำกำไรเช่นเดียวกับธุรกิจโดยทั่วไป นอกเหนือจากนั้นคือการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางในการพึ่งพาตนเองและอยู่ร่วมกันของชุมชน โดยการจัดสวัสดิการของธุรกิจชุมชนนี้จะอยู่ในรูปของการนำผลกำไรมาจัดสรรเป็นสวัสดิการ เช่นในบางกองทุนนำผลกำไรมาจัดสรรในรูปของเงินปันผล หรือในบางธุรกิจ ชุมชนนำไปจัดเป็นสวัสดิการในรูปของสิ่งของให้กับสมาชิก หรือการนำไปสร้างกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ให้กับชุมชน เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่ารูปแบบดังกล่าวนี้เป็นการใช้กำไรอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงกับธุรกิจชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน

ความเป็นมาของ “สวัสดิการชุมชน” หรือ “สวัสดิการชาวบ้าน” สังคม

ภาพที่ 2 ระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จะได้รับสวัสดิการตามเกณฑ์ กติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนด โดยมีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน (ที่สมาชิกเลือกขึ้นมา) เป็นผู้บริหารเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น 1) เกิด บุตรที่เกิดใหม่ของสมาชิกจะได้รับขวัญ แม่ที่คลอดบุตรนอนพักรักษาตัวโรงพยาบาล ได้เงินค่าใช้จ่ายในการนอนพักรักษาตัว 2) แก่ สมาชิกจะได้บำนาญเป็นรายได้หรือรายปี 3) เจ็บป่วย สมาชิกที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล จะได้เงินค่าใช้จ่ายในการนอนพักรักษาตัว 4) ตาย สมาชิกจะได้รับเงินค่าจัดศพ 5) ประกันภัย สมาชิกจะได้รับเงินสวัสดิการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า 6) การกู้ยืม สมาชิกสามารถกู้เงินกองทุนฯ เพื่อเป็นเงินในการประกอบอาชีพในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำหรือไม่มีดอกเบี้ย ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของคณะกรรมการกองทุนฯ 7) สวัสดิการอื่นๆ คณะกรรมการกองทุนฯ จะพิจารณาให้การช่วยเหลือตามความจำเป็นและเหมาะสม

1. จัดเริ่มต้นในการจัดตั้ง

องค์กรชุมชนที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่ เริ่มจากการจัดตั้งโดยคนในชุมชน ด้วยความเชื่อ ความศรัทธา และเสียสละ ติดวิญญูณสาธารณะมุ่งมั่นเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยาก ความขัดแย้งและแก้ปัญหาภายนอกชุมชน สู่การระดมความคิด การมองปัญหาในทิศทางเดียวกันแล้ว ศึกษาแลกเปลี่ยนกับองค์กรภายนอกชุมชน เพื่อแสวงหาภาคีความร่วมมือในการพัฒนา ปรับวิธีการกระบวนการทำงาน กล้าที่จะรอเมื่อไม่สำเร็จ เริ่มด้วยความหวัง ความตั้งใจ ความไว้วางใจเลือกอาหารต่อกัน ภายใต้การมีส่วนร่วมทุกระดับของคนในชุมชน

- 1) เป้าหมายการจัดสวัสดิการชุมชน
- 2) การดับทุกข์
- 3) การสร้างสังคมให้เกิดความสันติสุขและมั่นคงทางจิตใจ
- 4) การเสริมสร้างสุขภาวะเลือกอาหารเศรษฐกิจแบบพอเพียง ลดการบริโภคแบบวัตถุ
- 5) การพัฒนาแบบยั่งยืนการพึ่งตนเองของคนในชุมชน ภายใต้การเรียนรู้การเอื้ออาทรและเผยแพร่ความรู้ร่วมกัน
- 6) การปลดหนี้ของคนในชุมชน
- 7) การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความสุข โดยทุกคนมีคุณค่า และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของชุมชน

2. ฐานคิดการจัดสวัสดิการชุมชน

- 1) สร้างจิตสำนึกการเป็นองค์กรชุมชน ภายใต้แนวคิด “จะให้อะไรกับชุมชน” ไม่ใช่ “จะได้อะไรจากชุมชน” และ “การให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”
- 2) การพัฒนาแบบยั่งยืนเพื่อพึ่งตนเองและอยู่ได้ด้วยแนวคิด ชุมชนเข้มแข็งการพัฒนาแบบยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) ความศรัทธาความเชื่อต่อผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน
- 4) การจัดสวัสดิการสังคม ตามหลักของศาสนา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มุ่งสอนให้คนซื่อสัตย์และเป็นคนดีของชุมชน
- 5) ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน ทำให้เกิดปัจจัยกระตุ้นการรวมตัวของคนในชุมชนในการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน

6) ภาวะวิกฤตของชุมชนทำให้เกิดปัญหาพร้อม การแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

7) การใช้คุณธรรมนำกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเอื้ออาทรในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมกันนำสู่การจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

8) สวัสดิการสังคมตั้งอยู่บนฐานของความเคารพซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ

3. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

- 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงบวกในการจัดการสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน
- 2) การวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 3) การบริหารจัดการองค์กรโดยแบ่งบทบาทหน้าที่ของคนในองค์กรอย่างชัดเจน
- 4) การบริหารและจัดการสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนทุกรูปแบบเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน
- 5) การบริหารงานในลักษณะเครือข่ายคู่ขนานเพื่อให้เกิดงานทวีคูณ
- 6) ทรัพยากรและทุนในชุมชนที่มีความหลากหลายในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนที่หลากหลายรูปแบบแต่นำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเอง
- 7) การมีความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกองค์กรและสมาชิกชุมชน

4. ภาวะผู้นำ

- 1) การสร้างจิตสำนึกของสมาชิกองค์กรและคนในชุมชนในลักษณะการประสานงานประสานใจ
ให้ทุกคนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมใจร่วมสร้าง และร่วมรับผลประโยชน์
- 2) การสร้างศรัทธาในตัวผู้นำด้วยความไวเนื้อเชื่อใจ ยอมรับ ศรัทธา จริงใจ เสียสละ และทำตัวเป็นแบบอย่าง
- 3) การสร้างผู้นำใหม่ๆ ในกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่าย และเมล็ดพันธุ์ของการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน
- 4) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม กระจายอำนาจการตัดสินใจและการรับรู้ร่วมกัน

5) การสร้างกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การรับรู้ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน และเนื้อหาเดียวกัน

6) ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้นำโดยธรรมชาติ รู้จักวิเคราะห์ตัวเองปรับปรุงตัวเอง มีสัจจะ มีวุฒิภาวะทางการนำ ทำตนเป็นแบบอย่าง สามารถทำงานเป็นทีมและเป็นผู้ประสานเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน

7) การรวมพลังของชุมชนเกิดจากการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือภาวะเสมือนว่าเกิดปัญหาในชุมชนโดยการรวมกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้ประสบปัญหา นำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาการหา แนวทางแก้ไข และแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เวทีสังคม

5. ปัจจัยการรวมกลุ่มของสมาชิก

- 1) การรวมกลุ่มด้วยผลประโยชน์ตอบแทนขององค์กรชุมชน
- 2) การรวมกลุ่มด้วยศักยภาพความพร้อมของสมาชิกองค์กรชุมชน
- 3) การรวมกลุ่มด้วยความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าขององค์กรการรวมกลุ่มด้วยจิตสำนึก ร่วมกันความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและจิตสาธารณะเพื่อชุมชนและสังคม
- 4) การใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงสวัสดิการเพื่อให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่โดยปกติแล้วไม่สามารถเข้าถึงได้สามารถเข้าถึงได้โดยของกลุ่มเป็นการเชื่อมระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

5) ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมศาสนาทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนฉันเครือญาติ

6. ปัจจัยในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับตัว

- 1) การเรียนรู้ร่วมกันและสรุปบทเรียนเป็นประจำของสมาชิกในองค์กร
- 2) การนำประสบการณ์ในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนมาเป็นบทเรียนในการแก้ปัญหาของสมาชิกองค์กร
- 3) การปรับตัวของคณะกรรมการและสมาชิกเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอื่นๆ
- 4) การควบคุมตรวจสอบการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง
- 5) การเรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้ตนเองเรียนรู้กลุ่ม เรียนรู้อดีตสาเหตุแห่งความสำเร็จความล้มเหลวเรียนรู้จากการศึกษาดูงานองค์กรชุมชนอื่นและการจัดเวทีชาวบ้านเวทีประชา สังคมเวทีเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

7. ปัจจัยการขยายและขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย

- 1) การเสริมสร้าง กิจกรรมการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนที่มาจากการเชื่อมโยงเชื่อมโยงใจของผู้คนที่หลากหลายต่างพื้นที่ที่ต่างจากศาสนาต่างวัฒนธรรม
- 2) การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกระดับทุกชั้นตอนลงใตตรวจสอบได้และทุกคนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
- 3) การสร้างกระบวนการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของชาวบ้านในชุมชน
- 4) การสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และการสร้างในแนวราบแนวตั้งห่างเขตด้านพื้นที่ทางวัฒนธรรมและทางศาสนา
- 5) การทำงานในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนในลักษณะบูรณาการความคิดกิจกรรมและการปฏิบัติการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมจากการจัดสวัสดิการสังคมจากองค์กรภายนอก
- 6) การขยายกิจกรรมการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน ให้เป็นรูปธรรมและหลอกรวมกิจกรรมสู่ทิศทางเป้าหมายเดียวกันโดยให้ชุมชนพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้ซึ่งตนเองไม่ได้ให้พึ่งตนเองได้ในที่สุด
- 7) การเผยแพร่จิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชนเพื่อชุมชนเองและขยายผลสู่สังคมในวงกว้าง
- 8) การสะสมองค์ความรู้ด้วยการรวบรวมประสบการณ์นำมาทดลองแก้ปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆ
- 9) การขยายผลด้วยการจัดเวทีข้ามกลุ่มข้ามอายุ 9 พื้นที่และสร้างความสามัคคีสร้างเครือข่ายสร้างความเอื้ออาทรต่อผู้ที่ควรช่วยและคืนกำไรสู่สังคม
- 10) การปรับใช้ประสบการณ์การจัดสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่พื้นที่ใหม่และกลุ่มเป้าหมายใหม่

8. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

- 1) การได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกองค์กรและจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐภาคเอกชนภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

2) ความสอดคล้องกับนโยบายชาติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐ

3) การได้รับทุนเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ เช่น องค์กรภาคธุรกิจ องค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคประชาชน และองค์กรภาครัฐอื่นทั้งในและนอกพื้นที่

4) การประสานงานการพัฒนาการจัดสวัสดิการขององค์กรชุมชนระหว่างอาสาสมัครพัฒนาสังคมองค์กรส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

5) การค้นหาปัญหาการวิเคราะห์ปัญหาและกลุ่มเป้าหมายโดยมีองค์กรชุมชนเป็นศูนย์ส่งต่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

6) การใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือสื่อสารข่าวสารแลกเปลี่ยนข้อมูลค้นหาปัญหาของแต่ละชุมชน

7) การสรุปสังเคราะห์ประเด็นนโยบายและมาตรการในการแก้ปัญหาขององค์กรเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

8) บทบาทของภาครัฐควรเป็นบทบาทของการส่งเสริมและสนับสนุนและพัฒนาภายใต้ศักดิ์ศรีวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตและความรู้ความต้องการของชุมชนตลอดจนความเอื้ออาทรการรวมพลังและวิถีชีวิตของชุมชนนั่นเอง

9) บทบาทของภาครัฐควรมีการพัฒนาแนวทางการสร้างรูปแบบแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชนเดิมเป็นไม่หยุดนิ่งส่งผลให้เกิดสวัสดิการด้านจิตสาธารณะด้วยการส่งเสริมความคิดการส่งเสริมปัญญาการส่งเสริมโอกาสเพื่อให้เกิดสวัสดิการสังคมต่อยอดบทบาทภาครัฐช่วยหนุนเสริมให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้กราบและชุมชนต้นแบบในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

สรุป

สวัสดิการเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีเงินรักษาดูแล เมื่อแก่เฒ่ามีการเลี้ยงดู เมื่อตายก็มีคนเหลียวแล สวัสดิการเป็นการให้สิ่งเอื้ออำนวยให้ผู้คนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และสะดวกสบาย เช่น การพยาบาล ที่พักอาศัย การจราจรเดินทาง การศึกษาอบรม ส่งเสริมการมีอาชีพมีงานทำ หมายความว่า

การบริการทางสังคม การประกันสังคม และทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึง ได้รับบริการ อย่างทั่วถึงคำว่าสวัสดิการ มีการให้ความหมายว่า การให้สิ่งเอื้ออำนวย ให้ผู้ทำงานมีชีวิต และ สภาพ

ความเป็นอยู่ที่ดี และ สะดวกสบาย เช่น สถานพยาบาล ที่พักอาศัย จัดรถรับส่ง เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐจึงเข้ามาจัดการ เพื่อให้เกิดความมั่นคง ของคนในสังคม เช่นการจัดสวัสดิการโดยรัฐ

สวัสดิการชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างหลักประกันให้กับสมาชิกในชุมชน จากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ให้เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสวัสดิการชุมชนขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาคและประเทศให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดความรัก การช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในชุมชน เกิดการฟื้นฟูระบบคุณค่า หรือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน ใน การมีส่วนร่วมในการท างานร่วมกันระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน เกิดการขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หันมาให้ความสนใจในการจัดสวัสดิการชุมชนมากขึ้น เป็นทางเลือกที่ช่วยให้รอดของชุมชนในการสร้างหลักประกันทางสังคมในชุมชน โดยมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองจากฐานทุนทรัพยากรชุมชน ทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม ให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่สามารถบูรณาการสวัสดิการชุมชนร่วมกับนโยบายและแผนงานของภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับชุมชน ให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

สามารถนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการคนในชุมชน การพัฒนาผู้นำการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อการสร้างสมดุลระหว่างผู้ให้และผู้รับ และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

บรรณานุกรม

- จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ. (2546). **เครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาอุปธรรมที่ใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ชัยพร พิบูลศิริ. (2551). **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน**. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปัญญา เลิศไกร. (2550). **แนวคิดและรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่ประสบความสำเร็จ**. ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2557). **สวัสดิการสังคมไทย: ความสมดุลและยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิตรัตน์ คิมกระโทก. (2551). **กระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน: กรณีศึกษาตำบลสมานฉันท์ อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2557). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมชาย ศรีสวัสดิ์. (2558). **การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนออมวันละ 1 บาท : กรณีศึกษา ตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคลา จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ภาคนิพนธ์คณะศิลปศาสตร์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Dunham, C. B. (1985). **Rational with repeated poles, algorithms for approximation**. New York: Clarendon.
- Gearey Adam. (2015). **Welfare Community and Solidarity**. Law Culture and the Humanities. 11, 3: (340-348).
- Griggs, D. et al. (2013.) **Policy: Sustainable Development Goals for People and Planet**. Nature, 495 (305-307).

ผู้เขียน

นางสาวนิภารัตน์ นกตรีพงศ์

นักศึกษา สาขาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าจี้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๒๘๐
Email : niparat_nuk@nstru.ac.th โทร. 086-749-0241

ทุเรียนกรุงชิงอนาคตไกลเกษตรไทยสู่ตลาดต่างแดน

Durian Krung Ching, the future of agriculture, Thailand to foreign markets

จรุ ถิ่นพระบาท

Jaru Thinphabat

บทคัดย่อ

การส่งออกทุเรียนของไทยได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากความต้องการการบริโภคทุเรียนในตลาดการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะจากตลาดนำเข้าของจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ส่งผลต่อการปรับตัวของราคาทุเรียนทั้งในตลาดส่งออกและตลาดภายในประเทศของไทย ราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นได้สร้างแรงจูงใจต่อการขยายพื้นที่การเพาะปลูกและผลผลิตทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ อีกทั้งยังมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกสู่แหล่งผลิตใหม่ๆ เช่น กัมพูชา เวียดนาม และเมียนมา ซึ่งแม้ว่าในขณะนี้การเพิ่มขึ้นของอุปทานผลผลิตโดยรวมจะยังไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด แต่เป็นที่ห่วงเกรงกันว่าภายในทศวรรษหน้าการขยายตัวของผลผลิตทุเรียนจะมีมากขึ้น หากปัจจัยทางด้านอุปสงค์ทุเรียนในตลาดการค้าโลกมีข้อจำกัดเกิดขึ้นแล้วย่อมจะส่งผลกระทบต่อราคา ตลอดจนรายได้ของเกษตรกรตามมา ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การผลิต กลยุทธ์การรับซื้อทุเรียน การเข้ามาของพ่อค้าต่างชาติ “ล้งจีน” มาตรฐานของโรงคัดบรรจุสินค้าเกษตร (Good Manufacturing Practices for packing House of Fresh Fruits and Vegetables : GMP) และเกษตรกรผลิตให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) เพื่อให้การผลิตและการส่งออกทุเรียนของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนกรุงชิงมีคุณภาพสู่ตลาดการค้าทุเรียนทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศสามารถผลิตทุเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออก รวมถึงได้เปรียบคู่แข่งขัน สร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ทุเรียน, กรุงชิง

Abstract

Thai durian exports have grown rapidly. Due to the demand for durian in the international trade market Especially due to the exponential increase in China's import market. This affects the adjustment of durian prices in both export and domestic markets of Thailand. Rising prices have created incentives for expanding cultivation areas and production both in Thailand and abroad such as Malaysia. Indonesia and the Philippines Plantation areas have also been expanded to new production sites such as Cambodia, Vietnam and Myanmar, although at this time the increase in total product supply has not yet increased significantly. But it is feared that within the next decade the growth of durian production will increase. If there are restrictions on durian demand in the world trade market, it will affect the price. As well as the income of farmers accordingly In this article, the objective is to present an introduction to the production situation. Strategy for buying durian The entry of foreign merchants, "Lhong China", the standard of the agricultural packing house (Good Manufacturing Practices for packing House of Fresh Fruits and Vegetables (GMP)) and farmers produce quality according to good agricultural standards. To make the production and export of durian for farmers, Krung Xing Durian farmers have quality to the durian trading market, both domestic and foreign markets, capable of producing quality durian according to export standards Including the advantage of competitors Satisfy the consumer, is the real market demand.

Keywords : Durian, Krung Ching

บทนำ

ทุเรียนเป็นสินค้าเกษตร ที่สร้างมูลค่าให้กับเกษตรกรก่อเกิดรายได้เป็นที่พอใจของชาวสวน และเป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทยโดยไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกทุเรียนเป็นอันดับ 1 ของโลก โดยปี 2562 ไทยส่งออกทุเรียน มีปริมาณการส่งออกจำนวน 655,361.70 ตัน มูลค่า 1,464.74 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 75.22 ของมูลค่าการส่งออกทุเรียนสดของโลก ซึ่งปริมาณและมูลค่าการส่งออกทุเรียนสดของไทย เพิ่มขึ้นสูงกว่าในปี 2561 ถึงร้อยละ 54.57 ซึ่งตลาดหลักสำคัญของไทย คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน ไทยส่งออกทุเรียนไปยังจีนแผ่นดินใหญ่ คิดเป็นมูลค่าราว 1,020 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือราว 30,170 ล้านบาท คิดเป็น 73% ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด ขยายตัวกว่า 140% เมื่อเทียบกับปี 2562 หากพิจารณาด้านราคา ทุเรียนพันธุ์หมอนทอง ราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยสูงขึ้นทุกปี โดยในปี 2560 เกษตรกรขายได้ในราคา 71.81 บาท ในปี 2561 เกษตรกรขายได้ในราคา 78.16 บาท และในปี 2562 เกษตรกรขายได้ในราคา 99.86 บาท (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) ในส่วนของพื้นที่ปลูกทุเรียนมีการขยายพื้นที่ในการปลูกทุเรียนของเกษตรกรสูงขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ. 2561 มีพื้นที่ที่ให้ผลผลิตจำนวน 676,160 ไร่ ผลผลิต 760,353 ในปี พ.ศ. 2562 มีพื้นที่ที่ให้ผลผลิตจำนวน 726,475 ไร่ ให้ผลผลิต 1,013,741 ให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2561 จำนวน 253,388 ตัน และในปี 2563 ในช่วง 6 เดือนแรกขยายพื้นที่ ในการปลูกทุเรียน เป็นจำนวน 755,000 ไร่ และคาดว่า จะมีการขยายพื้นที่ปลูกอย่างต่อเนื่อง ด้านการตลาดทุเรียนให้ผลผลิต ทุเรียนพันธุ์กระดุม พันธุ์ชะนี จะออกก่อนในช่วงกลางเดือนมีนาคม ทุเรียนพันธุ์หมอนทอง พันธุ์ก้านยาว ออกหลังในช่วงเมษายนถึงพฤษภาคม การซื้อ-ขายผ่านพ่อค้าคนกลางมากที่สุดร้อยละ 68.75 รองลงมาเป็นบริษัท ร้อยละ 14.58 ในพื้นที่ผลิตเป็นแบบขายส่งเป็นส่วนใหญ่มี 2 เกรด คือ เกรดส่งออกและเกรดคละ ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศร้อยละ 30.00 และส่งออกต่างประเทศร้อยละ 70.00 จากที่ผลิตได้ 1,133,000 ตัน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ,2563) ปัจจุบันนายทุนชาวจีนได้เข้ามาเปลี่ยนแปลง การรับซื้อทุเรียนโดยเข้ามาตั้งโรงคัดบรรจุทุเรียน หรือที่เรียกกันว่า “ล้ง” หรือ ล้งจีน การรับซื้อทุเรียนกำลังถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุนต่างประเทศในการเข้ามาเหมาซื้อถึงสวนทำให้ราคาทุเรียนสูงขึ้นส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกทุเรียน (อรรธรณ วัฒนยมนาพร, 2562) มี การโค่นยางพาราและหันมาปลูกทุเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ

แต่ในอนาคตหากปล่อยให้พ่อค้าต่างชาติเข้ามาครอบงำอาจเกิดการผูกขาดการซื้อขายและกำหนดราคาส่งผลให้การส่งออกทุเรียนอาจประสบปัญหาวิกฤตได้ทางหน่วยงานภาครัฐควรมีแนวทางการจัดการทุเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออกมีความพร้อมส่งไปยังตลาดปลายทางในประเทศต่าง ๆ ในสภาพที่เป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อหยุดยั้งการผูกขาดทางการค้าและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน

กรุงชิงแหล่งทรัพยากรในดิน สิ้นในน้ำ

กรุงชิงเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในหุบเขา ที่มีภูเขาล้อมรอบ ตั้งอยู่ในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เรียกกันว่า “อ่าวกรุงชิง” ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง สลับกับภูเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลง และอุทยานแห่งชาติเขานัน มีป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย ทำให้ตำบลกรุงชิงเป็นที่รู้จักของผู้คนโดยทั่วไป เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ บุคคลภายนอกต่างยกย่องว่าตำบลกรุงชิง “มีทรัพยากรในดิน มีสิ้นในน้ำ” (องค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง) และท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนของตำบลกรุงชิงยังคงความหลากหลายของธรรมชาติไว้ได้ จึงปรากฏเห็นวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางความหลากหลายแห่งธรรมชาติ ภูมิปัญญา และทุน มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 227,805 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศพื้นที่ตำบลกรุงชิงเป็นพื้นที่ในหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูงสลับ ภูเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลงและอุทยานแห่งชาติเขานัน มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ส่งผลให้มีสภาพอากาศเย็นตลอดปี สภาพอากาศ เหมาะสมอย่างยิ่งในการปลูกทุเรียน เพราะเป็นที่ราบสูง ความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุในดินมีมากทำให้ทุเรียนโตเร็วให้ผลผลิตเร็วกว่าพื้นที่อื่น ๆ โดยปกติทุเรียนจะให้ผลผลิตเมื่ออายุ 6-7 ปี แต่ที่ตำบลกรุงชิงจะเริ่มให้ผลผลิตตั้งแต่อายุ 4 ปี จากการให้สัมภาษณ์ของนายสุรียา ถิ่นพระบาท เกษตรชาวสวนทุเรียนกรุงชิง และด้วยราคาขายของทุเรียนที่มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี จึงเป็นที่สนใจของเกษตรกรที่หันมาทำสวนทุเรียนกันมากขึ้น สำหรับพันธุ์ทุเรียนที่เกษตรกรชาวสวนทุเรียนกรุงชิงนิยมปลูก คือ พันธุ์หมอนทอง ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่มีกลิ่นไม่แรงมาก รสชาติอร่อย หอมหวานมัน และมีสารต่อต้านอนุมูลอิสระมากกว่าสายพันธุ์อื่น ๆ ทุเรียนหมอนทองที่ดีจะต้องมีผลขนาดใหญ่รูปร่างหนามแหลมตรง น้ำหนักประมาณ 3-4 กิโลกรัม เนื้อละเอียด และแห้ง ไม่แฉะติดมือ มีสีเหลืองอ่อน เมล็ดเล็กและลีบ

ที่สำคัญต้องมีรสชาติที่ไม่หวานจนเกินไป คนส่วนใหญ่ นิยมเลือกทุเรียนหมอนทองแบบกรอบนอก นุ่มใน จะไม่มีกลิ่นแรงมากและด้วยพื้นที่ตำบลกรุงชิงเป็นพื้นที่ หุบเขาทำให้เกษตรกรสามารถผลิต ทุเรียนนอกฤดูกาลได้ ทำให้เกษตรกรสามารถกำหนดให้ทุเรียนให้ผลผลิตได้ในทุกฤดูกาลส่งผลให้ เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูง สร้างรายได้เป็นที่พอใจให้กับชาวสวนทุเรียนกรุงชิง โดยเป็นที่ทราบกันดีว่าทุเรียนจัดเป็นผลไม้ที่ให้ พลังงานสูงมาก (ประมาณ 150 กิโลแคลอรีต่อ 100 กรัม ของน้ำ หนักสด) เนื่องจากมีคาร์โบไฮเดรต (27.1 ± 1.6 กรัม ต่อ 100 กรัมของน้ำ หนักสด) และไขมัน (5.3 ± 0.4 กรัม ต่อ 100 กรัมของน้ำ หนักสด) เป็นส่วนประกอบ ในปริมาณสูง ทุเรียนมีกรดไขมันทั้งที่เป็นแบบกรด ไขมันอิ่มตัว และกรดไขมันไม่อิ่มตัวเป็นส่วนประกอบ เช่น n-3 fatty acids^{18,19} นอกจากนี้ทุเรียนยังมีเส้นใย อาหาร (3.2 ± 0.3 กรัม ต่อ 100 กรัมของน้ำ หนักสด) โปรตีน (1.4 ± 0.1 กรัม ต่อ 100 กรัมของน้ำ หนักสด)¹⁷ ในส่วนของเกลือแร่ทุเรียนมี โพแทสเซียมค่อนข้างสูง (201.2 ± 13.7 มิลลิกรัม ต่อ 100 กรัมของน้ำ หนักสด) และมีโซเดียมต่ำ (2.1 ± 0.1 มิลลิกรัม ต่อ 100 กรัมของ น้ำ หนักสด) โดยมีปริมาณของเกลือแร่ที่เรียงลำดับ จากมากไปน้อย ดังนี้โพแทสเซียม แคลเซียม แมกนีเซียม โซเดียม และเหล็ก แมงกานีส สังกะสี ทองแดง²⁰ ที่สำคัญทุเรียนมีสารซึ่งมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระหลายชนิด เช่น สารที่คล้ายคลึงวิตามิน อี(vitamin E analogues) กรดแอสคอร์บิก (ascorbic acid)²¹ และโกลิฟีนอล (2.58 มิลลิกรัม ของ gallic acid ซึ่งเท่าเทียมต่อกรัม ของน้ำ หนักแห้ง)⁶ โดยสารสำคัญดังกล่าวมีในปริมาณ ที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับผลไม้ชนิดอื่น โดยพบ phenolic acids เช่น caffeic acid, p-coumaric, sinamic และ vanillic และมีฟลาโวนอยด์เช่น quercetin, morin, myricitin, apigenin และ kaempferol^{2,5,6,20,22} โดยเฉพาะ caffeic acid และ quercetin เป็นสารสำคัญหลักที่มี ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระในทุเรียนสุก (ภักดี เสริมสรรพสุข, 2556) และมีแนวโน้มในการขยายพื้นที่ในการ ปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้นในปริมาณมากทำให้อนาคตทุเรียนกรุงชิงจะเป็นทุเรียนที่เป็นที่รู้จักในทั้งใน ประเทศและต่างประเทศอย่างแน่นอน

ทุเรียนราชาแห่งผลไม้

ทุเรียน “Durian” ราชาแห่งผลไม้ เป็นที่รู้จักในโลกตะวันตกมาประมาณ 600 ปีมาแล้ว ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษ อัลเฟรด รัสเซล วอลเลซ ได้พรรณนาถึง ทุเรียนว่า “เนื้อในมันเหมือนคัสตาร์ดอย่างมาก รสชาติคล้ายอัลมอนด์” นายบดินทร์ ขาตะเวท

นักวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ถือว่าเป็นผลไม้สำคัญของประเทศไทยที่นอกจากบริโภคในประเทศแล้ว ยังสามารถส่งออกทำรายได้ให้กับประเทศในแต่ละปีจำนวนมาก โดยในปี 2562 การส่งออกทุเรียนสด มีปริมาณ 655,361.7 ตัน และมีมูลค่า 45,682.38 ล้านบาท แหล่งปลูกทุเรียนสำคัญของโลกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ประเทศกลุ่มอาเซียน ได้แก่ ไทย เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ และถือว่าไทยเป็นแหล่งผลิตอันดับ 1 ของโลก โดยในปี 2562 ผลผลิต ทุเรียนของไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็น 1,017,097 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2561 ที่มีผลผลิต 759,828 ตัน ซึ่งเป็นผล มาจากการขยายพื้นที่เพาะปลูก มีการดูแลเอาใจใส่บำรุงรักษามากขึ้น สภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวย ทำให้มี ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น การปลูกทุเรียนจะเริ่มให้ผลผลิตตั้งแต่ปีที่ 6-7 เป็นต้นไป โดยทุเรียนที่เพาะปลูกในประเทศไทยมีหลากหลายสายพันธุ์มากกว่า 100 พันธุ์แต่มีพันธุ์ที่เป็นที่นิยมปลูกในปัจจุบัน คือพันธุ์ หมอนทอง ชะนี ก้านยาว สำหรับการบริโภคและการค้า และได้รับการ ส่งเสริมประมาณ 5 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ หมอนทอง พันธุ์ก้านยาว พันธุ์พวงมณี พันธุ์ชะนีและพันธุ์กระดุม นอกจากนี้ ยังมีพันธุ์ทุเรียนที่เรียกได้ว่าเป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) ได้แก่ ทุเรียนนนท์ ทุเรียนป่าละอู ทุเรียนปราจีน ทุเรียนหลงลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนหลินลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียน ภูเขาไฟศรีสะเกษ ทุเรียนในวงระนอง ทุเรียนสาธิตกาฬงา เป็นต้น และรวมถึงทุเรียนพันธุ์พื้นบ้านอีกหลากหลายชนิด ซึ่งส่วนใหญ่พบมากในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง หรือพื้นที่สามจังหวัดชายแดน (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ชาวสวนหันมาปลูกทุเรียนเชิงเดี่ยวแทนที่ทุเรียนบ้านที่มีราคาถูก ทำให้พันธุ์ ทุเรียนบ้านเริ่มหายไป จึงสมควรมีการอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนบ้านเพื่อให้คงอยู่ต่อไป สำหรับตำบลกรุงชิง นายประพันธ์ แดงพรหม ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตำบล กรุงชิง เกษตรกรดีเด่น สาขาไม้ผล ปี 2557 ซึ่งผลิตทุเรียนนอกฤดูมานานนับ 10 ปี และเป็น ประธานกลุ่มผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออกตำบลกรุงชิง เล่าให้ฟังว่า การผลิตทุเรียนหมอนทองนอก ฤดูเพื่อการส่งออก ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการผลิต ทุเรียนนอกฤดูกัลปัญหาที่พบในภาคใต้ซึ่งมีฝนตกชุก คือปัญหาทุเรียนมีการแตกยอดอ่อนและ สลัดผลอ่อนทิ้ง เมื่อทุเรียนแตกยอดอ่อนจะมีการให้ปุ๋ยเพื่อหยุดการแตกยอดอ่อน ผลที่ได้คือ ทุเรียนไม่ทิ้งผลอ่อน แต่หลังจากเก็บผลแล้ว ต้นจะไม่สมบูรณ์ อ่อนแอ โรคเข้าทำลายได้ง่าย เป็นต้น ยาก แต่วิธีที่กลุ่มใช้ในการผลิตทุเรียนนอกฤดูแตกต่างกัน มีบริษัทส่งออกเข้ามารับซื้อผลผลิต

ตลอดจนการจัดการถึงสวน ได้แก่ บ.ชินตงหยวน บ.วรรัตน์เฟรชฟู้ด เป็นต้น ตลาดหลักที่ส่งออก ได้แก่ จีน ไต้หวัน อินโดนีเซีย ช่วงผลผลิตออกสู่ตลาด คือเดือนพฤศจิกายน – มีนาคม ของทุกปี

ปี 2562 ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนทั่วประเทศรวม 937,607 ไร่ โดยมีเนื้อที่ให้ผล 724,730 ไร่ และมีผลผลิตรวม 1,017,097 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,403 กิโลกรัม/ไร่ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 (ระยะ 10 ปีที่ผ่านมา) พบว่า พื้นที่เพาะปลูกทุเรียน มากที่สุด อยู่ในภาคใต้รองลงมา คือ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคกลาง แต่ พื้นที่ที่ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงที่สุด คือ ภาคตะวันออก รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค กลาง และภาคเหนือ ตามลำดับ จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด 10 อันดับแรกคือ จันทบุรี(225,273 ไร่) รองลงมา ชุมพร (192,685 ไร่) ระยอง (73,650 ไร่) ยะลา (67,164 ไร่) นครศรีธรรมราช (65,495 ไร่) อุตรดิตถ์ (41,592 ไร่) ตราด (40,439 ไร่) ระนอง (39,184 ไร่) นราธิวาส (30,803 ไร่) และสงขลา (15,456 ไร่) ตามลำดับ จังหวัดที่มีผลผลิตมากที่สุด 10 อันดับแรก คือ จันทบุรี(339,292 ตัน) รองลงมา ชุมพร (277,729 ตัน) ระยอง (108,093 ตัน) ตราด (48,158 ตัน) นครศรีธรรมราช (47,855 ตัน) สุราษฎร์ธานี (45,825 ตัน) ยะลา (42,053 ตัน) ระนอง (28,854 ตัน) อุตรดิตถ์ (22,837 ตัน) และนราธิวาส (14,023 ตัน) สถานการณ์การผลิตทุเรียนในประเทศไทยปี 2563 คาดว่าจะมีเนื้อที่การปลูกทุเรียนให้ผล 755,000 ไร่ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.93) ให้ผลผลิต 1,133,000 ตัน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.76) และผลผลิตต่อไร่ 1,500 กิโลกรัม (เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.53) (ที่มา : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) ทั้งนี้ เนื่องจากทุเรียนที่ปลูก ในปี 2558 จะเริ่มให้ผลผลิตเป็นปีแรก โดยมีการขยายเนื้อที่ปลูกทุเรียนของเกษตรกรแทนพืชอื่น เช่น เงาะ ลองกอง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น และหากสภาพภูมิอากาศปี 2563 เอื้ออำนวย ก็จะส่งผลให้ ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ในราคาดี ทำให้มีการบำรุงดูแลรักษาสวนทุเรียนมากขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,2563)

โรงคัดบรรจุ (Packing House)

โรงคัดบรรจุ (Packing House) ตามคำนิยามของมาตรฐานสินค้าเกษตรการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงคัดบรรจุผักและผลไม้สด (Good Manufacturing Practices for packing House of Fresh Fruits and Vegetables : GMP) ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวง เกษตรและสหกรณ์หมายถึง อาคารหรือสถานที่สำหรับจัดการผักและผลไม้สดหลังการ

เก็บเกี่ยวตั้งแต่การรับวัตถุดิบไปจนถึงขนส่ง ทั้งนี้มาตรฐานสินค้าเกษตรว่าด้วยการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงคัดบรรจุผัก และผลไม้สดได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตั้งแต่การรับวัตถุดิบ การจัดเตรียม คัดเลือก ตัดแต่ง บรรจุ เก็บรักษา และขนส่ง เพื่อให้ได้ผักและผลไม้ที่ปลอดภัย มีคุณภาพเหมาะสมเพื่อการจำหน่าย โดยมีเกณฑ์ กำหนดและวิธีตรวจประเมินในด้านต่าง ๆ คือ สถานประกอบการ การควบคุมการปฏิบัติงาน การบำรุงรักษาและการสุขาภิบาล สุขลักษณะส่วนบุคคล การขนส่ง ฉลากผลิตภัณฑ์และการฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ออนไลน์, ๒๕๕๓) ซึ่งในปัจจุบันนโยบายของรัฐที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบการยังขาดการบูรณาการของการทำงานที่ยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่และยังขาดถึงความต่อเนื่องในกระบวนการบริหารจัดการทำให้เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบได้

โดยปัจจุบัน ผลกระทบจากการเข้ามาทำธุรกิจรับซื้อผลไม้ของล้งจีนที่มีต่อราคาทุเรียนพบว่า ในระยะสั้นเป็นผลดีต่อเกษตรกรชาวสวน เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนและสามารถรับเงินสดได้ทันทีจาก การขายและมีทางเลือกในการขายผลผลิตได้มากขึ้น ส่งผลให้ราคาผลไม้ดีขึ้นตามปริมาณความต้องการของตลาด โดยเฉพาะตลาดในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้เศรษฐกิจการส่งออกของผลไม้ไทยดีขึ้น แต่ในระยะยาว คาดว่า ผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้น คือ เกิดการผูกขาดในเรื่องการกำหนดราคาสินค้า เนื่องจากเกษตรกรจะไม่ สามารถต่อรองราคาสินค้าได้ เพราะได้มีการทำสัญญาซื้อไว้ล่วงหน้ากับล้งจีนแล้ว ถึงแม้ว่าราคาในตลาดจะสูงขึ้นกว่า ที่ตกลงไว้และผลไม้ของเกษตรกรจะมีคุณภาพดีก็ตาม สำหรับการรับซื้อผลไม้ทุเรียน พบว่า ล้งจีนรับซื้อทุเรียน “แบบคว่ำหนาม” ซึ่งเป็นการรับซื้อทุเรียนทุกขนาดแบบเหมาสวน ส่งผลให้มีการตัดทุเรียนอ่อนไปจำหน่ายด้วย ทำให้ภาพลักษณ์ของ ผลไม้ไทยเสียหายและถูกส่งคืนกลับ ซึ่งเป็นการทำลายตลาดผลไม้ไทยในระยะยาวและด้วยเงินทุนที่จะรับซื้อทุเรียนต้องใช้เงินลงทุนสูงทำให้พ่อค้าบางรายหันไปเป็นตัวแทนของล้งจีนทำให้ล้งจีนได้กำไรสูงเพราะล้งไทยเริ่มไม่มีเงินทุนมากพอที่จะรับซื้อผลผลิต อย่างไรก็ตาม ข้อดีของล้งจีน คือ ในระยะสั้นเกษตรกรได้รับเงินสดจากการขายผลผลิตและมีทางเลือกใน การขายผลผลิตมากขึ้น แต่มีข้อพึงระมัดระวังในระยะยาว คือ เกิดการผูกขาดในเรื่องการกำหนดราคาสินค้า และการ ตัดทุเรียนอ่อนไปจำหน่าย เพราะเป็นการรับซื้อแบบคว่ำหนาม แนวทางการบริหารจัดการการรวบรวมผลไม้ที่เหมาะสม เกษตรกรชาวสวนควรผลิตให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการเกษตรที่ดี(Good Agricultural Practice: GAP) และไม่ควรถัดทุเรียน

อ่อนจำหน่ายเกษตรกรชาวสวนควรรวมตัวกันผลิต และขายในลักษณะรูปแบบสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่ม วิสาหกิจ เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในการขายสินค้า เพราะการรวมกลุ่มจะทำให้ล้งจีนไม่สามารถเข้าแทรกแซงได้ เพื่อเป็นการตัดสายป่านของล้งจีน และช่วยล้งไทยให้ยังสามารถทำธุรกิจรวบรวมผลไม้ได้ต่อไป.2 สถาบันการเกษตร 1) ควรเปิดเว็บไซต์เพื่อการจำหน่ายผลไม้ออนไลน์หรือ e-commerce 2) ควรสร้างโรงคัดบรรจุผลไม้เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของตลาด และได้ตามมาตรฐานการส่งออก หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถดำเนินธุรกิจส่งออกทุเรียนได้และควรมีการควบคุมการเข้ามาดำเนินธุรกิจของพ่อค้าต่างชาติที่เข้าทำการค้าทุเรียนในประเทศไทยเพื่อให้ตลาดการค้าทุเรียนในอนาคตไม่มีการผูกขาดเกิดการแข่งขันอย่างเสรีและส่งผลดีต่อเกษตรกรในอนาคต

สถานการณ์การส่งออกทุเรียนในปัจจุบัน

ทุเรียนสด มีสัดส่วนการส่งออก 69% ของการส่งออกผลไม้สดทั้งหมดของไทย ซึ่งในช่วงครึ่งปีแรก (มกราคม-มิถุนายน 2563) ไทยส่งออกทุเรียนสดไปตลาดโลกถึง 1,411 ล้านบาทหรือสหรัฐ ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปี 2562 ถึง 73% โดยจีนถือเป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทย มีมูลค่า 1,022 ล้านบาทหรือสหรัฐ ส่วนแบ่งตลาด 73% ของการส่งออกทุเรียนสดทั้งหมด ขยายตัวกว่า 140% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2562 ตามด้วยฮ่องกง มูลค่า 207 ล้านบาทหรือสหรัฐ ส่วนแบ่งตลาด 15% ขยายตัว 34% และอาเซียน มูลค่า 164 ล้านบาทหรือสหรัฐ ส่วนแบ่งตลาด 12% ขยายตัว 25% (เวียดนามเป็นตลาดส่งออกหลัก) ปี 2561 จีนเข้มงวดจริงจังกับมาตรฐานทุเรียนผลสดจากไทยถึงกับให้ไทยเข้มงวดในการออกใบสุขอนามัยพืช เนื่องจากตรวจพบแมลงศัตรูพืช (เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย หนอนเจาะเมล็ด) และปริมาณยาต่าง ๆ ที่เกินมาตรฐาน ซึ่งจีนเตือนมาเป็นระยะ ๆ กว่า 1,000 ครั้ง ถึงเวลาแล้วที่สวนทุเรียนของเกษตรกรต้องมี GAP (Good Agricultural Practice : GAP) และโรงคัดบรรจุต้องมีมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice : GMP) เพื่อการตรวจสอบย้อนกลับทุเรียนที่มีปัญหาและเพื่อรับรองมาตรฐานทุเรียนไทยที่ส่งออกตลาดต่างประเทศที่มีคุณภาพเพื่อแสดงศักยภาพของทุเรียนไทยที่มีคุณภาพมาตรฐานเหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนในตอนนี้ ซึ่งอนาคตอันใกล้จะเป็นคู่แข่งสำคัญ

การส่งออกทุเรียนจากไทยไปจีน (กรมวิชาการเกษตร, 2556) ไม่ผ่านประเทศที่สาม อ้างอิงพิธีสารระหว่างกระทรวงเกษตร และสหกรณ์แห่งราชอาณาจักรไทยและกระทรวงควบคุมคุณภาพและตรวจสอบกักกันโรคแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ว่าด้วยข้อกำหนดด้านการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับสินค้าผลไม้เมืองร้อนที่ส่งออกจาก ประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน กำหนดให้ทุเรียน (Duriozibethinus) ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการนำเข้า ดังนี้ 1. ทุเรียนต้องปลอดจากศัตรูพืชควบคุมของจีน 2. ต้องมาจากสวนที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) และโรงคัดบรรจุที่ ผ่านการรับรองคุณภาพและมาตรฐานตามระบบการผลิตที่ดี (GMP) 3. ต้องไม่มีดิน ใบ และกิ่ง 4. ภาชนะบรรจุต้องใหม่ สะอาด และติดฉลากโดยแสดงรายละเอียด ดังนี้ ชื่อผู้ส่งออก ชื่อผลไม้ หมายเลขทะเบียนสวน หมายเลขทะเบียนโรงคัดบรรจุวันที่ผลิต ระบุข้อความ “Export to the People’s Republic of China” เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน 5. ทุเรียนต้องกำกับด้วยใบรับรองสุขอนามัยพืชและระบุข้อความรับรองพิเศษ “This fruit is in compliance with the Protocol on Inspection and Quarantine Conditions of Tropical Fruits to be Exported from Thailand to China”

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ใช้กับผลทุเรียน พันธุ์ที่ผลิตเป็นการค้า เพื่อนำมาบริโภคสด มีคุณภาพที่ดีที่สุดมีลักษณะหนามสมบูรณ์จำนวนพุ่มสมบูรณ์ ไม่น้อยกว่า 4 พู ไม่มีตำหนิ และไม่มี ความผิดปกติด้านรูปร่างทุเรียนที่เสียไป ต้องเป็นทุเรียนทั้งผลที่มีข้อผล ตรงตามพันธุ์ สด สะอาด ปราศจากสิ่งแปลกปลอมที่มองเห็นได้ ไม่มีรอยแตกที่เปลือก ไม่มีศัตรูพืชที่มีผลกระทบต่อลักษณะ ภายนอกของผลทุเรียน ไม่มีร่องรอยความเสียหาย ไม่มีความผิดปกติของเนื้อ ได้แก่ แก่น เต่าเผา ไล่ซีม ขนาดผลทุเรียนขนาดผลที่เป็นพันธุ์ทางการค้าทั่วไป ควรมีน้ำหนักต่อผล ดังนี้

1) พันธุ์ชะนี ไม่น้อยกว่า 1.5 กิโลกรัม/ไม่มากกว่า 4.5 กิโลกรัม 2) พันธุ์หมอนทอง ไม่น้อยกว่า 1.5 กิโลกรัม / ไม่มากกว่า 6 กิโลกรัม 3) พันธุ์ก้านยาว ไม่น้อยกว่า 1.5 กิโลกรัม / ไม่มากกว่า 4 กิโลกรัม 4) พันธุ์กระดุมทอง ไม่น้อยกว่า 1.3 กิโลกรัม / ไม่มากกว่า 4 กิโลกรัม 5) พันธุ์นวลทองจันทร์ ไม่น้อยกว่า 1.5 กิโลกรัม / ไม่มากกว่า 4.5 กิโลกรัม 6) พันธุ์พวงมณี ไม่น้อยกว่า 1.0 กิโลกรัม 7) พันธุ์หลงลับแล ไม่น้อยกว่า 1.0 กิโลกรัม 8) พันธุ์อื่น ๆ ที่เป็นพันธุ์ทางการค้า ไม่น้อยกว่า 0.5 กิโลกรัม

นอกจากข้อกำหนดข้างต้น การผลิตทุเรียนให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานความต้องการของตลาด ชาวสวนจำเป็นจะต้องศึกษาหาข้อมูล

โดยเฉพาะการส่งออกไปยังต่างประเทศซึ่งต้องมีการรับรองทั้งมาตรฐาน GAP การเก็บเกี่ยวและปฏิบัติการหลังการเก็บเกี่ยว จะทำการเก็บเกี่ยวทุเรียนที่แก่แล้วเท่านั้น โดยสังเกตจากลักษณะของผล และการนับอายุ ลักษณะผลเมื่อทุเรียนแก่จะพบการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะดังต่อไปนี้

1. สีเปลือกจะเปลี่ยนจากเขียวสดเป็นสีน้ำตาลหรือเขียวแกมเทา ก้านผลเข้มข้นเป็นสีน้ำตาลคล้ายสาก ตรงรอยต่อระหว่างก้านผลตอนบนกับก้านผลตอนล่าง (ปลิง) จะบวมใหญ่เห็นรอยต่อชัดเจน

2. ปลายหนามแห้งมีสีน้ำตาลหนามกลางอกร่องหนาค่อนข้างห่าง

3. สังเกตรอยแยกบนพูซึ่งจะเห็นชัดเจน ยกเว้น พันธุ์ก้านยาวจะเห็นไม่ชัด

4. ชิมปลิง ทุเรียนแก่จัด เมื่อตัดขั้วหรือปลิงออกจะพบ น้ำใส ๆ ไม่ข้นเหนียวและเมื่อชิมจะมีรสหวาน

5. การเคาะเปลือกหรือกรีดหนาม ผลทุเรียนที่แก่จัดจะมีเสียงดังหลวม ๆ

การนับอายุก่อนการเก็บเกี่ยวทุเรียนโดยนับจากวันหลังจากดอกบานจนถึงวันที่ผลแก่หรือจะเก็บเกี่ยวได้จะแตกต่างกันตามสายพันธุ์ดังนี้

1. พันธุ์หมอนทองใช้เวลา 140-150 วัน

2. พันธุ์ชะนีใช้เวลา 110-120 วัน 14

3. พันธุ์ก้านยาวใช้เวลา 120-135 วัน

4. พันธุ์กระดุมใช้เวลา 90-100 วัน การนับอายุจะมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อยตามสภาพภูมิอากาศเช่นอากาศร้อนแห้งแล้งทุเรียนจะแก่เร็วขึ้น ฝนตกชุกความชื้นสูงทุเรียนจะแก่ช้า เพื่อสะดวกในการเก็บเกี่ยวในการไม่ผิดพลาดจากการตัดทุเรียนอ่อน เกษตรจะมีการจดบันทึกวันที่ดอกบาน หรือทำเครื่องหมายรุ่นของลูกทุเรียนที่พร้อมกัน ใช้สีเชือกที่แตกต่างต่อการโยงกิ่งในแต่ละรุ่นเพื่อคุณภาพทุเรียนที่ดี

เพื่อรักษาคุณภาพของทุเรียนและมาตรฐานการส่งออกหากเกษตรกรร่วมมือกันในการรักษาคุณภาพของทุเรียนให้มีน้ำหนักตรงตามความต้องการ ป้องกันกำจัดศัตรูที่เข้ามาทำลายผลผลิตอย่างถูกวิธีไม่ทำให้เกิดสารตกค้างในผลผลิต และไม่ยอมให้มีการตัดทุเรียนอ่อนออกสู่ตลาดอย่างเด็ดขาดหากเกษตรกรร่วมมือกันจะช่วยให้ทุเรียนไทยมีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างแน่นอนและจะช่วยให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ดียิ่งขึ้น

วิธีการเก็บเกี่ยวทุเรียนในตำบลกรุงชิง

1. ใช้ไม้ยาวผูกมัดไว้ตรงปลาย และมีตะกร้อรองรับ หากต้องการทุเรียนใดอาจจะใช้มีดตัดข้าวผลจะหล่นลงตะกร้อพอดีจากนั้นจึงวางไว้ที่โคนต้น
2. ใช้คนป็นแล้วตัดผลโยนให้คนข้างล่างซึ่งถือกระสอบอยู่เป็นคนรับ เป็นวิธีที่สะดวก และรวดเร็วแต่ต้องอาศัยความชำนาญมากเพราะอาจเกิดอันตรายได้
3. ปลอ่ยให้ร่วงหล่นมาเอง สวนทุเรียนที่มีต้นสูงทรงใหญ่การเก็บเกี่ยวทำได้ยากจึงนิยมให้ทุเรียนหล่นร่วงลงมาเองแล้วจึงคอยตามเก็บในบริเวณสวน (ชินวัฒน์ ยัพวัฒน์พันธ์, 2551)

กลยุทธ์การรับซื้อทุเรียน ด้านราคา

รูปแบบการซื้อขายทุเรียนจากชาวสวนในตำบลกรุงชิงมีหลายรูปแบบโดยการทำสัญญาล่วงหน้ากับผู้รับซื้อหรือตัวแทนล้งจีนโดยจากการสัมภาษณ์ (สุริยา ถิ่นพระบาท, 2563 พฤตจิรายณ์) กล่าวว่ารูปแบบการขายทุเรียนส่วนใหญ่นิยมแบบ การเหมาแบบคว่ำหนาม คือการรับซื้อทุกลูก ราคาเดียวกัน ยกตัวอย่าง 150 บาท ทุกลูกทุกหนาม หรือแบบแยกของเสีย ซึ่งปกติคำว่าของเสียของทุเรียนคือ ผลทุเรียนที่มีปัญหาจากตัวหนอนเจาะลูก หรือเป็นโรคทอรูปเทอร์รา ลูกมีขนาดเล็กต่ำกว่า 1.5 กิโลกรัม หรือโตเกิน 7 กิโลกรัม หรือรูปทรงของลูกทุเรียน ไม่สวยเช่นเป็นรูปก้ามปู พูแตก พูเดี่ยว หนามเสีย เป็นต้น โดยเมื่อทำสัญญาแล้ว ล้งหรือพ่อค้าจะส่งมือตัดทุเรียนไปตัดในสวน โดยในสัญญาจะระบุผู้ซื้อคือพ่อค้า ส่วนคนตัดทุเรียน คือ ผู้เก็บเกี่ยว และชาวสวนคือผู้ขาย เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของการตัดทุเรียนอ่อนแล้วให้เกษตรกรชาวสวนรับผิดชอบ เพราะคนที่ตัดคือผู้เก็บเกี่ยวซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ซื้อจะทำให้ลดปัญหาเรื่องของการตัดทุเรียนอ่อนได้ในระดับหนึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ถึงเรื่องการรับซื้อในบางครั้งยังเป็นปัญหาในเรื่องของสัญญาซื้อขายเพราะรายละเอียดในสัญญากับความเข้าใจระหว่างผู้ซื้อกับเกษตรกรไม่ตรงกันทำให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบในเรื่องของการคัดเกรดก่อนนำไปชั่งน้ำหนัก ในบางครั้งถึงขั้นต้องฟ้องร้องกันก็มี ในเรื่องนี้ชาวสวนต้องการให้ภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือเพื่อสร้างมาตรฐานข้อตกลงในสัญญาให้ได้มาตรฐานเดียวกันเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายได้

บทสรุปและแนวโน้มทุเรียนไทย

การผลิตทุเรียนของโลกได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการขับเคลื่อนขยายตัวของ อุปสงค์ของตลาดการค้าและการบริโภคทุเรียนของโลก โดยเฉพาะการขยายตัวของตลาดนำเข้าทุเรียนจากจีน ในปัจจุบัน แหล่งผลิตที่มีการผลิตทุเรียนมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งของโลก ได้แก่ อินโดนีเซีย รองลงมาได้แก่ ไทย มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตามการผลิตทุเรียนของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นการผลิต เพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในเรื่องระบบการผลิตให้ได้คุณภาพและ มาตรฐานการส่งออก สำหรับการผลิทุเรียนของไทยมีจุดเด่นทั้งในด้านคุณภาพและรวมถึงได้มีการจัดระบบ สวนภายใต้ระบบการทำการเกษตรที่ดี ทำให้ทุเรียนไทยได้รับความเชื่อถือด้านคุณภาพ ในตลาดส่งออกทุเรียน ไทยเป็นผู้ถือครองตลาดส่งออกรายใหญ่ในตลาดการค้าทุเรียนโลก โดยเฉพาะการส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีน การส่งออกที่ขยายตัวของทุเรียนไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีผลต่อการปรับตัวของราคา ทุเรียนไทยในระดับฟาร์มมากกว่า 3 เท่าตัว ในทศวรรษข้างหน้า คาดว่าอุปสงค์การบริโภคทุเรียนจะยังคง ขยายตัวเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ทั้งเวียดนามและมาเลเซียจะมีการปรับตัวในระบบการผลิตและจะก้าวขึ้นมา เป็นคู่แข่งของไทยในตลาดส่งออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง โดยเฉพาะการนำเข้าทุเรียนจากจีน แม้ว่าทุเรียนจะได้ก้าวขึ้นมาเป็นสินค้าดาวเด่นในช่วงครึ่งทศวรรษที่ผ่านมาทั้งในการเป็นสินค้าผลไม้ ส่งออกที่มีมูลค่าสูงเป็นลำดับหนึ่งของมูลค่าส่งออกผลไม้ไทยโดยรวม แต่การที่ไทยจะรักษาตลาดทุเรียนส่งออก ให้ยั่งยืนและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคเศรษฐกิจภาคการเกษตรนั้น มีความท้าทายอย่างมากในการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่า การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ รวมถึงการเฝ้าระวังป้องกันการฉกฉวยจากผู้ประกอบการข้ามชาติพร้อม ๆ กับการจัดการให้มันัตกรรมหนุนเสริมทั้งในกระบวนการผลิตต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สร้างกลไกขับเคลื่อนและยกระดับทุเรียนไทยให้เป็นสินค้าพรีเมียมพร้อม ๆ กับการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในตลาดการค้าทุเรียนโลก

ในปัจจุบันรัฐบาลพยายามส่งเสริมให้เกษตรกรเน้นการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ออกกฎระเบียบบทลงโทษแก่เกษตรกรที่ตัดทุเรียนไม่มีคุณภาพออกสู่ตลาดแต่แท้จริงแล้วยังมีกลอุบายจากการพยายามทำลายระบบตลาดเพื่อให้ราคาทุเรียนต่ำลง การค้าทุเรียนของไทยกำลังเป็นที่จับตามองของพ่อค้าต่างชาติ ความพยายามที่จะเข้ามาควบคุมระบบกลไกการตลาดหากหน่วยงานรัฐไม่เข้าดูแลอย่างจริงจังอาจส่งผลเสียต่อเกษตรกรในอนาคต โอกาสที่เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจะ

ลืมหืมตาได้ อาจเป็นระยะเวลาสั้น ๆ หากหน่วยงานรัฐไม่รีบเข้ามาวางระบบการส่งออกทุเรียน ให้ศักยภาพไม่ถูกรบงาบจากนายทุนต่างชาติโดยทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือบูรณาการ การกิจเข้าด้วยกันจึงจะช่วยให้ชาวสวนทุเรียนกรุงชิงและที่อื่นๆ สามารถอยู่คู่เกษตรกรไทยอย่าง ยั่งยืน

บรรณานุกรม

การจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออก. (2563). กองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร. [Online]. Available : <http://www.ttmed.psu.ac.th/> [6 พฤศจิกายน 2563].

การบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญ. (2563). สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด นครศรีธรรมราช. [Online]. Available : <https://www.opsmoac.go.th/nakhonsithammarat-dwl-preview-421291791913>.

ชินวัฒน์ ยัฒณพนธ์. (2551). ทุเรียน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเกษตร ภาควิชาพืชสวน. ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์.

บดีนทร์ ชะตะเวที. (2559). ทุเรียนราชาแห่งผลไม้ไทย. คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. [Online]. Available : <http://www.ttmed.psu.ac.th/> [5 พฤศจิกายน 2563].

สมพร อิศวิลานนท์. (2561). สถานการณ์การผลิตและการบริโภคทุเรียนของโลกและการ ส่งออกทุเรียนของไทย. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). สถานการณ์สินค้า เกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2562. [Online]. Available : <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/sale%20product%2062.pdf>.

อรรวรรณ วัฒนยมนาพร. (2562). ลิ้งจีน : การครอบงำการค้าผลไม้ไทย. [Online].Available :
http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/article/thai_fruit.pdf

Pakawadee Sermsappasuk, (2013). **Durian: Nutrition Facts and Pharmacology.**
Songkla Med J 2013;31(2):83-90.

ผู้เขียน

จรุ ถิ่นพระบาท

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๒๘๐

Email : jaru_thi@nstru.ac.th

การบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ Managing household financial risks in the new normal.

วิทยา อบโอ

Wittaya Ob-o

บทคัดย่อ

ความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือน (Financial risk) เป็นความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินๆ ทองๆ ของครัวเรือน ความเสี่ยงประเภทนี้มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ เมื่อครัวเรือนไม่มีการวางแผนเรื่องการแสวงหารายได้เข้าสู่ครัวเรือน การควบคุมการใช้จ่ายของสมาชิกครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายปกติ การใช้จ่ายในยามฉุกเฉินถ้าไม่มีการวางแผนหรือสร้างความเข้าใจเรื่องความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสังคมยุควิถีชีวิต “ความปกติใหม่” (New Normal) จากผลของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย

คำสำคัญ : ความเสี่ยงทางการเงิน, ครัวเรือน, สภาวะความปกติใหม่

Abstract

Household financial risk financial risk is a risk associated with any household finances. This type of risk is of primary importance. When the household is not planning to earn income into the household Controlling spending of household members, whether they are normal spending Emergency spending if there is no planning or understanding of the financial risks of households in a lifestyle society. "New Normal" as a result of the spread of the COVID-19 virus that has occurred around the world, including Thailand.

Keywords : Financial risk, Household, New normal

บทนำ

ในสถานการณ์ที่ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สงครามการค้า ภัยธรรมชาติ มลพิษทางอากาศ และล่าสุดกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้ภาคธุรกิจหลายส่วนต้องมีการปรับตัวกันยกใหญ่ รวมถึงภาคครัวเรือนและชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นผู้มีรายได้ประจำเดือนด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุควิถีชีวิต “ความปกติใหม่” (New Normal) จากเดิมที่เคยเดินทางออกนอกบ้านเพื่อไปจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคก็เป็นการสั่งผ่านช่องทางออนไลน์ และเริ่มใช้เทคโนโลยีต่างๆ มากขึ้น รวมไปถึงการทำงานที่บ้าน (Work from Home) การเรียนผ่านช่องทางออนไลน์ การอบรมสัมมนาผ่านระบบออนไลน์ ฯลฯ

ความเสี่ยงในเรื่องการบริหารทางการเงินของครัวเรือน (Financial risk) เป็นความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินๆ ทองๆ ของครัวเรือน ความเสี่ยงประเภทนี้มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ กล่าวคือ เมื่อครัวเรือนไม่มีการวางแผนการบริหารจัดการของครัวเรือนในระดับพื้นฐานการแสวงหารายได้เข้าสู่ครัวเรือนด้วยวิธีการต่างๆ ก็ดี การควบคุมการใช้จ่ายของสมาชิกครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายปกติ การใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือแม้แต่การใช้จ่ายเพื่อการลงทุนก็ดี ท้ายที่สุดถ้าไม่เป็นเรื่องของการใช้จ่ายเกินกำลังของครัวเรือนก็อาจเป็นปัญหาของการลงทุนหากผลตอบแทนที่ได้ไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายในการลงทุน และนำมาซึ่งปัญหาของการมีภาระหนี้สินติดตัวสมาชิกในครัวเรือน (ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ)

ความเป็นอยู่ของครัวเรือนเปรียบเหมือนองค์กรธุรกิจที่จะบริหารจัดการเพื่อการแสวงหารายได้ การเติบโตอย่างมั่นคง การมีชีวิตที่ปราศจากความเสี่ยง ซึ่งบางครั้งครัวเรือนก็จำเป็นต้องวางแผนการพัฒนาตนเองของสมาชิกในครัวเรือน เช่น การจัดหาอาชีพเสริม การอบรมเพิ่มความรู้เพื่อพัฒนาในอาชีพหลัก ฯลฯ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ จากนั้นก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ รวมถึงการติดตามและประเมินผลความสำเร็จตามเป้าหมาย ปัญหาของความเสี่ยงในด้านนี้ก็คือ ปัญหาของความไม่รู้หรือขาดความรู้ในการริเริ่มปัญหาของการไม่มีประสบการณ์หรือแบบแผนเป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และปัญหาของการไม่สามารถคาดการณ์หรือพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือความเสี่ยงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อความเสี่ยงทั้งหลายได้เกิดขึ้นแล้ว ต่างมีผลนำไปสู่ผลกระทบด้านลบให้เกิดขึ้นกับครัวเรือน หรือธุรกิจของครัวเรือน ซึ่งผลกระทบจะมากน้อยเพียงไร และจะเตรียมการรับมือผลกระทบของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ดีเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับว่าครัวเรือนสามารถประเมินระดับของความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้หรือไม่ และได้ด้วยวิธีการใด (ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ)

ล่าสุดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมยุควิถีชีวิต “ความปกติใหม่” (New Normal) ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนในทุกๆ ด้าน ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอในด้านการบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนได้รับรู้ถึงความหมายและความสำคัญของความเสี่ยงทางการเงิน รวมถึงแนวทางการวางแผนเพื่อปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามสถานการณ์ดังกล่าว

ความหมายของความเสี่ยง

ความเสี่ยง (Risk) คือ การวัดความสามารถ ที่จะดำเนินการให้วัตถุประสงค์ของงานประสบความสำเร็จ ภายใต้การตัดสินใจ งบประมาณ กำหนดเวลา และข้อจำกัดด้านเทคนิคที่เผชิญอยู่ อย่างเช่น การจัดทำโครงการเป็นชุดของกิจกรรม ที่จะดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในอนาคต โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มาดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ ภายใต้กรอบเวลาอันจำกัด ซึ่งเป็นกำหนดการปฏิบัติการในอนาคต ความเสี่ยงจึงอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากความไม่แน่นอน และความจำกัดของทรัพยากรโครงการ ผู้บริหารโครงการจึงต้องจัดการความเสี่ยงของโครงการ เพื่อให้ปัญหาของโครงการลดน้อยลง และสามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี <https://th.wikipedia.org/wiki>)

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง โอกาสหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่จะส่งผลกระทบทำให้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเบี่ยงเบนไป ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงาน ไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์กร โดยการวัดจากผลกระทบ (Impact) ที่ได้รับและโอกาสที่จะเกิด (Likelihood) ของเหตุการณ์ (คู่มือการบริหารความเสี่ยง ฝ่ายแผนงาน สำนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ สิงหาคม 2555)

ความเสี่ยง (Risk) คือ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเสียเปล่า หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ทั้งในด้านยุทธศาสตร์ การปฏิบัติงาน การเงินและการบริหาร(Faculty of Science, Srinakharinwirot University. <https://science.swu.ac.th/Default.aspx?tabid=12468&language=th-TH>)

ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor) หมายถึง ต้นเหตุ หรือสาเหตุที่มาของความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดบรรลุมูลวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยต้องระบุได้ด้วยว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดที่ไหนเมื่อใด เกิดขึ้นได้

อย่างไร และทำไม ทั้งนี้ สาเหตุของความเสียหายที่ระบุควรเป็นสาเหตุที่แท้จริง เพื่อจะได้วิเคราะห์และกำหนด มาตรการลดความเสี่ยงในภายหลังได้อย่างถูกต้อง การระบุความเสี่ยง (Identify Risks) เป็นกระบวนการที่ต้องร่วมกันระบุความเสี่ยง และปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัว เพื่อให้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบต่อการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยคำนึงถึง 1. สภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลภายในครอบครัว เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นต้น 2. สภาพแวดล้อมภายใน เช่น อาชีพ อายุ สุขภาพ โครงสร้างของครอบครัวหรือธุรกิจของครัวเรือน วิธีการและเทคนิคในการระบุความเสี่ยง มีหลายวิธีซึ่งแต่ละบุคคล อาจเลือกใช้ได้ตาม ความเหมาะสม ดังนี้ 1. การระบุความเสี่ยง โดยการรวมกลุ่มระดมสมอง เพื่อให้ได้ความเสี่ยงที่หลากหลาย 2. การระบุความเสี่ยงโดยการใช้ Checklist 3. การระบุความเสี่ยงโดยการวิเคราะห์สถานการณ์จากการตั้งคำถาม “What-if” 4. การระบุความเสี่ยง โดยการวิเคราะห์ขั้นตอนการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนที่สำคัญ

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง การวิเคราะห์และจัดลำดับความเสี่ยง โดยพิจารณาจากการประเมินโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง (Probability) และความรุนแรงของผลกระทบจากเหตุการณ์ความเสี่ยง (Impact) ต่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของครอบครัวหรือ บุคคลในครอบครัว โอกาสที่จะเกิด (Probability) หมายถึง ความถี่หรือโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยง ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ขนาดความรุนแรงของความเสียหายที่จะเกิดขึ้น หากเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน เป็นการกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินความเสี่ยง ได้แก่ ระดับโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง (Probability) ระดับความรุนแรงของผลกระทบ (Impact) และระดับของความเสี่ยง (Degree of Risk) โดยแต่ละบุคคลและสมาชิกภายในครอบครัวส่วนงานจะต้องกำหนดเกณฑ์ของบุคคล เป็นเกณฑ์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 5 ระดับ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อมูล สภาพแวดล้อมในครอบครัวและดุลยพินิจการตัดสินใจของสมาชิก เกณฑ์ในเชิงปริมาณจะเหมาะสมกับความเสี่ยง ที่มีข้อมูลตัวเลข หรือจำนวนเงินมาใช้ในการวิเคราะห์อย่างพอเพียง สำหรับความเสี่ยง ที่มีข้อมูลเชิงพรรณนาไม่สามารถระบุเป็นตัวเลขหรือจำนวนเงินที่ชัดเจนได้ก็ให้กำหนดเกณฑ์ในเชิงคุณภาพ

2. การประเมินโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยง เป็นการนำความเสี่ยง และปัจจัยเสี่ยงแต่ละปัจจัยที่ระบุไว้มาประเมินโอกาส (Probability) ที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงต่าง ๆ และประเมินระดับความรุนแรงหรือมูลค่าความเสียหาย (Impact) จากความเสี่ยง เพื่อให้เห็นถึงระดับของความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถกำหนดการควบคุมความเสี่ยง ได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งจะช่วยให้สามารถวางแผนและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างถูกต้อง ภายใต้งบประมาณ หรือเวลาที่มีจำกัด โดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

3. การวิเคราะห์ความเสี่ยง เมื่อพิจารณาโอกาส / ความถี่ที่จะเกิดเหตุการณ์ (Probability) และความรุนแรงของผลกระทบ (Impact) ของแต่ละปัจจัยเสี่ยงแล้วให้นำผลที่ได้มาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง และผลกระทบของความเสี่ยง ว่าก่อให้เกิดความเสี่ยงในระดับใด ตามตารางระดับความเสี่ยง ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่ามีความเสี่ยงใดเป็นความเสี่ยงสูงสุดที่จะต้องบริหารจัดการก่อน

4. การจัดลำดับความเสี่ยง เมื่อได้ค่าระดับความเสี่ยงแล้วให้นำมาจัดลำดับความรุนแรงของความเสี่ยงเพื่อพิจารณากำหนดกิจกรรมการควบคุมในแต่ละสาเหตุของความเสี่ยงที่สำคัญให้เหมาะสม โดยพิจารณาจาก ระดับของความเสี่ยงที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง และผลกระทบของความเสี่ยงที่ประเมินได้ตามตารางการวิเคราะห์ความเสี่ยง ซึ่งจัดเรียงตามลำดับจากระดับสูงมาก สูง ปานกลาง น้อย และเลือกความเสี่ยงที่มีระดับสูงมาก และหรือสูง มาจัดทำแผนการบริหาร/จัดการความเสี่ยงก่อน การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการให้โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลง หรือผลกระทบของความเสี่ยงจากเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งการบริหารจัดการความเสี่ยงมีหลายวิธีดังนี้

1. การยอมรับความเสี่ยง (Risk acceptance)
2. การลด/การควบคุมความเสี่ยง (Risk Reduction)
3. การกระจายความเสี่ยง หรือการโอนความเสี่ยง (Risk Sharing)
4. การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance)

ปัจจัยความเสี่ยง(Risk Factor) หมายถึง ต้นเหตุ หรือสาเหตุที่มาของความเสี่ยง ที่จะทำให้เกิดบรรลุตฤประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยต้องระบุได้ด้วยว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดที่ไหน เมื่อใดและจะเกิดขึ้นได้อย่างไรและทำไม ทั้งนี้สาเหตุของความเสี่ยงที่ระบุควรเป็นสาเหตุที่แท้จริง เพื่อจะได้วิเคราะห์และกำหนดมาตรการความเสี่ยง ในภายหลังได้อย่างถูกต้อง

ปัจจัยความเสี่ยงพิจารณาได้จาก

1. ปัจจัยภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย ฯลฯ
2. ปัจจัยภายใน เช่น อายุ อาชีพ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ข้อตกลงภายในครัวเรือน ประสบการณ์ของสมาชิกในครัวเรือน ฯลฯ

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง กระบวนการระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยง โดยการประเมินจากโอกาสที่จะเกิด (Probability) และผลกระทบ (Impact)

1. โอกาสที่จะเกิด (Probability) หมายถึง ความถี่หรือโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ ความเสี่ยง
2. ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ขนาดความรุนแรงของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากเกิด เหตุการณ์
3. ความเสี่ยงระดับของความเสี่ยง (Degree of Risk) หมายถึง สถานะของความเสี่ยงที่ได้จากประเมินโอกาสและผลกระทบของแต่ละปัจจัยเสี่ยง แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ สูงมาก สูง ปานกลาง น้อย และน้อยมาก

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการบริหารจัดการให้โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงลดลงหรือผลกระทบของความเสียหายจากเหตุการณ์ ความเสี่ยงลดลงอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ซึ่งการจัดการความเสี่ยงมีหลายวิธีดังนี้

1. การยอมรับความเสี่ยง (Risk Acceptance) เป็นการยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่คุ้มค่าในการจัดการควบคุมหรือป้องกันความเสี่ยง
2. การลด/การควบคุมความเสี่ยง (Risk Reduction) เป็นการปรับปรุงระบบการทำงานหรือการออกแบบวิธีการทำงานใหม่เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดหรือลดผลกระทบให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้
3. การกระจายความเสี่ยงหรือการโอนความเสี่ยง (Risk Sharing) เป็นการกระจายหรือ ถ่ายโอนความเสี่ยงให้ผู้อื่นช่วยแบ่งความรับผิดชอบไป
4. การเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance) เป็นการจัดการความเสี่ยงที่อยู่ในระดับสูงมากและหน่วยงานไม่อาจยอมรับได้ จึงต้องตัดสินใจยกเลิกโครงการ/กิจกรรมนั้น

ความเสี่ยงจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้.-

1. ความเสี่ยงทางด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk: SR)
2. ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk FR)
3. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk: OR)
4. ความเสี่ยงด้านกฎหมาย และข้อกำหนดผูกพันองค์กร (Compliance Risk: CR)

ความเสี่ยงครัวเรือน หมายถึง โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงต่างๆ และความเสี่ยงเหล่านั้นส่งผลกระทบทำให้เกิดความเสียหาย และทำให้ครัวเรือนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk FR) หมายถึง ความเสี่ยงจากการจัดหาเงินทุนที่ได้มาจาก การก่อหนี้ซึ่งเป็นผลต่อภาระการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นเมื่อครบกำหนด แบ่งความเสี่ยงเป็น ด้านตลาด ด้านความไม่สอดคล้องระหว่างสินทรัพย์และหนี้สิน ด้านสภาพคล่อง และ ด้านเครดิต (Nareumol Saardchom, Bussakorn Watcharasriroj, & Vasita Boonsathorn, 2008; Aurora & Bacovia, 2009)

ความเสี่ยงของบุคคล หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจบนความไม่แน่นอน โดยมี ความพยายามเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่อยู่บนความไม่แน่นอนจากปัจจัยที่อาจมี ผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ (Hwang, 2014; Probohudono et al., 2013) ปัจจัย เสี่ยงจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะคือ ด้านยุทธศาสตร์ ด้านปฏิบัติการ ด้านการเงินและ ด้านความปลอดภัยจากร่างกายและทรัพย์สิน (The Office of Internal Audit Kasetsart University, 2009; Association of Internal Auditors of Thailand and The Stock Exchange of Thailand, 2008) ได้อธิบายถึงการบริหารความเสี่ยงส่วนบุคคลคือ กระบวนการที่ใช้ในการระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการกำหนดแนวทาง การควบคุมเพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยงจากความเชื่อและทัศนคติ ในด้านการศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยที่สอนทางด้านบริหารธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา (American Association of Collaegiate School of Business: AACSB) ได้ให้ความสำคัญของการจัดการเรียนในวิชาที่เกี่ยวกับการวางแผนการเงินส่วนบุคคลโดยจัดเป็น วิชา บัณฑิตสำหรับนักศึกษา (Joel et al., 2004)

การบริหารการเงินส่วนบุคคล (personal finance) เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยจัดสรรระเบียบการเงินของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเพื่อรับมือกับความ เสี่ยงทางการเงินที่เกิดขึ้นในอนาคต (Cupic, 2015; Pamela et al., 2013) โดยมีการ วางแผนการใช้เงิน ออมเงินและการลงทุนที่สอดคล้องกับรายได้และการใช้จ่าย (Sukjai Namphud, 2000; Phayap Khowleung, 2005; Sukjai Namphud & Anuchnat Jeroenjittakam, 2008; Jarupron Wainan, 2009)

ความหมายของ“ความปกติใหม่” หรือ “New Normal”

คำที่ได้รับความนิยมใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดการระบาดของโรค COVID - 19 คือ New Normal หรือที่ในภาษาไทยแปลว่า

“ความปกติใหม่” หรือ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” ซึ่งราชบัณฑิตยสภากำหนดให้หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนในสภาพแวดล้อมจนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคม คำนึงเคยปฏิบัติอย่างเป็นปกติและเคยสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลัก มาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วย วิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร New Normal จะเกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง คำว่า New Normal ถูกใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2008 โดย Bill Gross ผู้ก่อตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ชาวอเมริกัน เขาใช้ New Normal ในการอธิบายบริบทเศรษฐกิจที่มีลักษณะเติบโตชะลอตัวลงจากในอดีตและเข้าสู่อัตราการเติบโตเฉลี่ย ระดับใหม่ที่ต่ำ แต่ลักษณะความผันผวนนี้ไม่ได้เป็นไปตามวงจรเศรษฐกิจเดิมแบบในอดีตซึ่งสภาวะเศรษฐกิจ มันมีขึ้นลงสลับกัน คือ เมื่อเศรษฐกิจเติบโตไปได้ช่วงระยะหนึ่ง จะมีปัจจัยที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจสภาวะฟองสบู่ เกิดเป็นวิกฤติเศรษฐกิจตามมา และเศรษฐกิจก็จะเริ่มฟื้นตัวกลับมาเติบโตได้อีกครั้งเป็นวงจร (เขมรัฐ ทรงอยู่, 2558) โดยนักเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนแนวคิด New Normal เชื่อว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะ ชะลอตัวลงในลักษณะที่ค่อนข้างถาวรเกิดจาก 3 ปรากฏการณ์ ได้แก่ (1) การใช้จ่ายทางการคลังจำนวนมาก เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจที่ซบเซาในช่วงเวลาที่ผ่านมาโดยยอมให้หนี้สาธารณะสูงขึ้น (2) การกำกับดูแลที่เข้มงวด มากขึ้น หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจทั้งด้านการคลังและในตลาดเงิน จนนำมาสู่อัตราผลตอบแทนทางการเงินที่ลดต่ำลงและ (3) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการผลิตในแต่ละเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากรและความต้องการภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและลดการพึ่งพาการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ

นอกจากในมิติเศรษฐกิจแล้ว ปัจจุบันคำว่า New Normal ถูกนำมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวิกฤติ COVID - 19 เกิด New Normal ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ everything at home ที่มนุษย์จำเป็นต้องทำกิจกรรมทุกอย่าง ณ ที่พักอาศัย ทำให้ใช้ชีวิตมีลักษณะของการเป็นสังคมดิจิทัล (digitalized society) จนกลายเป็น New Normal 3 อย่าง คือ พฤติกรรม ธุรกิจการตลาด และการใช้ชีวิต (ลดา, 2563) และการเว้นระยะห่างระหว่างกัน (physical หรือ social distancing) อันเป็นผลพวงจากการตระหนักรู้และใส่ใจเรื่องสุขอนามัยที่เพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นพฤติกรรมใหม่ที่เป็นความเคยชิน ธุรกิจและตลาดจะเปลี่ยนไปสู่ระบบดิจิทัล (Digital Transformation) มากขึ้น การตลาดที่เน้นเรื่องภาพลักษณ์อาจได้รับ ความนิยม

น้อยลง เนื่องจากคนพยายามเสี่ยงที่จะรวมกลุ่มกันและมีเหตุผลในการซื้อมากกว่าตัดสินใจ ด้วยอารมณ์ การส่งสินค้าจะทำให้ยากขึ้นกว่าเดิม การรักษาความปลอดภัยในการเดินทาง ผู้คนจะหันมา สนับสนุนสินค้าในประเทศมากขึ้น ธุรกิจจำเป็นต้องวิเคราะห์ลักษณะของผู้อุปโภคบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีจะเชื่อมโยงให้ผู้ผลิตต้นทางติดต่อได้โดยตรงกับผู้ซื้อปลายทาง แพลตฟอร์มการตลาดออนไลน์และ การส่งสินค้าจะเติบโตขึ้น นอกจากนั้นกิจกรรมบริการจะมีความเป็นส่วนตัวและทำผ่านระบบดิจิทัลมากขึ้น เช่น การนัดและการให้บริการนัด การเสริมสวย การพบแพทย์หรือรับยาออนไลน์ เป็นต้น

สรุป

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมยุควิถีชีวิต “ความปกติใหม่” (New Normal) ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนในทุกๆด้าน โดยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกในครัวเรือนต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้ถึงเรื่องการบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ เริ่มจากความหมายของความเสี่ยง ปัจจัยเสี่ยงของครัวเรือน การประเมินความเสี่ยงของบุคคลและครัวเรือน การบริหารความเสี่ยง ประเภทของความเสี่ยง ความเสี่ยงทางการเงิน ความเสี่ยงครัวเรือน ความเสี่ยงบุคคล โดยนำมารวบรวมข้อมูล วางแผนหาวิธีบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ ให้สมาชิกและครัวเรือนข้ามผ่านปัญหาและอุปสรรคจากสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฐานะการเงินของครัวเรือนเกิดความมั่นคง สมาชิกทุกคนมีความสุขกับการใช้ชีวิตในสภาวะความปกติใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาทำให้เห็นถึงการบริหารความเสี่ยงทางการเงินครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ เห็นว่าสมาชิกในครัวเรือนยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน โดยยัง ไม่มีความสนใจต่อการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรทำการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้นักศึกษารวมถึงบุคคลทั่วไปในชุมชน ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการเงินครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ นอกจากนั้นควรมีอบรม ให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน หัวหน้าครอบครัว และสมาชิกครัวเรือน

เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการบริหารความเสี่ยงทางการเงินครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่ ส่งเสริมให้เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจในการบริหารและการวางแผนทางการเงินที่ถูกต้อง เพื่อช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบการบริหารความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไปในอนาคต

การศึกษาต่อไปควรทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารความเสี่ยงการเงินของบุคคล ชุมชน องค์กรต่างๆ ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ด้านความเสี่ยงของบุคคล และชุมชนอย่างจริงจังเพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มต่อไปในอนาคตของการบริหารความเสี่ยงทางการเงินของแต่ละชุมชนทั่วประเทศ

บรรณานุกรม

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). “แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม”. กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

เจนเนตร มณีนาค, กรกนก วงศ์พานิช, ปัญจมน แก้วมีแสง และดรณรัตน์ พึ่งตน. (2548).

การบริหารจัดการความเสี่ยงระดับองค์กร จากหลักการสู่ภาคปฏิบัติ (Enterprise-Wide risk management). กรุงเทพฯ: บริษัทซัม ซิสเต็ม.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย. (2551). กรอบโครงสร้างการบริหารความเสี่ยงขององค์กรเชิงบูรณาการ แนวทางการปฏิบัติ.

กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ธนิษฐ์ รัตนพงศ์วิทยุ. (2553). “การจัดการความเสี่ยง (Risk Management).” เอกสารประกอบการสอน รายวิชา 761 516 การจัดการความเสี่ยง (Risk Management) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน และหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, (อัสสำเนา)

- ธนิษฐ์ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2553). “การบริหารความเสี่ยงครัวเรือน (Household Risk Management)”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2554 มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- ธัญดา พิษณุาศกุล และสวัสดิ์ วรรณรัตน์. (2561). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารความเสี่ยงทางการเงินส่วนบุคคลของนิสิตมหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในจังหวัดชลบุรี”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 38(3) : 148-169, 2561.มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- ประภาพรณ อุ่ณอบ. (2546). “การจัดการความรู้ในชุมชน การทำบัญชีชีวิตประชาคมพุทธมณฑล.” ใน โครงการวิจัยและพัฒนาประชาคมพุทธมณฑล มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ พี.เอ.สีฟ้า.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, อธิป จิตตฤกษ์ (แปล). (2555). “ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21” แปลจาก “21st Century Skills: Rethinking How Students Learn” กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ โอเพ่นเวิลด์ส (openworlds).
- วิจารณ์ พานิช. (2555). “การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่21”. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล
- อภิชาติ สิริผาดิ. (2550). จัดการการเงินให้บ้านรวย(Happy richy family). กรุงเทพฯ : บริษัท พิสิษฐ์ไทยออฟเซ็ท.
- Crouhy, M., Galai, D. and Mark, R. (2006). The essentials of risk management. New York: McGraw-Hill.
- Cupic, M. (2015). Risk management and corporate value. Economic HorizonsJournal, 17(3), 215–228.
- Davidson, Frame J. (2003). Managing risk in organizations. California: Jossey-Bass, A Wiley Imprint.
- Heldman, Kim. (2005). Project Manager’s spotlight on risk management. California: Sybex, Habor Light Press.
- Hopkin, Paul. (2010). Fundamentals of risk management: understanding, evaluating and implementing effective risk management. London: Kogan Page Limited.

- Joehnk, et al. (2011). **Planning Your Personal Finance (12th ed.)**. Australia:South-Western Cengage Learning.
- Khowleung, P. (2005). **Planning and money management (การวางแผนและบริหารเงินส่วนบุคคลด้วย Excel) (1st ed.)**. Bangkok: KTP Comp Sulting Co.
- Monahan, Gregory. (2008). **Enterprise risk management: a methodology for achieving strategic objectives**. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
- Namphud, S. (2000). **Personal financial management strategies (กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล) (3rd ed.)**. Bangkok: Thammasat University.
- Namphud, S. & Jeroenjittakam, A. (2008). **Personal financial management strategies(กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล) (5th ed.)**. Bangkok: Thammasat University.
- Power, M. L., Hobb, J. M., & Ober, A. (2011). **An empirical analysis of the effect of financial education on graduating business students' perceptions of their retirement planning familiarity, motivation, and preparedness**. Risk Management and Insurance Review, 14(1), 89-105.
- Taninrat Rattanapongpinyo. (2010). **“Successful aging: a case study of elderly society for exercise at Phutamonthon4 Park, Bangkok Thailand.”** The Fifth International Conference on Interdisciplinary Social Sciences.

ผู้เขียน

วิทยา อบโอ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าจีว อำเภอมะเอนก จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๒๘๐

E-mail : wittayaobo@gmail.com

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
ตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Community-based Ecotourism Management

Tha Khanon Subdistrict, Khiri Rat Nikhom District Suratthani Province

ทัชฌีย์ บุญทิพย์
Thachane Bunthip

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน 2) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิจัยระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2563 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 21 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอนทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริการนักท่องเที่ยว พบว่า ชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านยวนสาว เพื่อบริการท่องเที่ยว จุดเด่น หินช้าง หินพัด น้ำตกยวนสาว จุดด้อยด้านการบริการยังมีไม่เพียงพอ 2) ด้านการจัดการที่พัก จุดเด่น มีบ้านพักและโฮมสเตย์ไว้บริการ ราคาไม่แพง ที่พักสะอาดได้มาตรฐาน นอนดูดาว ทานข้าวบนแคร่ เข้าดูทะเลหมอก จุดด้อย คือ บ้านพัก/โฮมสเตย์ มีไม่เพียงพอ 3) ด้านร้านอาหาร-ของที่ระลึก จุดเด่นคือ มีอาหารพื้นบ้านแนะนำ รสชาติอร่อย จุดด้อย คือ ร้านอาหารยังมีน้อย และของที่ระลึกยังไม่หลากหลาย 4) ด้านรถรับ-ส่ง จุดเด่นเน้นความปลอดภัยเป็นหลัก ขับรถดีมีน้ำใจ จุดด้อย คือ คนขับรถมีไม่เพียงพอ 5) ด้านมัคคุเทศก์ จุดเด่นคือแนะนำให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวดี จุดด้อย คือ ขาดความรู้ด้านภาษาอังกฤษ และมัคคุเทศก์ยังมีไม่เพียงพอ 2. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยชุมชนตำบลท่าขนอน ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 1) การกระจายรายได้ พบว่า เกิดการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากได้เป็นอย่างดี 2) เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ ชุมชนมีอาชีพ มีงานทำ และมีรายได้

จากการท่องเที่ยว 3) ลดความยากจนในชุมชน ชาวบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นพอกินพอใช้และพอเพียง 4) นักท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เรียนรู้และเข้าใจ พบว่า นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนด้านปัจจัย 4 เรียนรู้ธรรมชาติ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม 5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนตำบลท่าขนอนร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of the research were to study:1) current conditions and problems of ecotourism management by Tha Khanon community,2) sustainable ecotourism management process by Tha Khanon community, Khiri Rat Nikhom District, Suratthani Province. It is a qualitative research, conducted during the period from June 2019 to September 2020. Twenty-one research subjects were collected from interviews and focus group discussion. The data was analyzed by content analysis method, and the information was presented in a descriptive way. The research results were as follows:

1. Current conditions and problems of ecotourism management by the Tha Khanon sub-district were found in 5 areas as follows: 1) Tourist service, it was found that the villagers gathered to form an ecotourism group at Baan Yuan Sao; for travel services, the highlight of Hin Chang, Hin Phad, Yuan Waterfall, the disadvantage of the service is that it is still not enough, 2) In the management of accommodation, highlights: houses and homestays are available for affordable, clean and standard accommodation, in the morning, tourists can see the sea of fogs, but the disadvantage is that there are not enough houses / homestays,3) Restaurants - souvenirs, the highlight is that there are local dishes that

recommend delicious taste, and souvenirs are not in a variety, 4) Shuttle bus service, the highlight of the focus is on safety, driving well, and generosity, but the disadvantage is that the driver is still not enough, 5) Tour guide, the highlight is to recommend good tourist information and have good interpersonal relationships, whereas the disadvantage is the lack of knowledge of English and the guides are not enough yet.

2. Sustainable ecotourism management process by Tha Khanon sub-district community in 5 areas as follows: 1) Income distribution, it was found that income distribution to the grassroots economy was good, 2) Employment and income generation, it was found that villagers had more income and more job employment, 3) Reduction of poverty in the community, it was found that the villagers have better economic status, enough to live and consume, 4) Tourists and Community lifestyles, it was found that the tourists had understood and learned about the way of life of the community in terms of 4 basic factors, nature, animals, and the environment, and 5) Participation of people in the community in which Tha Khanon sub-district communities jointly think, plan, perform, take responsibility, and benefit from sustainable ecotourism management.

Keywords : Management, ecotourism, sustainable ecotourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับได้ว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีค่าเป็นอย่างมากทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือได้ว่าเป็นอีกนโยบายและแนวทางที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดและผลักดันให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป (รัตนวดี จุลพันธ์, 2547, หน้า 20)

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมี 19 อำเภอ ซึ่งมีข้อได้เปรียบของทำเลที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความหลากหลายของวัฒนธรรมรวม ถึงความเป็นไทยคือจุดขายสำคัญในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวมาอย่างยาวนาน (สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562, หน้า 1) ชุมชนตำบลท่าขนอน ซึ่งเป็นอีกตำบลหนึ่งในอำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและน่าสนใจทั้งยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้ ภูเขา แหล่งน้ำ และน้ำตก นอกจากนี้ยังมีวัดปรางที่มีพระเก็จชื่อดัง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว ในชุมชนตำบลท่าขนอนมีด้วยกัน 5 แห่ง ได้แก่ วัดปราง, มหัตศรยหินพิศ, น้ำตกยวนสาว, น้ำตกโดนยาง และถ้ำสุขเสียบ (เทศบาลตำบลท่าขนอน, 2554, หน้า 8)

ชาวบ้านบางส่วนในชุมชนตำบลท่าขนอน ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพตามความถนัด เช่น กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มตีผึ้ง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มจักสาน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มรถรับ-ส่ง กลุ่มมัคคุเทศก์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวขึ้นมาจากชาวบ้านและผู้นำชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวผสมผสานกับภูมิปัญญาของวิถีชีวิตของชุมชนที่มีอยู่เดิมเข้ามาเสริม คือ การจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน โดยการพานักท่องเที่ยวไปไหว้พระขอพรที่วัดปราง หลังจากนั้นก็ไปชมทิวทัศน์ที่มีบรรยากาศสดชื่นที่หินพิศ และเดินป่าไปน้ำตกยวนสาวและน้ำตกโดนยาง ตกเย็นชาวบ้านและนักท่องเที่ยวก็ร่วมกันค้นหาพืชผักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่

ชาวบ้านในชุมชนได้ปลูกไว้เป็นผักสวนครัวที่ปลอดสารพิษ ที่มีสรรพคุณเป็นยา มาปรุงอาหารและร่วมรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการทำวิจัย เพื่อเป็นการถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริการนักท่องเที่ยว ด้านการจัดการที่พัก ด้านร้านอาหาร-ของที่ระลึก ด้านรถรับส่ง และด้านมัคคุเทศก์ นอกจากนี้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนตัวชี้วัด 5 ประการ ดังนี้ การกระจายรายได้ เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ ลดความยากจนในชุมชน นักท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนเรียนรู้และเข้าใจ และการมีส่วนร่วม ของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 2 ข้อ คือ

- 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนได้ทราบถึงบริบทชุมชนตำบลท่าขนอน ในด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนของชุมชนตำบลท่าขนอน เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) มุ่งศึกษาเพื่อถอดบทเรียนสภาพปัจจุบันและปัญหา ตลอดจนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอ ศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นการเลือกแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 ราย ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 1 ราย 2) ประธานและกรรมการ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาว 5 ราย 3) ผู้ประกอบการบ้านพัก/โฮมสเตย์ 3 ราย 4) ผู้ประกอบการรถรับ-ส่ง 3 ราย 5) ผู้ประกอบการร้านอาหาร-ของที่ระลึก 3 ราย 6) มัคคุเทศก์ 3 ราย และ 7) นักท่องเที่ยว 3 ราย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาโดยเข้าพื้นที่วิจัย เพื่อสำรวจสภาพจริงของชุมชนเป็นเบื้องต้น ในพื้นที่ทำขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะที่ 1 ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม/แกนนำ ปราชญ์ชาวบ้าน และคนในชุมชน ทำขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทำความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี แจกวัสดุประสงค์วิธีการศึกษาและแนะนำตัว โดยการใช้การเปิดเผยบทบาทในสถานะภาพนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างละเอียด ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ชุมชน โครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชน การเมืองการปกครอง สภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน

ระยะที่ 2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมทั้งกิจกรรมของชาวบ้านเพื่อสังเกตการณ์ พูดคุย สัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีแนวทางพัฒนาอย่างไร พร้อมทั้งได้บันทึกข้อมูลรวมทั้งแนวทางและวิธีการในการสัมภาษณ์ ศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ เพื่อจะได้หาข้อสรุปในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ แบบสัมภาษณ์ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended) วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยนำคำสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับ ความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2.2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมา เปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล จากนั้นทำการ วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญ ของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการ ศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1.สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านการบริการนักท่องเที่ยว พบว่าชุมชนบ้านยวนสาว มีการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาวขึ้นมา มีนายวิจิต จิตรสม เป็นประธาน มี ผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ปรึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยว มีแบบ 1 วัน และ 2 วัน(ค้างแรม) ได้แก่ ชมหิน ช้าง, ชมหินผัด, เดินป่าชมธรรมชาติ, ชมน้ำตกยวนสาว และมีกิจกรรมนันทนาการเสริมอีกสำหรับ ค้างแรม เช่น กิจกรรมสาธิตการตีผึ้งหลวง, การสาธิตเผาข้าวหลาม, รำวงย้อนยุค, รำกลองยาว, กิจกรรมชมแปลงผักสวนครัวฯฯ ราคา 2,000 บาท ต่อคณะ จุดเด่นของชุมชน คือ ให้การต้อนรับ เป็นกันเอง อบอุ่น แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวทั้งในและนอกชุมชน การดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ส่วนจุดด้อย คือ มัคคุเทศก์มีไม่เพียงพอ และไม่เก่งเรื่องภาษา บ้านพัก/โฮมสเตย์ มีไม่เพียงพอ

1.2 ด้านการจัดการที่พัก สรุปลงได้ว่า ชุมชนบ้านยวนสาวได้เตรียมที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อเรียนรู้และเข้าใจ ด้วยการค้างแรม 1 คืน 200 บาทต่อคนต่อคน แต่ถ้าต้องการอาหารหนักช่วงเย็นและช่วงเช้านี้ตกลงราคากันใหม่คือจ่ายเพิ่มอีกกับผู้ประกอบการที่พักและโฮมสเตย์ ที่พักในชุมชนสามารถรองรับได้ไม่เกิน 40 คน นอนพักได้หลังละ 5 คน นอกจากนี้ยังมีเตียงไว้คอยบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศนอนดูดาว ทานข้าวบนแคร่ มีอาหารพื้นบ้านรสชาติอร่อย และชมวิวดูทะเลหมอกในตอนเช้ารุ่งอรุณจุดเด่นด้านการจัดการที่พัก คือ ที่พักสะอาด มีป้ายบอกราคาชัดเจน มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีกิจกรรมทำอาหารร่วมกัน ผู้ประกอบการอภัยชัยดีเป็นกันเอง ส่วนจุดด้อย คือ บ้านพัก/โฮมสเตย์ มีไม่เพียงพอ และเจ้าของขาดความรู้ด้านภาษาอังกฤษและการสื่อสาร

1.3 ด้านร้านอาหาร-ของที่ระลึก สรุปลงได้ว่า ชุมชนบ้านยวนสาว มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารตามสั่ง ร้านโชห่วย ส่วนของที่ระลึกจากกลุ่มอาชีพสตรี ได้แก่ พวงกุญแจถักด้วยไหมพรม 20 บาท และกระเป๋าและหมวก ถักด้วยไหมพรมเช่นกัน ราคาอย่างละ 50 บาท และเสื้อ ซึ่งของที่ระลึก นักท่องเที่ยวช่วยกันสนับสนุนกลุ่มอาชีพสตรี ให้มีรายได้ ดังนั้นจุดเด่นของอาหาร คือ มีอาหารพื้นบ้านแนะนำ รสชาติอร่อย วัตถุดิบจากธรรมชาติ ปลูกไว้ทานเอง ปลอดภัย สถานที่ประกอบการสะอาด ถูกสุขลักษณะ ส่วนจุดด้อย พบว่า ร้านอาหารยังมีน้อย อาหารคล้ายๆกันยังไม่หลากหลาย และผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านภาษาอังกฤษ

1.4 ด้านรถรับ-ส่ง สรุปลงได้ว่า ชุมชนบ้านยวนสาวได้เตรียมรถรับส่งไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อไปชมหินช้าง หินพิต และน้ำตกยวนสาวมีรถกระบะ 5 คันไว้บริการ ขับเคลื่อนสี่ล้อ รถมีความพร้อมใช้งานตลอดเวลา คนขับรถเช่นเดียวกัน เน้นความปลอดภัย อภัยชัยดี ซีวีปลอดภัย ราคาแบบเหมาคันละ 200 บาท นั่งได้ 10 คน ดังนั้น จุดเด่น คือ คนขับรถ มีน้ำใจ อภัยชัยดี มีป้ายบอกราคาชัดเจน เน้นความปลอดภัยเป็นหลัก ส่วนจุดด้อย พบว่า จำนวนรถไม่เพียงพอในช่วงเทศกาล คนขับรถไม่เก่งเรื่องภาษา

1.5 ด้านมัคคุเทศก์ พบว่า ชุมชนบ้านยวนสาว มีมัคคุเทศก์ 5 คน ว่างคอยบริการนักท่องเที่ยว พาเที่ยวและบรรยายให้ความรู้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มัคคุเทศก์ทุกคนต้องผ่านการอบรม หลักสูตรการเป็นมัคคุเทศก์มีอาชีพ ดังนั้น จุดเด่น คือ มัคคุเทศก์ให้คำแนะนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดี ส่วนจุดด้อยเหมือนกับด้านอื่น ๆ มัคคุเทศก์ มีน้อยไม่เพียงพอและไม่เก่งด้านภาษา มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้บ้าง

2. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยชุมชนตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 การกระจายรายได้ สรุปได้ว่า ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ชุมชนบริหารจัดการตนเองและเป็นชุมชนที่ศักยภาพในการเชื่อมโยงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนบ้านยวนสาวมีเงินสะพัดในชุมชนประมาณ 1 ล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้ ที่ชาวบ้านได้รับมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเป็นมัคคุเทศก์ บริการขับรถรับส่ง ร้านอาหาร-ขายของที่ระลึก บ้านพัก/โฮมสเตย์ และอื่นๆ

2.2 เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านยวนสาวเมื่อชุมชนเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-เชิงอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ ผลพลอยได้ก็ตามมาคือ เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านอย่างพอเพียงเลี้ยงตนเองได้ ซึ่งอาชีพหลักของชุมชนคือ การทำสวนยางพารา สวนปาล์ม และสวนผลไม้ ส่วนการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม มีรายได้ขั้นต่ำ 300 บาทจากการท่องเที่ยว โดยชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาว และมีรายได้มาจากการทำหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ การเป็นมัคคุเทศก์ บริการขับรถรับส่ง ร้านอาหาร-ขายของที่ระลึก บ้านพัก/โฮมสเตย์ และอื่นๆ

2.3 ลดความยากจนในชุมชน การท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน ส่งผลทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น แต่ไม่ใช่ว่ารวย ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ประมาท ชาวบ้านมีงานทำ มีอาชีพ และมีรายได้ 300-500 บาทต่อวันก็ถือว่าดีแล้ว เป็นเงินเข้ามาเสริมในครอบครัว สามารถลดความเดือดร้อนลงได้ ในระดับที่พอใจ และพอเพียง

2.4 นักท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เรียนรู้และเข้าใจ พบว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ในด้านปัจจัย 4 ได้แก่อาหาร คืออาหารพื้นบ้านที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ที่อยู่อาศัยโดยสร้างบ้านเรือนแบบง่ายๆตามธรรมชาติ เครื่องนุ่งห่มแต่งกายตามพื้นบ้าน และยารักษาโรค มีสมุนไพรใช้ในครัวเรือน ส่วนประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามเช่นวัฒนธรรมการตีผึ้งหลวง การนึ่งทานข้าว บนแคร่ และการรำกลองยาว ชาวบ้านใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ยึดหลักความพอเพียงและเป็นมิตรกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจุดเน้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน คือ เน้นความดั้งเดิมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและวัฒนธรรมให้มากที่สุด ไม่บดบังทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยว และช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่อไป

2.5 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน คิดได้ ตัดสินใจเองได้ โดยผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อรองรับการเปิดการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ จากนั้นร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ร่วมกันปฏิบัติ โดยนำแผนงานที่กำหนดเอาไว้มาทำให้เป็นรูปธรรม จากนั้นร่วมกันรับผิดชอบผลกระทบที่จะตามมาทั้งด้านบวกและด้านลบ และร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ตามมา แบ่งรายได้อย่างเป็นธรรม โปร่งใสตรวจสอบได้

สรุปผลการวิจัย

การบริการนักท่องเที่ยว พบว่า ชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาว เพื่อบริการท่องเที่ยว จุดเด่น หินช้าง หินพิต น้ำตกยวนสาว ชุมชนบ้านยวนสาว มีการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาวขึ้นมา กิจกรรมการท่องเที่ยวมีแบบ 1 วัน และ 2 วัน(ค้างแรม) ได้แก่ ชมหินช้าง, ชมหินพิต, เดินป่าชมธรรมชาติ, ชมน้ำตกยวนสาว และมีกิจกรรมนันทนาการเสริมอีกสำหรับค้างแรม เช่น กิจกรรมสาธิตการตีผึ้งหลวง, การสาธิตเผาข้าวหลาม, รำวงย้อนยุค, รำกลองยาว, กิจกรรมชมแปลงผักสวนครัว ฯลฯ จุดเด่นของชุมชน คือ ให้การต้อนรับเป็นกันเอง อบอุ่น แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวทั้งในและนอกชุมชน การดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ส่วนจุดด้อย คือ ภาครัฐยังมีไม่เพียงพอ และไม่เก่งเรื่องภาษา

ชุมชนบ้านยวนสาวได้เตรียมที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อเรียนรู้และเข้าใจ ด้วยการที่พักในที่พักของชุมชนและโฮมสเตย์ บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศนอนดูดาว ทานข้าวบนแคร่ มีอาหารพื้นบ้านรสชาติอร่อย และชมวิวดงเลหมอกในตอนเช้ารุ่งอรุณจุดเด่นด้านการจัดการที่พัก มีกิจกรรมทำอาหารร่วมกันในส่วนของที่ระลึกจากกลุ่มอาชีพสตรี ได้แก่ พวงกุญแจถักด้วยไหมพรม กระเป๋าและหมวก ถักด้วยไหมพรม เสื้อ ซึ่งของที่ระลึก นักท่องเที่ยวช่วยกันสนับสนุนกลุ่มอาชีพสตรี จุดเด่นของอาหาร คือ มีอาหารพื้นบ้านแนะนำ รสชาติอร่อย วัตถุดิบจากธรรมชาติ ปลูกไว้ทานเอง ปลอดภัย การให้บริการ รถขับเคลื่อนสี่ล้อ เน้นความปลอดภัย อธิบายดี ชีวิตปลอดภัย มีน้ำใจอภัยดี

มีคฤเทศก์ชุมชนคอยบริการนักท่องเที่ยว บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบแนวคิด แนวปฏิบัติในการพัฒนาต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศเผยแพร่ไปยังชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

ควรศึกษา ความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยชุมชน

บรรณานุกรม

- ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผน
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรียญาณินพนธ์วิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตนาวดี จุลพันธ์. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนใน
ท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะลัน จังหวัดชลบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืออากาศโทหญิงกมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ) สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับ
นักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระศักดิ์ กราปัญญา. (2553). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน-
บ้านท่าพรุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการจัดการ
การเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2009). แหล่งท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562,
จาก www.thaitourism.or.th
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2562). การท่องเที่ยวชุมชน. ค้นเมื่อ 1
มิถุนายน 2562 จาก <https://suratts.mots.go.th/>.
- อิทธิพล โกมลิล. (2553). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:กรณีศึกษาบ้านวังน้ำมอก อำเภอศรี
เชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. รายงานวิจัยโครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ
2543.

ผู้เขียน

ทชณีย์ บุญทิพย์

ร้านศาลาเสเปียง หมู่ 1 ตำบลท่าขนอน อำเภอกีรีรัตนคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
48 หมู่ 15 ตำบลท่าขนอน อำเภอกีรีรัตนคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
E-mail : thachani2513@gmail.com

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในวิถีชีวิตใหม่ The Local Government Organizations To Creating a Child And Youth Friendly City in The New Normal

วรฤทธิ บุรินทร์กุล
Worarite Burinkul

บทคัดย่อ

ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจทำให้เด็กและเยาวชนมีความเครียด วิตกกังวลและเบื่อหน่าย กังวลด้านการเรียน การสอบและโอกาสในการศึกษาต่อ พื้นที่ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ลดลง มีปัญหาด้านการเงินของครอบครัวธุรกิจต้องปิดตัว พ่อแม่ลูกเลิกจ้างและเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงจำเป็นต้องพึ่งพากล้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เนื่องจากเป็นหน่วยงานมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนและประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องแสดงให้เห็นถึงบทบาทแนวทางการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ตลอดจนต้องมีนโยบายเชิงบวกที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเด็กและเยาวชนมีพัฒนาการอย่างครอบคลุม เป็นประโยชน์ต่อทั้งเด็กและเยาวชนและชุมชนท้องถิ่นของตนในการป้องกันและการจัดการกับความรุนแรง การแสวงประโยชน์และการกระทำมิชอบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งรวมถึงการแสวงประโยชน์ทางเพศเพื่อการพาณิชย์ การค้ามนุษย์ การใช้แรงงานเด็กและจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นภัยต่อเด็กเยาวชนและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในภาวะความปกติใหม่ได้อย่างเหมาะสม แนวทางในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีหลักการเบื้องต้นจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ คือ (1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด (2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ครั้งนี้ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแสดงบทบาทในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับเด็กและเยาวชนในภาวะความปกติใหม่เพื่อปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนในภาวะความปกติใหม่ได้อย่างทันสมัยและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ : องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เมืองที่เป็นมิตรกับเด็กและเยาวชน วิธีชีวิตใหม่

Abstract

Impacts of the epidemic of COVID-19 Affecting the way of life of people around the world Including Thailand Especially in the group of children and youth that affect their mental state, causing stress in children and young people. Anxious and bored Academic concerns Exams and further study opportunities Space for creative activities is reduced. There was a family financial problem, the business had to close Parents were terminated Employment and domestic violence Therefore, it is necessary to rely on the local administrative organization mechanism (DLA) because it is a unit that has close relationship with children and youth and people in the area. Local government organizations must demonstrate the role of guidelines for the protection and development of children and youth. And there must be a positive policy that leads to constructive action. So children and youth have Comprehensive development It benefits both children and youth and their local communities in the prevention and management of violence. Exploitation and Abuse of Children and Youth This includes commercial sexual exploitation, human trafficking, child labor and traditional practices. Various traditions that harm children and youth and can live in a new normal state properly. Guidelines for the protection of children and youth are basic principles from the Convention on the Rights of the Child. This is an international law that sets out four fundamental rights for children: (1) the right to life survive (2) right to be developed (3) right to be protected (4) right to participate As a result of the COVID-19 epidemic, local governments have to play a role in building youth-friendly cities in the new normalcy to protect, protect and promote the development of children and youth in the new normalcy. It is modern and efficient.

Keywords : 21st century, local Government Organization, Child-Friendly City, New Normal

บทนำ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child – CRC) ซึ่งเป็นตราสารด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ โดยอนุสัญญามีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕ อนุสัญญาอยู่บนรากฐานของสิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในเรื่องเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพ โดยยึดหลักการ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ ประโยชน์สูงสุดของเด็ก สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด และได้รับการพัฒนา และการมีส่วนร่วม เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาแล้ว ประเทศไทยต้องดำเนินการตามพันธะผูกพันต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของอนุสัญญาและพิธีสารเลือกรับ ๔ ด้าน คือ การประกันสิทธิ การดำเนินการให้เกิดสิทธิและคุ้มครองสิทธิ การเผยแพร่สิทธิ และการรายงานการดำเนินงานที่จัดทำให้มากขึ้นเพื่อบังคับใช้กลไกนั้น ๆ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560)

นอกจากพันธกรณีระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยได้นำปฏิญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบพื้นฐานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ประเทศไทยได้รับรองปฏิญญานิวยอร์กว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศฝ่ายใต้ – ด้านสิทธิเด็กในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (The New Delhi Declaration on South – South Cooperation for Child Rights in Asia and the Pacific) โดยมีสาระสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กทั้งระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ประกอบด้วยข้อเสนอแนะ ๓ เรื่อง คือ ๑) การพัฒนาเด็กปฐมวัย ๒) วัยรุ่น: สิทธิในปัจจุบันสำหรับโอกาสในอนาคต และ ๓) การพัฒนาเมืองเพื่อสิทธิเด็ก โดยเมื่อปฏิญญา นิวยอร์กได้ถูกรับรองในการประชุมดังกล่าวแล้ว เอกสารฉบับนี้จะใช้เป็นประเด็นในการอ้างอิงของประเทศที่เข้าร่วมการประชุมองค์กรระหว่างภูมิภาค และ UNICEF ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค สำหรับการติดตามการดำเนินงานในข้อผูกพันในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงตามที่ระบุไว้ในปฏิญญา

ประเด็นเรื่องการพัฒนาเมืองเพื่อสิทธิเด็กถือเป็นเรื่องเร่งด่วนซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันหารือเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน เนื่องจากการขยายเมืองส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและ เชิงลบ เมืองใหญ่อาจให้โอกาสเด็กในการเข้าถึงโรงเรียน สถานบริการทางสุขภาพและสนามเด็กเล่นที่ทันสมัย แต่ในขณะเดียวกันเมืองใหญ่อาจมีความเหลื่อมล้ำ

ทางการศึกษาและสุขภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่อยู่ในชุมชนเมือง ชุมชนแออัดและย่านเสื่อมโทรม ดังนั้น การทำให้เมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องใช้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการวางแผนพัฒนาเมืองและขยายและพัฒนาคุณภาพบริการให้ทั่วถึงเด็กและเยาวชนทุกคน ถึงแม้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยการดำเนินการของรัฐบาลในทุกระดับ แต่การลงมือปฏิบัติในระดับชุมชนเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ การขยายแนวคิดการสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็ก (Child and Youth Friendly City) จึงให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ระหว่างการขยายตัวเป็นเมืองใหม่ และจำเป็นต้องมีระบบการพัฒนาเมืองเพื่อให้สามารถจัดบริการและสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน

โลกในระยะเปลี่ยนผ่านจากโลกในศตวรรษที่ 20 มาสู่โลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อสังคมเมืองและชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนส่งผลต่อระดับบุคคลและครอบครัว ก่อให้เกิดโอกาสและภัยคุกคาม เกิดเงื่อนไขและข้อจำกัดใหม่ๆ สถานการณ์เด็กเยาวชนในปัจจุบันจึงมีความสลับซับซ้อนขึ้น ด้วยเหตุนี้การแสวงหาแนวทางคุ้มครองและพัฒนาส่งเสริมเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นต้องพึ่งพากลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ต้องมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่ดูแลด้านความเรียบร้อย ความสงบสุขของประชาชนในระดับพื้นที่โดยมีหน้าที่ดูแล สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจชุมชน และด้านสุขภาวะชุมชน เป็นภารกิจเดิมอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในพื้นที่ของตนเองย่อมรู้ความต้องการของคนในท้องถิ่นทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของท้องถิ่นตนเองมากที่สุด และสามารถจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนได้ทั่วถึง เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนามากที่สุด อีกทั้งมีความรู้และความเข้าใจต่อสถานการณ์การคุ้มครองและส่งเสริมเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นพื้นที่ตนเองมากกว่าผู้อื่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานมีใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน จึงต้องแสดงให้เห็นถึงบทบาทแนวทางการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ตลอดจนต้องมีนโยบายเชิงบวกที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเด็กและเยาวชนมีพัฒนาการอย่างครอบคลุม เป็นประโยชน์ต่อทั้งเด็กและเยาวชนและชุมชนท้องถิ่นของตน

Unicef Thailand (2560) ได้ให้ความหมายของการคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่า หมายถึง การป้องกันและการจัดการกับความรุนแรง การแสวงประโยชน์และการกระทำมิชอบต่อเด็กและ

เยาวชน ซึ่งรวมถึงการแสวงประโยชน์ทางเพศเพื่อการพาณิชย์ การค้ามนุษย์ การใช้แรงงานเด็ก และจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นภัยต่อเด็กเยาวชน เช่น การแต่งงานก่อนวัยอันควร เป็นต้น การคุ้มครองเด็กมีหลักการเบื้องต้นมาจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ คือ (1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด เป็นสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูทั้งทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนที่อยู่อาศัยให้เกิดความปลอดภัยและต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพจากบริการทางการแพทย์ (2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา เด็กทุกคนต้องได้รับสิทธิรับการศึกษาที่ดี ได้รับโภชนาการที่เหมาะสม (3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นสิทธิที่เด็กทุกคนจะได้รับความคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทารุณทุกรูปแบบ เช่น การทำร้าย การนำไปขาย ใช้แรงงานเด็กหรือแสวงหาประโยชน์มิชอบจากเด็ก (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม มีสิทธิที่จะแสดงออกและแสดงความคิดเห็นต่อสังคมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก

ในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา มีหลายหน่วยงานตระหนักถึงการคุ้มครองและส่งเสริมเด็กและเยาวชนหันมาใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชน ทุกรัฐบาลที่ผ่านมาล้วนพูดถึงการคุ้มครองและพัฒนาส่งเสริมเด็กเยาวชน ตลอดจนปัจจุบันมีองค์กรและหน่วยงานจำนวนมากที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชนและแก้ไขปัญหา การคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชนให้เท่าทันต่อสถานการณ์โลกได้ กลายมาเป็นพันธกิจสำคัญของหน่วยงานของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด การคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน เห็นได้จากการยกระดับบทบาทของเยาวชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2563)

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคศตวรรษที่ 21 และ New Normal

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคศตวรรษที่ 21 เต็มไปด้วยความท้าทายต่างจากในอดีต เนื่องจากลักษณะของการเปลี่ยนแปลงมีทั้งความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความคลุมเครือ (Ambiguity) หรือที่เรียกโลกยุคศตวรรษที่ 21 ว่า “VUCA World” นอกจากนั้น “ความปกติใหม่” หรือ New Normal ส่งผลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตพฤติกรรมธุรกิจการตลาดและการใช้ชีวิต ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เราเข้าสู่ “สังคมยุคดิจิทัล” (digitalized society) ซึ่งมี

ลักษณะสำคัญคือ ข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก การเข้าถึง/การใช้ประโยชน์จากข้อมูลการมาถึงของสิ่งประดิษฐ์ที่เสมือนมีชีวิตและทั้งหมดเชื่อมโยงกันด้วยระบบอินเทอร์เน็ต (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2563)

ความผันผวน (Volatility) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงและรวดเร็วไม่สามารถคาดเดาหรือทำนายได้ หรือเป็นสถานการณ์เปลี่ยนฉับพลันแบบตั้งตัวไม่ทันหรือรวดเร็วมาก (high rate of change)

ความไม่แน่นอน (Uncertainty) หมายถึง สภาวะที่หาความชัดเจนได้ยาก มีความไม่แน่นอนสูงขาดข้อมูลที่ชัดเจนที่จะใช้วิเคราะห์และตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ ณ ปัจจุบัน ได้ (unclear about the present)

ความสลับซับซ้อน (Complexity) หมายถึง ความเกี่ยวข้องกับปัจจัยจำนวนมากทำให้ยากต่อการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดจะเกิดขึ้นได้ (multiple key decision factors)

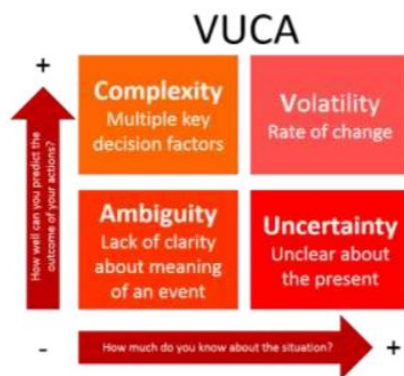
ความคลุมเครือ (Ambiguity) หมายถึง ความไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้อย่างชัดเจนว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ จะก่อให้เกิดผลอะไรบ้าง (lack of clarity about meaning of an event)

องค์การยูนิเซฟได้ออกผลสำรวจล่าสุด เรื่องผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พบว่า เด็กและเยาวชนกว่า 8 ใน 10 คนมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหาการเงินของครอบครัว ซึ่งเป็นประเด็นที่เด็กและเยาวชนกังวลมากที่สุด เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ อันเป็นผลมาจากการปิดตัวของธุรกิจต่าง ๆ ตลอดจนการถูกเลิกจ้าง บริบทในลักษณะนี้ทำให้การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนเฉพาะการเน้นที่ความรู้กลายเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาตัวเองของเด็ก เพราะความรู้มีอายุสั้นลง หมายความว่าความรู้เปลี่ยนและมีมูลค่าน้อยลงหรือล้าสมัยได้เร็วกว่าในอดีต เพราะเทคโนโลยีเปลี่ยนเร็ว ดังนั้นทักษะและคุณสมบัติของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ได้อยู่ที่การพัฒนาความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ควรอยู่ที่การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจว่าความรู้ถูกสร้างมาอย่างไรเพราะความรู้ที่ถูกต้อง ณ เวลานั้น อาจใช้ไม่ได้เมื่อเวลาผ่านไป เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง (learn) การไม่ยึดติดกับสิ่งที่เคยเรียนรู้มา (unlearn) และการเรียนรู้สิ่งใหม่หรือมีมุมมองใหม่ต่อความรู้อยู่เสมอ (relearn) การเตรียมความพร้อมทักษะและคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะทำให้

เด็กและเยาวชนแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองจึงมีความจำเป็น (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2563)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อคนทุกสาขาอาชีพทั่วโลกกลายเป็นวิกฤตของโลกที่ส่งผลกระทบเสียหายมหาศาลและส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการศึกษาของไทย เด็กนักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติ เนื่องด้วยโรงเรียน มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทุกแห่งปิดทำการตามมาตรการป้องกันโรคติดต่อ และนั่นหมายถึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 1.1 4 ลักษณะของ VUCA

ที่มา : Centre for Executive Education, 2019

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนด “การปกครองส่วนท้องถิ่น” ไว้ดังนี้ มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและ

กิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนายั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจ โดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบหรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสี่ และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

นियามการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน (child and youth development)

กรมกิจการเด็กและเยาวชน (2559) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ในรายงานผลการศึกษาศานภาพการสร้างและสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมของหน่วยงานว่าหมายถึงกระบวนการใด ๆ ที่หน่วยงานหรือองค์กรใดได้ทำให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ไม่ผิดกฎหมายและเป็นประโยชน์ทางด้านสุขภาพ (ร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสติปัญญา) เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีและได้แสดงออกถึงศักยภาพ ทั้งนี้การพัฒนาเด็กและเยาวชนจะมี กฎหมายหรือระเบียบราชการข้อบังคับ ให้กำหนดส่งเสริมการพัฒนาหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้วางกรอบเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาเยาวชน โดยมีแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเด็กและเยาวชน 6 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1) เยาวชนมีเกียรติ สิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 2) การพัฒนาคนนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องเนื่องตลอดชีวิต ในช่วงชีวิตหนึ่ง ๆ ต่างก็มีจุดวิกฤติ และจุดเด่น อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระการรับรู้โดยเฉพาะด้านการปรับตัว และการปรับบทบาทอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ปรากฏชัดเจนกล่าวคือความยากจน สภาพทุพโภชนาการ การมีโรคภัยไข้เจ็บ ความด้อยโอกาสในการศึกษา ความไม่รู้ การขาดทักษะเชิงอาชีพ การไม่มีงานทำการเพิ่มประชากร การไม่ได้รับการบริการพื้นฐานที่ทั่วถึงและบริการที่ขาดคุณภาพปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการพัฒนาเยาวชน โดย

ทั้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา และเสริมให้มีสภาพเศรษฐกิจที่สร้างปัญหาให้แก่เยาวชนเอง อันมีผลทำให้เยาวชนบางกลุ่มกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

4) เยาวชนควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

5) จำเป็นต้องสร้างโอกาสให้เยาวชนทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะเยาวชนที่มีโอกาสมากกว่าจะต้องช่วยพัฒนาผู้ด้อยโอกาส

6) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน และต้องลงทุนสูงจึงควรระวังมิให้เกิดการสูญเปล่าโดยใช้วิธีการป้องกันมากกว่าการแก้ไข

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กฉบับแรกที่นำหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมาบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและการไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยกลไกการคุ้มครองในรูปคณะกรรมการและบุคคลแวดล้อมตั้งแต่บิดามารดา ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ จนถึงบุคคลทั่วไปโดยทุกคนมีหน้าที่ต้องคุ้มครองดูแลเด็กอย่างเหมาะสม ไม่ละเลย ทอดทิ้ง ทารุณ หรือแสวงประโยชน์จากเด็กและต้องสงเคราะห์คุ้มครองเด็กโดยบุคคลหรือองค์กรที่เหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมความประพฤดีและจัดหาทรัพยากรเพื่อการคุ้มครองเด็กในรูปกองทุนคุ้มครองเด็ก

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

พัฒนาจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันโดยให้องค์กรเอกชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้น กล่าวคือ มาตรา 22 ให้ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลโดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว ในแต่ละจังหวัดจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบลสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลแล้วแต่กรณี ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนั้น

นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

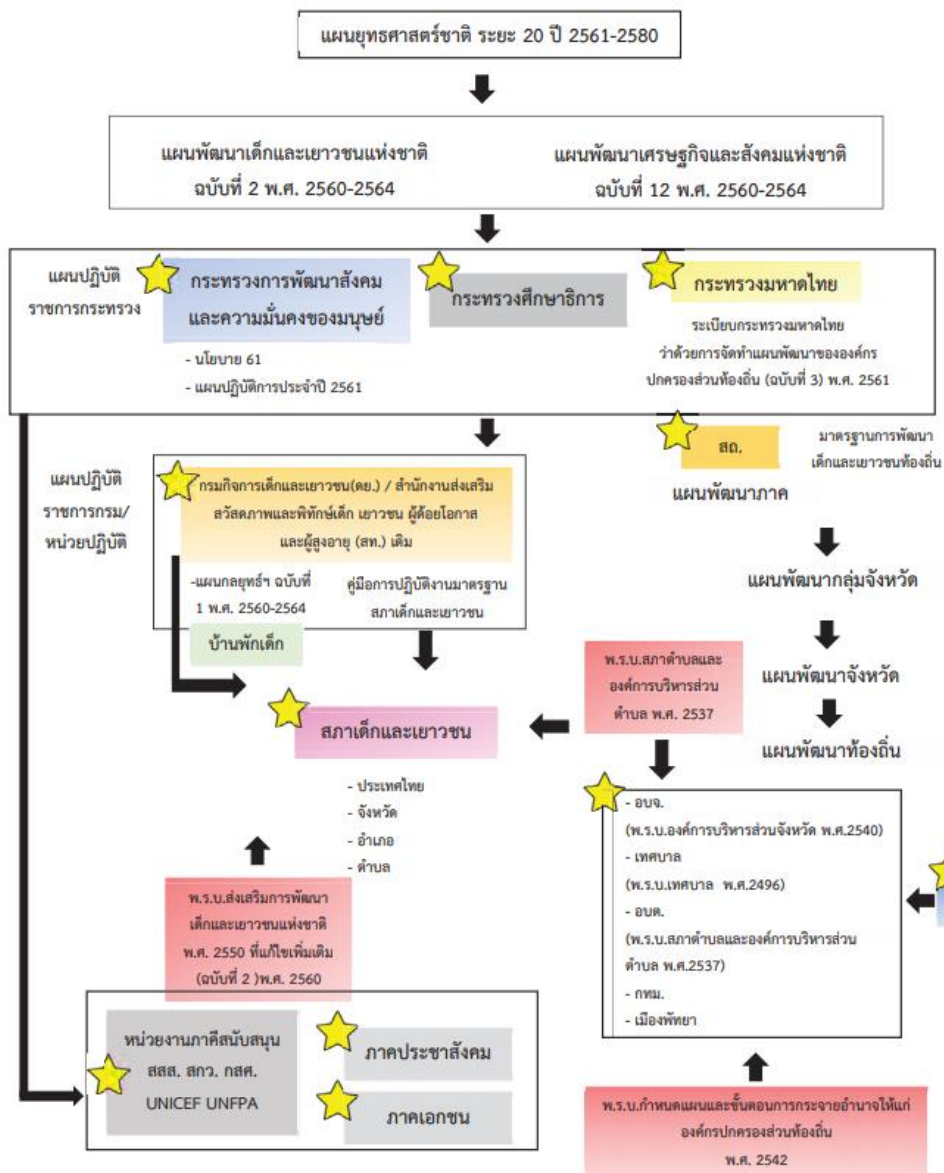
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) คือการเชื่อมโยงในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากท้องถิ่นสู่โลก และจากโลกสู่ท้องถิ่น ทิศทางการพัฒนาดังกล่าวถือเป็นโอกาสสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เข้มข้นและชัดเจนขึ้น ทั้งในระดับนโยบายของภาครัฐตลอดจนการเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจและภาคส่วน ต่างๆ

โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้สอดคล้องไปกับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ การสำรวจว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนในประเทศได้ดำเนินการด้านใดไปแล้วบ้างที่เกี่ยวกับ SDGs การให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็กและเยาวชนเรื่อง SDGs และการพัฒนาที่ยั่งยืนการสร้างกลไกเพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมเด็กและเยาวชนที่ตอบโจทย์ SDGs เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อบรรลุ SDGs ของประเทศ ประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1.จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ 2.จัดความหิวโหยบรรลุความมั่นคงทางอาหารปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน 3.สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของทุกเพศทุกวัย 4.สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน 5.บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง 6.สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 7.สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน 8.ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลผลิตภาพและการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน 9.สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืนและส่งเสริมนวัตกรรม 10.ลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในในประเทศระหว่างประเทศ 11.ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน 12.สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและทุกคนสามารถเข้าถึงในทุกกระดับ 13.ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น 14.อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 15.ปกป้อง ป่าไม้ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ 16.สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและทุกคนสามารถ

เข้าถึงในทุกระดับ 17.เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการ เนื่องจากท้องถิ่นในแต่ละแห่งแต่ละพื้นที่มีรูปแบบปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนแตกต่างกันออกไป อีกทั้งท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ท้องถิ่น จึงต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชน ในอีกด้านหนึ่งการพัฒนาท้องถิ่นคือการพัฒนาประเทศอีกระดับหนึ่ง เด็กและเยาวชนคือพลังสำคัญที่จะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อน งานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันกับกลุ่มผู้ใหญ่ เมื่อเด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาศักยภาพตนเองได้ จะเป็นพลังนำสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี การดำเนินการกิจกรรมจึงต้องเกิดการบูรณาการ (integration) เข้าด้วยกันทั้งพลังท้องถิ่นและพลังเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนต้องร่วมคิดร่วมทำกับท้องถิ่นและท้องถิ่นต้องฟังเสียงเด็กและเยาวชน (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2562)

ที่มา : รายงานการศึกษา การส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0

ทักษะแห่งอนาคตใหม่และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งอนาคตใหม่และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะแห่งอนาคตใหม่และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการ จัดการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายในการร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการ จัดการเรียนรู้โดยเน้นที่องค์ความรู้ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป เพื่อปลดล็อกข้อจำกัดที่มีอยู่ในตัวคน (unlock constraints) สร้างความเจริญเติบโตในตัวคน (growth for people) ด้วยการสร้างโอกาส สร้างความสามารถและปลดปล่อยศักยภาพในตัวคน (unleash potential) การเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (21st century skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ ตนเองเป็นโค้ช (coach) และอำนวยความสะดวก (facilitation) ในการเรียนรู้แบบ PBL (problem-based learning) ของนักเรียน ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้คือ ชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (professional learning communities : PLC) เกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำหน้าที่ของครูแต่ละคนนั่นเอง (วรพจน์วงศ์กิจรุ่งเรือง, อธิป จิตตฤกษ์, 2555) วิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ว่าสาระวิชาก็มี ความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของผู้เรียน โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยสาระวิชาหลัก (core subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์วิทยาศาสตร์ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์โดยวิชาแกนหลักนี้จะ นำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลักและ สอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2562)

องค์ประกอบ ๙ ด้าน ในการดำเนินงานเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1) การมีส่วนร่วมของเด็ก 2) กฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นมิตรต่อเด็ก 3) การวางกลยุทธ์ด้านสิทธิเด็กอย่างครอบคลุม 4) หน่วยงานหรือกลไกประสานความร่วมมือด้านสิทธิเด็ก 5) การวิเคราะห์และประเมินผลกระทบต่อเด็ก 6) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อเด็ก 7) การจัดทำรายงานด้านเด็ก 8) การตระหนักรู้เรื่องสิทธิเด็ก 9) กลไกการตรวจสอบอิสระ กรรมาธิการเด็กและเยาวชน (2559)

สรุป

การคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานในท้องถิ่นจะต้องเข้ามา มีส่วนร่วมและดำเนินการ เนื่องจากท้องถิ่นในแต่ละแห่งแต่ละพื้นที่มีรูปแบบปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและ เยาวชนแตกต่างกันออกไป อีกทั้งท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ท้องถิ่น จึงต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชน ในอีกด้านหนึ่งการ พัฒนาท้องถิ่นคือการพัฒนาประเทศอีกระดับหนึ่ง เด็กและเยาวชนคือพลังสำคัญที่จะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่เมื่อเด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาศักยภาพตนเองได้จะเป็นพลังนำสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีการดำเนินการกิจกรรม จึงต้องเกิดการบูรณาการ (integration) เข้าด้วยกันทั้งพลังท้องถิ่นและพลังเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนต้องร่วมคิดร่วมทำกับท้องถิ่นและท้องถิ่นต้องฟังเสียงเด็กและเยาวชน จากโรคระบาดที่เกิดขึ้นและสามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

ดังนั้น การสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน (Child and Youth Friendly City) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประเภทเทศบาล ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ระหว่างการขยายตัวเป็นเมืองใหม่ และจำเป็นต้องมีระบบการพัฒนาเมืองเพื่อให้สามารถจัดบริการและสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นการการสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและนำแนวคิดดังกล่าวขยายผลในระดับพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2558). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกิจกรรมสร้างสรรค์เด็กและครอบครัว**. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2559). **รายงานผลการศึกษาด้านภาพการสร้างและสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมของหน่วยงาน**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. น 6 - 7.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2558). **รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอนาคตประเทศไทยเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน**. เอกสารประกอบ หลักสูตรวิทยาการประกันภัยระดับสูง (วปส.), รุ่นที่ 6 ปี 2559
- ประภาวดี สิงห์ชัย. (2559). **ทิศทางและแนวทางการดำเนินงานของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ยูนิเซฟประเทศไทย. (2559). **การคุ้มครองเด็กคืออะไร**. เข้าถึงได้จาก. www.unicef.org/Thailand/tha/protection.html [20 กันยายน 2563]
- ยูนิเซฟประเทศไทย. (2559). **การคุ้มครองเด็กคืออะไร**. เข้าถึงได้จาก. www.unicef.org/Thailand/tha/protection.html [20 กันยายน 2563]
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล

ผู้เขียน

นายวรฤทธิ บุรินทร์กุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๒๘๐

E-mail : worarite2563@gmail.com

การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง Social Business Corporation of Suphot Second-hand Products Stores

สุริดา แนนเนื่อ

Surida Nabner

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง และเพื่อศึกษาการช่วยส่งเสริมให้เกิดธุรกิจชุมชนของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง โดยมีการเก็บข้อมูลของร้านเครือข่ายสินค้ามือสองสามร้าน มีสมาชิกในครอบครัวและลูกจ้างทั้งหมดรวม 86 ราย ใช้แบบสอบถาม บัญชีครัวเรือนและบัญชีผลประกอบการของร้านในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย สรุปผลการวิจัยด้วยการพรรณนาแบบเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายสุพจน์ร้านสินค้ามือสองมีผลประกอบการของทั้งสามร้านได้กำไรเฉลี่ยรวมร้อยละ 75.80 ร้านลักษณะอาร์มมีรายได้จากสินค้ามือสองเป็นรายได้หลักทดแทนรายได้จากการผลิตโอ่งที่มียอดการผลิตลดลง ส่วนร้านเบิร์ตอาร์มมีรายได้จากสินค้ามือสองช่วยสนับสนุนการปลูกพืชไร่ที่มีผลผลิตไม่แน่นอนได้ จากผลประกอบการที่ดีของร้านสินค้ามือสองทั้งสามร้านทำให้คุณภาพชีวิตของทั้งสามครอบครัวดีขึ้นเมื่อมีรายได้ที่มั่นคง สามารถช่วยสนับสนุนและดูแลลูกจ้างในธุรกิจอื่นที่ท้ออยู่ด้วยได้ โดยลูกจ้างไม่ถูกเลิกจ้างในช่วงโควิด-19

เครือข่ายสุพจน์ร้านสินค้ามือสองได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจึงมีแนวคิดที่จะไม่แสวงหากำไรสูงสุด การขอเปิดร้านเครือข่ายสินค้ามือสองจะเรียกเก็บเพียงค่าสินค้าที่รับไปจัดจำหน่ายแต่ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมอื่นเพิ่มแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็น ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น รวมทั้งได้ให้กลุ่มผู้ค้ารายย่อยสินค้ามือสองและดินบรรจุถุงรับสินค้าไปจัดจำหน่าย และเมื่อรวมกิจการทั้งหมด 7 กิจการจึงช่วยทำให้เกิดการส่งเสริมธุรกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคามและนครราชสีมา นอกจากนี้สินค้ามือสองของเครือข่ายสุพจน์จำนวน 156,000 ชิ้นต่อปี ที่ถูกจำหน่ายออกไปได้ช่วยลดการเกิดขยะช่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อม และเครือข่ายร้านสุพจน์ทั้งหมดทุกกิจการได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภคคิดเป็นเงิน 568,000 บาท ถึงแม้เครือข่ายร้านสุพจน์จะเป็นธุรกิจขนาดเล็กแต่เมื่อธุรกิจมีผลประกอบการดีจึงอยากจะทำกำไรให้สังคมเท่าที่จะมีกำลังทำได้

คำสำคัญ : สินค้ามือสอง, ธุรกิจชุมชน, ธุรกิจเพื่อสังคม

Abstract

This research has objectives 1) To study community business operation of Suphot second-hand products stores network and 2) To study promoting strategy of Suphot second-hand products network to community business. This research data had been collected from three second-hand stores network which sample population were total of 86 family members and employees, by using questionnaire collecting data of households and stores cash flow management. The data were analyzed by percentages and means methods. The research results were summarized by descriptive qualitative models.

The research results found that Suphot second-hand products stores network had the turnover of all three stores generating a total profit of 47.80 %. "Lak Army" shop had earned revenues from second-hand products as main source of incomes, substituting incomes from jars production which had decreasing rate of production. For "Bird Army" shop, had earned incomes from second-hand products and could support to their cultivation farm crops which were uncertain products. As a result of good performances of three second-hand products stores, it could support their quality of life and could maintain their employees of other related businesses without laying off employees during the COVIC-19 periods.

Suphot second-hand products stores networks had applied the "Sufficiency Economy Principles" in all related businesses with having concept of not seeking maximum profits from customers, requesting for new opening second-hand products stores network would only charge for sales products distribution without any additional fees such as entering business or sales knowledge teaching fees. In addition, a group of small merchants of second-hand products and packaged soil would also receive for their products selling either. After gathering all 7 businesses

in the community, it completely helps promoting and supporting community businesses in Mahasarakham and Nakhon Ratchasima provinces. Furthermore, Suphot second-hand products in amount of 156,000 pieces per year which had been sold, could help reducing waste and protecting environment as well. Though Suphot networks were small businesses, but when business had good performance, they would return profit to society and community the most they could. As before, Suphot chain stores and businesses had organized many social activities and donated consumer goods worth 568,000 baht to community as the charity.

Keywords : second-hand products, social business, community business

บทนำ

กระแสนิยมได้หันมาสนใจเสื้อผ้ามือสองกันมากขึ้นเนื่องมาจากราคาประหยัดคุณภาพดี จากข้อมูลศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ค่าใช้จ่ายในการซื้อเสื้อผ้าคนไทยหนึ่งคนจะอยู่ที่ 440 บาทต่อเดือน และรวมมูลค่าตลาดเสื้อผ้าสำเร็จรูปต่อปีในไทยสูงถึง 84,000 บาทต่อปี จะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้ว่าเศรษฐกิจจะไม่ดีแต่หนึ่งในปัจจัยสี่นั้นก็คือเสื้อผ้าที่ไม่ตกกระแสเพราะยังเป็นสิ่งสำคัญที่ยังต้องการอยู่ตลอด

ตรงจุดนี้เองจึงทำให้ตลาดเสื้อผ้ายังคงเติบโตได้ โดยเฉพาะเสื้อผ้ามือสองที่มีความต่างกับเสื้อผ้ามือหนึ่งตรงที่ไม่มีความซ้ำกันมีแค่ตัวเดียวแบบเดียวถ้าขายหมดแล้วอาจจะไม่มีมาในรอบใหม่ นี่คือเสน่ห์ของเสื้อผ้ามือสอง แต่ถ้าเปรียบเทียบกับเสื้อผ้ามือหนึ่งก็จะเห็นต่างได้อย่างชัดเจนตรงที่มีการปรับให้ทันกระแสอยู่ตลอดเวลาแต่ก็ต้องแลกมากับการขายให้ทันกระแสเสื้อผ้าถ้าขายไม่ทันก็ต้องเอามาลดราคา (Mthai, 2557, ออนไลน์)

ตลาดสินค้าแบรนด์เนมมือสองในเมืองไทยกำลังเป็นเทรนด์ใหม่ที่นับวันก็ยิ่งมาแรงขึ้น ตลาดซื้อขายเติบโตแบบก้าวกระโดดเลยทีเดียว สังเกตจากตลาดออนไลน์จะได้รับความนิยมมาก จากความนิยมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเปิดใจยอมรับสินค้าแบรนด์เนมมือสองกันมากขึ้น เพราะอย่างน้อยก็ได้เป็นเจ้าของแบรนด์เนมในราคาประหยัดกว่าของมือหนึ่ง 20-30 เปอร์เซ็นต์ บางชิ้นลดราคาถึง 40 เปอร์เซ็นต์ก็มี แถมยังมีสภาพใกล้เคียงกับมือหนึ่ง แล้วบางครั้งยังเป็นรุ่นหายาก (Limited) หรือเลิกผลิตไปแล้ว สำหรับตลาด

แบรนด์เนมมือสองในบ้านเรามีแนวโน้มว่าจะเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ๆ ประมาณ 8-10 เปอร์เซ็นต์ มีมูลค่าประมาณ 5,000 ล้านบาท มากกว่าที่ประเทศอื่น ๆ ที่เติบโตเพียง 3-4 เปอร์เซ็นต์ แต่ทั้งนี้ยังมีปัญหาของคนไทยคือ เรื่องของทัศนคติของคนไทยต่อการนำของแบรนด์เนมมือสองมาขายยังมองเป็น ภาพลบ เช่น เป็นสินค้าที่ไม่ได้สภาพเสื่อม รวมถึงขาดการจัดการที่ดี (สำนักข่าวบางกอกทูเดย์, 2562, ออนไลน์)

จากปัจจุบันเศรษฐกิจอยู่ในสภาวะซบเซา เนื่องจากราคาสินค้าต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้นทุนของสินค้าสูงขึ้น ราคาสินค้าต่าง ๆ จึงสูงขึ้นตามไปด้วยไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคส่งผลให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น และมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้ในการจับจ่ายใช้สอยสินค้าต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นสินค้ามือสองจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของประชาชนลง เนื่องจากสินค้ามือสองเป็นสินค้าที่มีราคาถูก ถึงแม้ว่าสินค้านั้นจะผ่านการใช้งานมาแล้วแต่ก็ยังมีความสภาพที่ดี ทำให้ผู้ที่ต้องการสินค้าเหล่านั้นแต่มีรายได้ไม่เพียงพอหันมาบริโภคสินค้ามือสองแทนสินค้ามือสองไม่เพียงแต่จะมีราคาถูกที่เหมาะสมกับคนที่มีความได้น้อยแล้ว แต่ยังมีผู้บริโภคที่ใส่ใจด้านสิ่งแวดล้อมได้ลดการใช้ทรัพยากรด้วยการนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ธุรกิจสินค้ามือสองแพร่หลายและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เช่น ตลาดนัด ส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้ามือสองจำพวก เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เครื่องมือช่าง อะไหล่รถยนต์ หนังสือการ์ตูนนิยาย เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น สินค้าเหล่านี้มีการตอบรับและได้รับความนิยมรวมทั้งความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่งถือว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อยเนื่องจากจะต้องหาสินค้าที่มีประโยชน์และมีสภาพที่ดีมีราคาไม่แพงมาใช้ทดแทนกัน

ดังนั้นสินค้ามือสองได้รับความนิยมค่อนข้างมากทั้งในกลุ่มผู้ซื้อและผู้ขาย เนื่องจากมีราคาถูกและคุณภาพดี ประกอบกับผู้บริโภคต้องการความประหยัดจึงหันมาซื้อสินค้าประเภทนี้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ตลาดสินค้ามือสองขยายตัวอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปสินค้ามือสองประเภทที่เป็นของใช้ส่วนตัวได้ถูกนำมาขายจนหมด ประกอบกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เริ่มเคยชินกับการใช้สินค้ามือสอง จึงทำให้ผู้ประกอบการหรือผู้ขายบางรายเสาะแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลักษณะคล้ายกันจากแหล่งอื่นมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคอีกทอดหนึ่ง ซึ่งสินค้ามือสองรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นสินค้าประเภทของเก่าหรือของใช้แล้วจากต่างประเทศ และมีผู้ประกอบการรายใหญ่เป็นผู้นำเข้าสินค้าดังกล่าว

ร้านสุพจน์อาร์มมีท่าอาชีพขายสินค้ามือสองมาเป็นเวลาสิบปีจากผู้ค้าเร่ในตลาดนัดจนมีร้านของตนเองในปัจจุบัน สินค้ามือสองทำให้มีเงินทุนไปต่อยอดสู่ธุรกิจอื่นอีกหลายธุรกิจ และยังได้แบ่งปันความรู้ประสบการณ์ธุรกิจสินค้ามือสองให้กับผู้ที่สนใจมาขอเปิดร้าน ตามรูปแบบที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว และอยากจะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการร้านสินค้ามือสองให้ดีขึ้น จึงทำงานวิจัยนี้เพื่อที่จะได้ระบบ

การขอเปิดร้านที่ดีขึ้นและได้ทราบว่าร้านสาขาหรือร้านเครือข่ายที่เปิดกิจการมาแล้วนั้น มีผลประกอบการเป็นอย่างไรและช่วยให้คนในครอบครัวและลูกจ้างมีคุณภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง รวมทั้งต้องการช่วยสร้างอาชีพให้ประชาชนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ค้ารายย่อยสินค้ามือสองและดินปลูกต้นไม้บรรจุถุง และต้องการคืนกำไรให้กับสังคมโดยการทำกิจกรรมและบริจาคปัจจัยต่าง ๆ ให้กับองค์กรสาธารณะในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง
2. เพื่อศึกษาการช่วยส่งเสริมให้เกิดธุรกิจชุมชนของกลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

กลุ่มเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสองได้ดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมจากการที่ไม่หวังเพียงจะได้กำไรสูงสุด ได้ช่วยพัฒนาธุรกิจชุมชนในพื้นที่ของร้านเครือข่าย เกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริการจัดการและจำหน่ายสินค้ามือสองของเครือข่ายร้านสินค้า มือสองให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ ได้แก่ เจ้าของร้านและสมาชิกในร้านสินค้ามือสอง จำนวน 8 ราย จากเครือข่ายร้านสินค้ามือสอง 3 ร้าน ในจังหวัดมหาสารคาม 1 ร้าน คือร้านสุพจน์อาร์มมี 3 ราย ซึ่งเป็นร้านต้นแบบ และจังหวัดนครราชสีมา 2 ร้าน เป็นร้านเครือข่ายที่ขอเปิดตามรูปแบบของร้านต้นแบบ ได้แก่ ร้านลักซ์อาร์มมี 3 ราย และ ร้านเบิร์ดอาร์มมี 2 ราย

ผู้ค้าสินค้ามือสองรายย่อยของทั้งสามร้าน จำนวน 20 ราย และกลุ่มผู้ค้าดินบรรจุถุงรายย่อยจำนวน 30 ราย และมีการเก็บข้อมูลของลูกค้าในธุรกิจอื่นอีก 7 กิจการของร้านเครือข่ายทั้งสามร้าน ได้แก่ การผลิตไม้ดอกไม้ประดับ การผลิตดินปลูกต้นไม้บรรจุถุง การผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ลัง กิจการห้องเช่า การรับจัดส่งสินค้าให้เซเว่นอีเลฟเว่น การผลิตโอ่ง และการปลูกพืชไร่ ซึ่งมีลูกจ้างทั้งหมดรวม 28 ราย รวมประชากรในการวิจัยทั้งหมดจำนวน 86 ราย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเอาทั้งหมด เนื่องจากกลุ่มประชากรมีจำนวนไม่มากสามารถจะเก็บข้อมูลได้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นจำนวน 86 ราย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทบทวนและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลและเว็บไซต์ทั้งจากในและต่างประเทศ ดังนี้ นิยามเกณฑ์การพิจารณาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้ง 76 จังหวัด และอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสม.) ตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินความสามารถของผู้นำ อสม. และนิยามประเภท สำหรับสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาความสามารถของผู้นำ อสม.

2. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างแบบสอบถามตามทฤษฎี หรือ หลักเกณฑ์นโยบายการพัฒนาศักยภาพ อสม. ของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับตัวแทนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ผู้นำ อสม. เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน รวมทั้งการจัดบริการสุขภาพในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ให้ประชาชน นำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบกับผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ สมาชิกของร้านสินค้ามือสองทั้งสามร้าน เพื่อเก็บข้อมูลการบริหารจัดการร้าน และเก็บข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หลังจากได้เปิดร้านสินค้ามือสอง มีการบริหารจัดการ การดูแลลูกจ้างอย่างไรบ้าง และได้มีส่วนในการจ้างงาน การสร้างธุรกิจชุมชน และช่วยเหลือสังคมอย่างไรบ้าง

2. การบันทึกบัญชีครัวเรือนและบัญชีผลประกอบการรายวันและรายเดือน ของร้านเครือข่ายสินค้ามือสองทั้งสามร้าน ว่ามีผลประกอบการเป็นอย่างไร มีรายได้ที่สามารถดูแลกิจการให้ดำเนินต่อไปได้อย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวม ทำการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์สมาชิกในร้านสินค้ามือสอง การบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีผลประกอบการ ของร้านจำหน่ายสินค้ามือสองทั้งสามร้าน และเก็บข้อมูลในธุรกิจอื่นที่ได้ขยายกิจการเพิ่มขึ้นด้วย

วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย จากบัญชีครัวเรือน และ บัญชีผลประกอบการ แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาจากข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการดำเนินการเครือข่ายร้านสินค้ามือสอง

1.1 ร้านสุพจน์อาร์มมี

จากการทำร้านสินค้ามือสองมา 11 ปี ร้านสุพจน์ได้ขยายกิจการไปสู่ธุรกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวกับสินค้ามือสองได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับและการผลิตดินปลูกต้นไม้บรรจุถุง การขนส่งสินค้าให้ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น ทั้งสามกิจการดำเนินการอยู่ในบริเวณพื้นที่ของร้านสุพจน์ทั้งหมดที่จังหวัดมหาสารคาม และที่จังหวัดนครราชสีมา มีการสร้างห้องเช่า 9 ห้อง และการผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ลัง รวมมี 4 กิจการที่เป็นธุรกิจใหม่

การดำเนินธุรกิจของร้านสุพจน์อาร์มมี จากปี 2560-2562 ทำกำไรได้ร้อยละ 49.57 สินค้าที่มียอดขายมากที่สุดห้าอันดับ ได้แก่ 1.) กางเกงขาสั้น USA ร้อยละ 26.88 2.) เสื้อเชิ้ตลายสก๊อต ร้อยละ 21.12 3.) เสื้อยืด ร้อยละ 17.28 4.) กางเกงยีนส์ ร้อยละ 15.36 5.) รองเท้าผ้าใบ ร้อยละ 11.52 และ สินค้ารายการอื่น ๆ ร้อยละ 7.86

การขยายธุรกิจจากร้านเสื้อผ้ามือสองจากร้านสุพจน์ มีผู้ขอเปิดเป็นร้านเครือข่าย 2 ร้านที่จังหวัดนครราชสีมา โดยร้านสุพจน์จะให้ผู้ที่มาขอเปิดร้านเครือข่ายจะต้องเริ่มต้นด้วยการรับสินค้ามือสองในครั้งแรกเป็นเงิน 200,000 บาท เพื่อให้มีรายการและจำนวนของสินค้าหลากหลายจะทำให้ลูกค้าสนใจอยากเข้าร้าน และไม่ได้มีข้อห้ามในการรับสินค้าจากที่อื่นมาขายในร้าน ขณะนี้ร้านเครือข่ายสองร้าน ได้แก่

1.2 ร้านลักษณะอาร์มมี

การดำเนินธุรกิจจากปี 2560-2562 ทำกำไรได้ร้อยละ 60.09 สินค้าขายดีห้าอันดับแรก ได้แก่ 1.) รองเท้า ร้อยละ 23.31 2.) กางเกงขาสั้น USA ร้อยละ 21.64 3.) กางเกงผ้านวม ร้อยละ 18.64 4.) เสื้อเชิ้ตลายสก๊อต ร้อยละ 16.31 5.) เป้และเต็นสนาม ร้อยละ 15.31 และ สินค้ารายการอื่น ๆ ร้อยละ 6.32

1.3 ร้านเบิร์ตอาร์มี

การดำเนินธุรกิจจากปี 2651-2562 ทำกำไรได้ร้อยละ 57.40 สินค้าขายดีห้าอันดับแรก ได้แก่ 1.) รองเท้าผ้าใบและรองเท้าหัวเหล็ก ร้อยละ 22.89 2.) เสื้อยืด ร้อยละ 21.25 3.) กางเกงทหารขายาว ร้อยละ 19.62 4.) กางเกงยีนส์ ร้อยละ 18.63 5.) กางเกงขาสั้น ร้อยละ 17.98 และ สินค้ารายการอื่น ๆ ร้อยละ 6.54

ผลประกอบการของทั้งสามร้าน มีรายได้จากการดำเนินการร้านสินค้ามือสอง มีค่าเฉลี่ย 43,433 บาทต่อเดือน เป็นค่าเฉลี่ยยอดขาย 431,975 บาทต่อปี หักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 267,225 บาท เหลือเป็นกำไรเฉลี่ย 255,790 บาท คิดเป็นกำไรเฉลี่ยร้อยละ 49.08

สำหรับร้านสุพจน์อาร์มีและร้านลักษณอาร์มี การดำเนินกิจการสินค้ามือสองเป็นกิจการหลักของครอบครัว ส่วนร้านเบิร์ตอาร์มี ร้านสินค้ามือสองจะเป็นอาชีพเสริมเนื่องจาก คุณนายเป็นผู้เป็นภรรยามืออาชีพเป็นพนักงานธนาคาร ธกส. ส่วนสามีเป็นเกษตรกร แต่สินค้ามือสองทำให้ครอบครัวของร้านเบิร์ตอาร์มีมีรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น ลดความเสี่ยงจากการทำการเกษตรแบบพืชไร่ที่ต้นทุนสูงและผลผลิตและรายได้ไม่แน่นอน

1.4 ผู้ค้ารายย่อยที่มารับสินค้ามือสอง จากทั้งสามร้านในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามและนครราชสีมา จำนวนเฉลี่ย 20 รายต่อเดือน รวมยอดที่รับสินค้าไปจำหน่ายทั้งหมดเฉลี่ย 10,666 บาทต่อเดือน และคิดเป็น 15,816 บาทต่อปี

2 การเปลี่ยนแปลงหลังจากเข้ามาทำกิจการสินค้ามือสอง

2.1 ร้านสุพจน์อาร์มี

ครอบครัวสุพจน์มีอาชีพขายสินค้ามือสองเป็นอาชีพหลักที่เปลี่ยนแปลงให้ชีวิตดีขึ้น ไม่ต้องเป็นพ่อค้าเร่ที่ไม่มีร้านที่แน่นอนย้ายที่ขายเป็นอยู่เรื่อยไป ครอบครัวมีบ้านอยู่และมีร้านเป็นหลักแหล่ง เมื่อรายได้มั่นคงมีเงินทุนสะสมได้ขยายธุรกิจอีก 4 กิจการ ที่มีมูลค่าทางธุรกิจหลายล้านบาท สมาชิกในครอบครัวทั้ง 4 คน ได้ช่วยกันดูแลกิจการและได้อยู่ด้วยกัน และยังได้แบ่งปันความสำเร็จให้กับร้านเครือข่ายสินค้ามือสองอีกสองร้านสองครอบครัว

ลูกจ้างทั้ง 4 กิจการ ได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับและการผลิตดินบรรจุถุง การขนส่งสินค้าให้เซเวนอีเลฟเว่น การผลิตเฟอร์นิเจอร์ และห้องพักให้เช่า มีลูกจ้างทั้งหมด 16 ราย อายุเฉลี่ย 30 ปี เป็นชาย ร้อยละ 87.50 เป็นหญิง ร้อยละ 12.50 เนื่องจากแต่ละธุรกิจทั้ง 4 กิจการ

สามารถดำเนินกิจการมีผลประกอบการที่ดีและสามารถจัดการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้ด้วยแต่ละธุรกิจเองจึงไม่ต้องใช้เงินจากร้านสินค้ามือสองไปสนับสนุนช่วยเหลือ

2.2 ร้านลักษณะอาร์มมี

ก่อนเปิดร้านสินค้ามือสอง คุณเอกลักษณ์และครอบครัวทำกิจการผลิตโอ่งดิน แต่ช่วงที่ผ่านมามีการผลิตน้อยลงจึงได้สนใจมาขอเปิดร้านสินค้ามือสอง จากที่คิดว่าจะเป็นเพียงรายได้เสริม กลับกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัว และสามารถทำกำไรได้มากกว่าร้านสุพรรณร้อยละ 10 ครอบครัวจึงมีรายได้ที่มั่นคงมากขึ้นไม่ต้องกังวลกับรายได้ที่ไม่แน่นอนของการผลิตโอ่ง และคุณเอกลักษณ์ยังได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในชั้นปีที่ 3 คาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในปี

ธุรกิจผลิตโอ่งมีลูกจ้าง 5 ราย เป็นชายทั้งหมด อายุเฉลี่ย 50 ปี จะต้องใช้รายได้จากสินค้ามือสองมาจ่ายค่าแรงให้ลูกจ้างในช่วงการผลิตโอ่งเนื่องจากต้องใช้เวลาในการผลิตและคำสั่งซื้อไม่ได้มีสม่ำเสมอเงินทุนหมุนเวียนจึงไม่เพียงพอ ธุรกิจสินค้ามือสองเข้ามาช่วยรักษาธุรกิจผลิตโอ่งไว้ได้ไม่ต้องเลิกกิจการ

2.3 ร้านเบิร์ดอาร์มมี

คุณไพฑูรย์ ทำอาชีพเกษตรกรปลูกพืชไร่ รายได้ไม่แน่นอน แต่ภรรยาเป็นพนักงานของรทส. มีรายได้แน่นอนครอบครัวนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องการเงิน รวมทั้งไม่มีบุตรจึงมีรายจ่ายไม่มากสามารถดูแลกันและกันได้ ร้านสินค้ามือสองช่วยให้มีรายได้ที่มั่นคงสามารถสนับสนุนการทำเกษตรกรรมได้ในเวลาที่ผลผลิตไม่แน่นอนในการปลูกพืชไร่ 70 ไร่ ใช้คนงาน 7 ราย เป็นชายทั้งหมด อายุเฉลี่ย 56 ปี

ทั้งสามครอบครัวมีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายและมีทุนดำเนินธุรกิจต่อไป ร้านสินค้ามือสองกลายเป็นรายได้หลักที่ทำให้ดูแลคนในครอบครัวและลูกจ้างทั้งหมดได้

2.4 คุณภาพชีวิตพื้นฐานของเครือข่ายร้านสินค้ามือสอง

สินค้ามือสองจะผ่านการคัดเลือกและขนส่งมาจากหลายประเทศ ถึงแม้จะมีการฆ่าเชื้อมาก่อนแล้ว แต่ทั้งผู้ขายควรจะใส่หน้ากากอนามัยและอาบน้ำหลักจากการคัดแยกสินค้า ส่วนผู้บริโภคจะต้องซักทำความสะอาดให้ดีขึ้นนำไปใช้ สำหรับสมาชิกครอบครัวของร้านสินค้ามือสองทั้งสามร้านไม่มีผู้ที่เจ็บป่วยหรือได้รับผลกระทบใดจากสินค้ามือสอง ในด้านร่างกายสุขภาพแข็งแรงปกติทุกคน จากการดำเนินกิจการที่มีกำไรทำให้มีรายได้สม่ำเสมอ ถ้ามีหนี้สามารถชำระได้ตามกำหนดและสามารถสนับสนุนกิจการอื่นที่ดำเนินการอยู่ต่อไปได้ มีทุนในศึกษาต่อในระดับปริญญา

ตรีและปริญญาโท ได้พัฒนาตนเองสร้างความภูมิใจให้กับครอบครัวเป็นที่ยอมรับในสังคม เมื่อมีคุณวุฒิและวัยวุฒิที่เพิ่มขึ้นทำให้กล้าคิดกล้าทำมากขึ้น สามารถขยายกิจการธุรกิจเพิ่มได้อีกหลายธุรกิจ และยังมีความคิดที่จะขยายกิจการในธุรกิจใหม่จากความคาดหวังในความสำเร็จที่มากกว่าเดิมอยู่ตลอดเวลาและอยากจะแบ่งปันความสำเร็จให้กับผู้อื่นด้วย

ในส่วนของลูกค้าจ้างในกิจการทั้ง 7 ธุรกิจ ของเครือข่ายร้านสินค้ามือสองทั้งสามร้าน กิจการอื่นของร้านสุพจน์อาร์มมีสามารถดูแลลูกค้าจ้างได้ด้วยผลดำเนินการที่ดีของแต่ละธุรกิจเอง แต่ร้านรักอาร์มมีและร้านเบิร์ดอาร์มมี จะต้องนำรายได้จากร้านสินค้ามือสองไปสนับสนุนธุรกิจการผลิตโองและการปลูกพืชไร่ เนื่องจากทั้งสองกิจการมีเงินหมุนเวียนไม่เพียงพอ ลูกค้าจ้างทั้งหมดจะได้รับค่าแรงขั้นต่ำวันละ 300 บาท ยังไม่ได้เข้าระบบประกันสังคม การดูแลลูกค้าจ้างเหมือนเป็นเพื่อนพี่น้อง มีการเลี้ยงอาหารกลางวัน เมื่อเจ็บป่วยช่วยดูแลรักษาเป็นครั้งคราวไป สิ่งสำคัญในช่วงโควิด-19 ลูกค้าจ้างทั้งหมดยังไม่ถูกเลิกจ้างเหมือนที่อื่นและยังสามารถดำเนินธุรกิจทั้งหมด 7 กิจการนี้ได้ต่อไปได้ด้วยดี

3. การส่งเสริมให้เกิดธุรกิจชุมชนของเครือข่ายร้านสุพจน์

จากธุรกิจเสื้อผ้ามือสองและการขยายธุรกิจไปยังธุรกิจอื่นอีกห้ากิจการ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้คนในตำบลบ้านแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ธุรกิจที่เกี่ยวข้องและเป็นเครือข่ายของร้านสุพจน์อาร์มมี ได้แก่ ร้านสุพจน์อาร์มมี ดำเนินการธุรกิจสินค้ามือสอง จำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ ผลิตดินปลูกต้นไม้บรรจุถุง จัดส่งสินค้าให้เซเว่นอีเลฟเว่น ผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ลัง เปิดบริการห้องเช่า รายวันรายเดือน ร้านเครือข่ายสินค้ามือสองลักษณะอาร์มมี ซึ่งมีธุรกิจเดิมผลิตโองดิน ร้านเครือข่ายสินค้ามือสองเบิร์ดอาร์มมี มีการปลูกพืชไร่ที่ทำมาก่อน และยังมีผู้ค้ารายย่อยที่รับสินค้ามือสองและดินบรรจุถุงไปจำหน่าย รวมลูกค้าจ้างและผู้ค้ารายย่อยของการประกอบกิจการในเครือข่ายของสุพจน์มีจำนวนทั้งหมด 79 ราย ที่อยู่ในจังหวัดมหาสารคามและนครราชสีมา รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงด้วย

ลูกค้าจ้างในส่วนการผลิตดินของร้านสุพจน์อาร์มมี มีรายได้เพียงพอที่จะซื้อจักรยานยนต์คันใหม่ได้ เพราะการผลิตดินจะมีการทำงานล่วงเวลาจากยอดคำสั่งซื้อจำนวนมากทำให้ลูกค้าจ้างมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จนมีประชาชนในชุมชนสนใจสอบถามว่าอยากจะเข้ามาเป็นลูกค้าจ้างผลิตดินบรรจุถุง เหตุจากได้เห็นลูกค้าจ้างบรรจุดินได้ซื้อจักรยานยนต์คันใหม่

ผู้ค้าสินค้ามือสองและผู้ค้าสินรายย่อยรวมทั้งหมด 50 ราย ได้เริ่มธุรกิจของตนเอง มีสินค้าและมีรายได้จากการมารับสินค้าของร้านสุพจน์ไปขายต่อ ทำให้เป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ด้วยงบประมาณที่ผู้ค้ารายย่อยสามารถรับสินค้าไปได้ในราคาและจำนวนที่ไม่สูงเกินกำลังของแต่ละคน

ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ธุรกิจทั้งหมดของเครือข่ายสุพจน์และลูกจ้างทั้งหมดยังดำเนินการเป็นปกติ ไม่มีการปลดคนงานแม้แต่คนเดียว และในส่วนของกิจการสินค้ามือสองนั้นมียอดขายเพิ่มขึ้นในช่วงโควิด เนื่องจากห้างร้านขนาดใหญ่ไม่สามารถเปิดบริการได้ทำให้ผู้ซื้อจะต้องมาซื้อสินค้ากับรายขนาดเล็กแทน วิกฤตในช่วงโควิดจึงส่งผลต่อยอดขายที่เพิ่มขึ้นสำหรับกลุ่มสินค้ามือสอง

4 การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมของเครือข่ายร้านสุพจน์

จากการที่ไม่ได้ตั้งเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจที่การสร้างกำไรสูงสุด แต่ต้องการที่จะแบ่งปันธุรกิจที่ร้านสุพจน์อาร์มมีได้มีประสบการณ์มีความชำนาญ การขอเปิดร้านเครือข่ายของร้านสุพจน์อาร์มมีความตั้งใจอยากจะช่วยให้ร้านเครือข่ายสามารถดำเนินธุรกิจไปได้อย่างต่อเนื่อง มีผลประกอบการที่มีกำไร จึงไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในแบบระบบแฟรนไชส์ ตัวอย่างเช่น ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าการถ่ายทอดความรู้ ค่าลิขสิทธิ์และตราสินค้า เป็นต้น จะกำหนดเพียงว่าจะต้องรับสินค้าในครั้งแรกที่ 200,000 บาท ในการรับสินค้าในครั้งต่อไปจะจัดสินค้าให้ตามปริมาณที่ร้านเครือข่ายต้องการไม่กำหนดยอดขั้นต่ำ และจะมีการกำหนดราคาขายที่เหมาะสมให้กับสินค้าแต่ละรายการ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เป็นพี่เลี้ยงให้โดยไม่ปล่อยให้ร้านเครือข่ายต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง การขอเปิดร้านเครือข่ายสินค้ามือสองจะปรับจากยอดสั่งสินค้าครั้งแรก 200,000 บาท เป็น 150,000 บาท เพื่อให้ผู้สนใจอยากจะทำธุรกิจสินค้ามือสองได้ใช้จำนวนเงินเริ่มแรกน้อยลง

ธุรกิจสินค้ามือสองช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากการนำ เสื้อผ้า สิ่งของ เครื่องใช้ กลับมาใช้ใหม่โดยเครือข่ายร้านสุพจน์สินค้ามือสองมีการจัดจำหน่ายสินค้ามือสอง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 156,000 ชิ้นต่อปี ส่วนกิจกรรมเพื่อสังคม ส่วนใหญ่เป็นการบริจาคสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภคให้กับวัดต่างๆ และการทอดผ้าป่า ในจังหวัดมหาสารคาม นครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นิยมจัดประจำปี โดยรวบรวมปัจจัยและเงินทำบุญจากเครือข่ายของสุพจน์อาร์มมี และมีร้านสุ

พจน์และร้านลักษณะอาร์มมีเป็นเจ้าภาพหลัก จากปี พ.ศ. 2561-2563 ที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคมรวมยอดเป็นเงิน 568,000 บาท

การรักษาสิ่งแวดล้อมและการบริจาคปัจจัยต่าง ๆ เป็นกิจกรรมเพื่อสังคมที่บริษัทขนาดใหญ่จะมีกิจกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องปกติ แต่สำหรับธุรกิจขนาดเล็กที่ขนาดใกล้เคียงกับเครือข่ายร้านสุพจน์นั้น น่าจะมีการทำกิจกรรมเหล่านี้ไม่มากนัก เครือข่ายร้านสุพจน์จึงแสดงให้เห็นว่าไม่ได้แสวงหากำไรสูงสุดเป็นเป้าหมายหลัก แต่ได้แบ่งปันธุรกิจให้กับเครือข่ายทั้งที่เป็นร้านและผู้ค้ารายย่อย ด้วยความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อจะได้คืนกำไรให้กับสังคมบ้างเท่าที่มีกำลังจะทำได้

สรุปผลการวิจัย

ร้านสุพจน์อาร์มมีทำการร้านสินค้ามือสองมาเป็นเวลาสิบปี จนมีเงินเก็บสะสมที่นำมาขยายธุรกิจอีก 4 ธุรกิจ กิจกรรมเหล่านั้นดำเนินการไปได้ดีสร้างผลตอบแทนมีกำไรทุกธุรกิจ และธุรกิจสินค้ามือสองได้ให้ผู้ประกอบการสองรายขอเปิดร้านตามรูปแบบของร้านสุพจน์อาร์มมี คือ ร้านรักอาร์มมีและร้านเบิร์ตอาร์มมี ทั้งสองรายสามารถดำเนินกิจการมีกำไรเหมือนร้านสุพจน์อาร์มมีที่เป็นร้านต้นแบบ และยังสามารถนำผลกำไรที่ได้ไปสนับสนุนช่วยเหลือธุรกิจเดิมที่ดำเนินการอยู่และมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอให้สามารถประกอบธุรกิจนั้นต่อไปและชำระหนี้สินที่มีอยู่ได้ สามารถดูแลคนในครอบครัวและลูกจ้างที่มีอยู่ทั้งหมดได้ไม่ต้องเลิกจ้างโดยเฉพาะในช่วงโควิด-19 เครือข่ายร้านสุพจน์ยังได้ส่งเสริมให้เกิดธุรกิจชุมชนจากการจ้างงานของธุรกิจทั้งหมด และได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อสังคมมาตลอดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้

1.1 ในการวิจัยครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะทำการเก็บข้อมูลเพียง 3 ร้านค้าสามครอบครัว แต่มีธุรกิจที่ดำเนินการไปพร้อมกับร้านสินค้ามือสองทั้งหมด 7 กิจกรรม เฉพาะข้อมูลของร้านสินค้ามือสองมีข้อมูลหลายด้านและมีการเชื่อมโยงข้อมูลไปยังกิจการอื่นอีก 8 กิจกรรมที่ทั้งสามร้านำเนินกิจการอยู่ด้วย เนื่องจากมีการนำรายได้จากร้านสินค้ามือสองไปสนับสนุนกิจการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชำระหนี้สิน การจ่ายค่าจ้างให้กับแรงงาน และทำให้จะต้องเก็บข้อมูลของแรงงานในธุรกิจอื่นเพราะ

นอกจากจะต้องดูแลคนในครอบครัวแล้วยังจะต้องดูแลลูกจ้างทั้งหมดด้วย เพื่อให้อีกทั้ง 8 กิจการนั้นยังดำเนินกิจการต่อไปได้ จึงทำให้ในงานวิจัยจะมีข้อมูลอีกหลายส่วนที่ไม่ได้นำเสนอในครั้งนี้

1.2 สินค้ามือสองเป็นกิจการที่สามารถทำกำไรได้ดี ลงทุนไม่มาก การจัดการไม่ยุ่งยาก ใช้คนดูแลร้านน้อยคนได้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาศึกษาข้อมูลแล้วส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำเป็นอาชีพเสริมจะช่วยเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวได้

2. ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยที่เก็บข้อมูลด้านการตลาดจากข้อมูลของลูกค้าที่มาใช้บริการที่ร้าน เพื่อจะได้ทราบความต้องการของลูกค้าและตลาดสินค้ามือสองมากขึ้น และเก็บข้อมูลของผู้ค้ารายย่อยให้ละเอียดมากขึ้น เนื่องจากจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นแล้วจะทำให้ต้องมีการจัดหาสินค้าเพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับผู้ค้ารายย่อยทั้งกลุ่มสินค้ามือสองและกลุ่มดินบรรจุกุญ

บรรณานุกรม

- ขวัญกมล ดอนขวา. (2556). **การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชมพูนุช สกุลดวงษ์. (2557). **การบริหารจัดการตลาดนัดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ามือสองของ ผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ทวีศักดิ์ รักการดี, & ทิพนครินทร์ คงประสุกร. (2554). **พฤติกรรมผู้บริโภคเสื้อผ้ามือสองของ ประชากรในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร**. งานวิจัยสัมมนาปัญหาทางธุรกิจ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- ปรียา ปรงคำมา. (2554). **คุณภาพชีวิตครอบครัวและความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหล ตาม การรับรู้ของสตรีเย็บผ้าโหล:กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปวีณา สีนขาว. (2556). **ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของ บริษัทไทยน้ำทิพย์จำกัด จังหวัดปทุมธานี**. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รัชชาวดี ครุฑธา. (2559). **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการประกอบอาชีพเสริมของ พนักงานโรงพยาบาลราชบุรี**. การศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- สำนักข่าวบางกอกทูเดย์. (2562). **ครบเครื่องเรื่องแบรนด์เนม สิ่งที่คนไทยต้องรู้ก่อนขาย**. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://bangkok-today.com>
- สิตารัศมี ธารารมณ. (2557). **การจัดการส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง ใน เขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- Mthai. (2557). **เจาะธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง ทุนไม่มีก็รวยได้**. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2562, จาก <https://news.mthai.com/webmaster-talk/376770.html>

ผู้เขียน

สุริดา แบนเนอ

ร้านสุพจน์สินค้ามือสอง

เลขที่ 61 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านแพง อำเภอกุสุมาลย์

จังหวัดมหาสารคาม 30000

E-mail : surida_nab@gmail.com

หลักเกณฑ์การจัดทำต้นฉบับ

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นวารสารเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความทางวิชาการทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประยุกต์ ของอาจารย์ บุคลากร นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และจากหน่วยงานภายนอก

1. ประเภทของผลงานที่จะพิมพ์

1.1 บทความวิจัย ความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษขนาด B5 ใช้ตัวพิมพ์ TH SarabunPSK ขนาด 16 Point และต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารหรือหนังสือใดมาก่อน

2. รูปแบบของการเขียนผลงาน

2.1 รูปแบบของการเขียนบทความวิจัย

เพื่อความเป็นมาตรฐานของวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ข้อเขียนที่เป็นบทความการวิจัยที่จะลงพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ ควรมีลักษณะเรียบเรียงตามลำดับดังนี้

2.1.1 ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.1.2 ชื่อผู้วิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.1.3 ตำแหน่ง อีเมลของผู้เขียนบทความ และสถานที่ทำงานของผู้วิจัย

2.1.4 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยให้เริ่มต้นด้วยบทคัดย่อที่เป็นภาษาไทยและท้ายบทคัดย่อให้กำหนดคำสำคัญ (Keyword)

2.1.5 เนื้อหาจะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ เป็นการเขียนบทความที่ใช้งานวิจัยที่ศึกษาเป็นฐานในการเขียน ในเนื้อหาจะประกอบด้วย

1) บทนำ

2) วิธีการวิจัย

3) ผลการวิจัย

4) สรุปและอภิปรายผล (หากมีข้อเสนอแนะให้ใส่ในหัวข้อนี้)

2.1.6 เอกสารอ้างอิง (Reference)

2.1.7 กรณีบทความภาษาอังกฤษไม่ต้องมีภาษาไทย

2.2 รูปแบบของการเขียนบทความทางวิชาการ

บทความทางวิชาการที่จะลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ควรมีลักษณะเรียงลำดับก่อนหลัง ดังนี้

2.2.1 ชื่อบทความ

2.2.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ตำแหน่ง และอีเมลของผู้เขียนบทความ

2.2.3 สถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความ

2.2.4 บทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษและคำสำคัญ

2.2.5 บทความ (บทนำ เนื้อหา และบทสรุป)

2.2.6 เอกสารอ้างอิง

3. การเขียนเอกสารอ้างอิงของบทความวิจัย และบทความทางวิชาการ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษร ชื่อผู้แต่ง โดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ตามตัวอย่างดังนี้

3.1 กรณีอ้างอิงจากหนังสือให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง.//ปีพิมพ์.//ชื่อหนังสือ.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.

ไพรัช รัชพงษ์ และฤกษ์ ช่างกล่อม. (2541). **การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศแห่งชาติเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

3.2 กรณีอ้างอิงจากวารสารให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง.//ปี, เดือนที่วารสารออก.//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร,ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าของบทความ.

จุมพล พูลภัทรชีวิน และรัตนา ตุศสวัสดิ์. (2542). วิวัฒนาการและทางเลือกของนโยบายการศึกษาของรัฐบาลไทย. **วารสารครุศาสตร์**, 27 (2), 98-106.

3.3 กรณีพิมพ์อ้างอิงอินเทอร์เน็ต (Internet) ให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง //(ปีที่จัดทำ) //ชื่อเรื่องของเอกสาร //ค้นเมื่อ/เดือน/วัน,/ปี,/จาก/URLของเว็บไซต์ที่เข้าถึง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2545). **จรรยาบรรณนักวิจัย**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 3, 2556, จาก <http://www.nrct.go.th~research/ethies.html>

4. ก่อนส่งต้นฉบับให้ส่งพร้อมแผ่นซีดี (Microsoft Word)

5. สิทธิของกองบรรณาธิการ

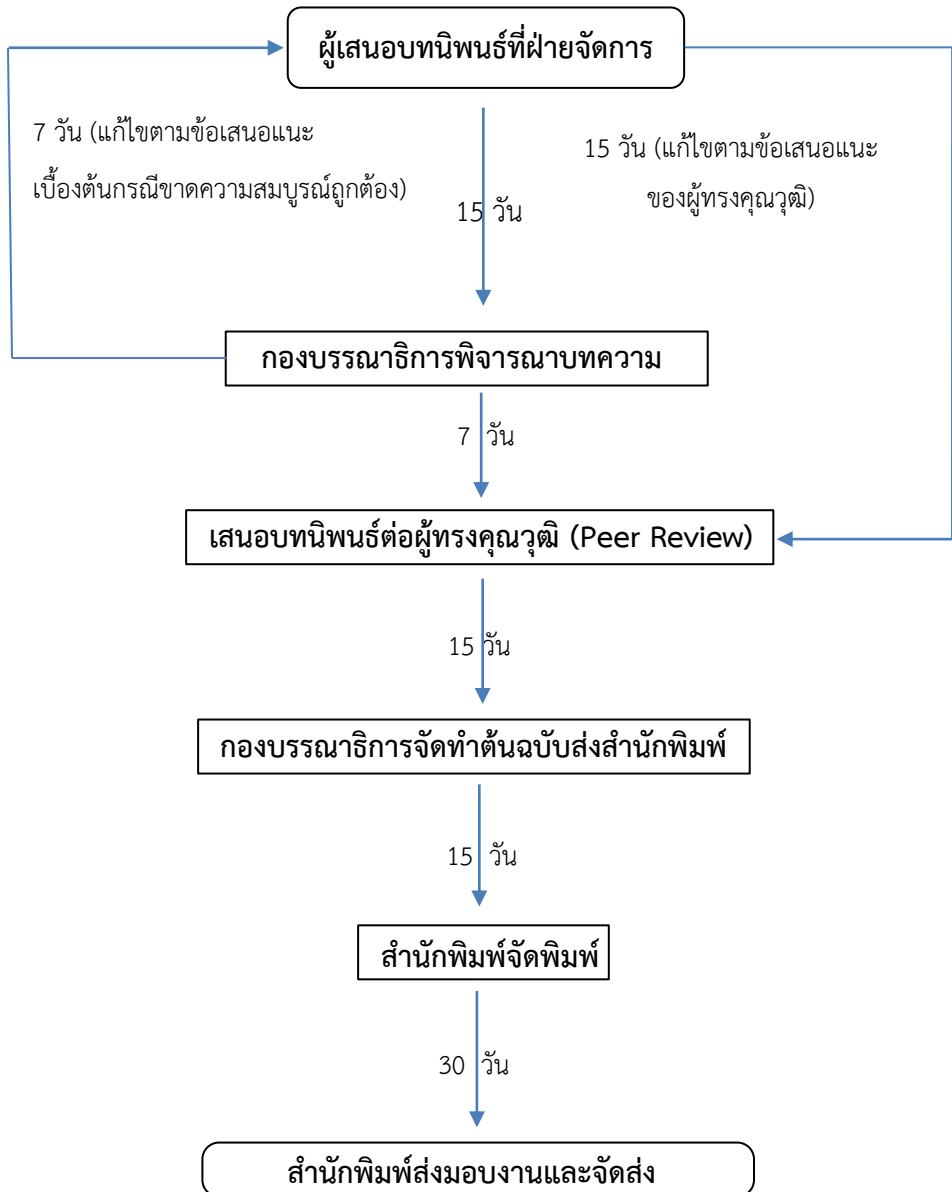
ในกรณีที่บรรณาธิการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ตรวจบทความวิจัย หรือบทความทางวิชาการมีความเห็นว่าควรแก้ไขความบกพร่องทางกองบรรณาธิการ จะส่งต้นฉบับให้ผู้เขียนพิจารณา จัดการแก้ไขให้เหมาะสมก่อนที่จะลงพิมพ์ ทั้งนี้กองบรรณาธิการจะยึดถือความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเกณฑ์

6. กองบรรณาธิการจะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ ไม่ว่าบทความวิจัยหรือบทความวิชาการนั้นจะได้รับ การลงพิมพ์หรือไม่

7. ต้นฉบับจะต้องมีชื่อผู้เขียน ผู้เรียบเรียงหรือผู้แปล โดยแจ้งชื่อ นามสกุลจริง ตำแหน่งผู้เขียนบทความ สถานที่ทำงานและหมายเลขโทรศัพท์หรืออีเมล ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

ขั้นตอนการตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ใช้ระยะเวลา 90-120 วัน

แบบประเมินคุณภาพบทความวิจัย

บทความวิจัย/รายงานวิจัย เรื่อง

.....

.....

ชื่อนักวิจัย

.....

ก.การประเมินคุณภาพบทความวิจัย/รายงานวิจัย

1. หัวข้อวิจัย

- ( ) เป็นหัวข้อใหม่ไม่ถือว่าซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่เคยมีมาก่อน
- ( ) มีความซ้ำซ้อนแต่ใช้วิธีการที่แตกต่างออกไป
- ( ) มีความซ้ำซ้อนทั้งหัวข้อและวิธีการ

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

2. วิธีวิจัย : มีวิธีการหรือขั้นตอนที่ถูกต้องรัดกุม มีการเก็บข้อมูลตามหลักวิธีการวิจัยได้ดี ฯลฯ

- ( ) ถูกต้องดีมาก
- ( ) ดี
- ( ) พอใช้
- ( ) ยังไม่ถูกต้อง

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ความครอบคลุมในทุกประเด็นของรายงานวิจัย เช่น วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย เป็นต้น

( ) ครอบคลุมทุกประเด็น

( ) ไม่ครอบคลุม

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

( ) เหมาะสม

( ) ไม่เหมาะสม

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข. ข้อวินิจฉัยสำหรับการตีพิมพ์

- ( ) มาตรฐานยังไม่ดีพอสำหรับตีพิมพ์
- ( ) ตีพิมพ์ได้โดย
- ( ) ไม่ต้องแก้ไข
- ( ) มีการแก้ไข ดังนี้

รายละเอียดที่เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข

หน้าที่	หัวข้อ	บรรทัดที่	ข้อความที่เสนอให้ปรับปรุงแก้ไข

พร้อมนี้ได้ส่งต้นฉบับบทความแนบมาด้วยแล้ว

(ลงนาม).....

(.....)

ผู้ประเมิน

วันที่.....

Journal of
HUMAN
society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
HSSF_NSTRU
[HTTP://HUMAN.NSTRU.AC.TH](http://human.nSTRU.ac.th)
0-7580-9842 / 0-7537-7442

DESIGN BY THAMMARAT RATTANAPAN